Mathilda Roos

Från norrskenets land. Sägner och tilldragelser upptecknade af Mathilda Roos

Stockholm. Albert Bonniers förlag. 1897.

– Läs mer om verket här

Det avbildade exemplaret tillhör Uppsala universitetsbibliotek.

Detta verk är fritt från kända upphovsrättsliga restriktioner. Vid användning ber vi att du hänvisar till Uppsala universitetsbibliotek och Litteraturbanken.se.

Ytterligare information om upphovsrätt för detta verk finns hos Litteraturbanken:
https://lb.se/författare/RoosM/titlar/FrånNorrskenetsLand/faksimil?om-boken

Permanent länk (URN):
https://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:lb-lb8222760-faksimil

Upsala Univ. Bibliotek
Sv. avd.
Su. liter.
Romaner.

MATHILDA ROOS

FRÅN NORRSKENETS LAND

Stockholm. Albert Bonniers förlag. *Pris: 2: 75.*

MATHILDA ROOS

FRÅN NORRSKENETS LAND

FRÅN
NORRSKENETS LAND

SÄGNER OCH TILLDRAGELSER

UPPTECKNADE

AF

MATHILDA ROOS

STOCKHOLM.
ALBERT BONNIERS FÖRLAG.

STOCKHOLM.
ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1897.

I.

Från den gamla Lennan-bygden

Kopparådran i Skäckberget.

Allt ifrån den kväll då Sven spelman var och hälsade på hos Brente Persson i Tännflo, byn nedanför Skäckberget, i Särela socken, hade gubben icke varit densamme som förr.

Så här gick det till vid Svens besök.

Kall och ruskig var aprilkvällen, och Sven, som vandrat långa vägar med sin gamle vän, fiolen, under armen, kom i skymningen och knackade på dörren till Brentes och mor Barbros stuga. Vänligt blef han emottagen af folket därinne, mor pysslade om honom, gaf honom varmt kaffe med bullar till och lät honom sitta framför spiselelden, för att torka sina våta kläder och värma de frusna lemmarne.

Då Sven kom in i stugan var han tyst och modstulen, såg människor och förhållanden i mörkt, och tänkte inom sig, att en vandrande spelman, som han, hade då icke mycken orsak att glädja sig öfver

lifvet. Men då värmen och kaffetåren fått tina upp honom, ljusnade hans lifsåskådning, och när mor för tredje gången fyllde koppen med den rykande drycken, då försvann det sista stänket af missnöje ur hans lynne, och tillvaron tedde sig plötsligen i ljusa färger för hans inbillning.

Och så började han prata och berätta ...

Sven spelman hade alltifrån sin tidigaste ungdom aldrig velat ägna sig åt något ordentligt arbete. Däremot var han så mycket skickligare i att spela fiol och sjunga visor, och till sist blef hans enda sysselsättning att gå omkring på gillen och bröllop i socknen och spela till dans för ungdomen. Ingen spelade så vackert som Sven, aldrig gick det så bra att dansa efter någons toner som efter hans, ja, folk påstod att han hade »gåfvan» att förtrolla, så att, om han ville, kunde ingen sluta att dansa så länge han spelade.

Och när inga festligheter i socknen kräfde hans närvaro och inbragte honom hans lefvebröd, då gick han ifrån stuga till stuga, spelade gånglåtar och vislåtar, förde omkring skvaller och berättade historier och fick till lön härför mat att mätta sig med och husrum öfver natten.

Mångt och mycket hade han sett ute i den vida världen, där han vandrade omkring med sin fiol, och när han nu satt i Brentes stuga hade han så underbara saker att berätta, att bonden och hans »kärring», trots bondfolkets inbitna förakt för allt utsocknes, ej kunde låta bli att spetsa öronen och lyssna till. Sist hade han varit på Sörlänga, bruket

vid Lennansjön, där den yngsta af bruksmamsellerna giftes bort med en »herrekarl» från staden. Och därifrån hade han att förtälja, hurusom vinet rann i stora bägare af guld, och maten var upplagd på fat af silfver, och bruden hade ett silkesflor, som släpade många alnar öfver golfvet, och brudgummen »staterade» med värja vid sidan och fransar af guld kring axlarna . . .

Och midt i all denna glans och prakt, midt bland allt det förnäma herrskapet hade det varit han, Sven spelman, som ledt dansen, och fina mamseller och ståtliga herrar hade sagt, att en sådan speleman som Sven hade de aldrig förr i sin tid dansat efter.

»Å bruksherrn,» fortsatte Sven, under det han ackompagnerade sitt tal med knäppningar på fiolen, »han kömmer rabus * tell meg, han, å säger: 'ja, fäll har je vurit långt borsta i världa,' säger han, 'å vurit i lag me kongar å kommischarier å indianer å mickje töcke herrskapsfölk,' säger han, 'men si allri har je hört nå'n söm har spela' sa schandobelt på sin fiol som Sven spelman i Lennbo!' Ja, si töckna ol talte bruksherrn, å je menar han ä en kar, som vett hva han säger, lell!»

Härmed satte Sven fiolen under hakan, spelade upp en polska och började därefter, vid minnet af alla triumfer på bruket, att med gnällande röst och i en obevekligt sträng takt sjunga den ena efter den andra af sina visor.

* Rakt fram, genast.

Men när han slutat därmed, vidtogo ånyo prat och berättelser. För si, menade han, ännu hade han en »rekti marskvardi del» * att förtälja. Hade de hört talas om kopparådran i Skäckberget?

Ja, nog hade de det alltid, svarade Brente och sneglade förläget på mor, som inte låddes höra frågan.

Jaså, nå då visste de också, att hvilken som lyckades upptäcka den ådran, han skulle bli en mäkta rik man. Men *två* ting behöfde man för att upptäcka ådran, två ting, som icke hvar man ägde, — tillade Sven spelman, i det han tryckte fiolstråken mot näsan och från sidan tittade på Brente.

Men Brente sade ingenting. Han satt där tyst, höll händerna på knäna och stirrade framför sig med en grubblande blick. Sven spelman log ett illmarigt leende och tryckte fiolstråken ännu hårdare mot näsan.

Efter en stunds tystnad frågade Brente skyggt och utan att riktigt våga se hvarken på Sven eller mor Barbro:

»Hockna delar ska' en ha, för å få tag i köpparådra då?»

»Jo, si först ska' en ha e töcke där *slagruta*, må vetta!»

Brente spärrade upp sina ögon och såg ännu mera nyfiken ut. Äfven mor Barbro hade stannat spinnrocken och lyssnade undrande på Svens tal.

* Märkvärdig sak.

»Fäll ä he nå' rekti konsti maskin, he,» menade Brente försagd.

»Jo, he ä sa,» svarade Sven öfverlägset. »Har en baresta en tocken del me' se', når en går opp på Skäcken, sa kömmer en raväg* tell köpparådra. För *slagruta*, ho har gåfvan tell å visa en når he finns *vatten* å *metall* i jola, må vetta!»

»Tvi, töcke trölltig!» sade mor Barbro, i det hon vände sig åt sidan och spottade.

Men Brentes ögon blefvo större och större och glänste så oroligt, som när vilda, förbjudna drömmar börja vakna i själens djup.

Åter blef det en tystnad i stugan; mor Barbros spinnrock surrade, icke vänligt och trefligt som katten spinner, utan häftigt som surret af en ond humla, och Brente satt där och gned flathänderna mot hvarandra och skyggade för Svens spefulla blickar och sina egna underliga tankar.

»Ja,» fortfor nu Sven och förde fiolstråken af och an mellan fingrarna, »så ä he en del tell, som en ska ha me' se', når en ska opp på Skäcken. För si *skogsfrua*, ho bor på berget, ho, å ho ä int hogsen tell å ge frå seg köpparådra, må vetta! Mångade fölk har vurit dittan för å ransonera** köpparådra, ja-a, men sa har dom fått se *skogsfrua*, å den leskan, ho har nu rädda*** dom, sa dom har vursti sa innerli skrämma, å babus taje te kuten utette berget, ja-a. Men si, når en baresta

* Direkte, rakt.
** Efterforska i hemlighet, leta efter.
*** Skrämt.

har *kuraschet* i hjarsta å e rekti snäll *slagruta*, sa går he nog tell sist! Men tockna två delar ska' en ha me' se', d'ä grofven *, d'ä! Å så ska' en int *se* på skogsfrua, om ho kömmer tell en, för he bir baraste motion ** når en sir på den leskan, ja-a!»

»Hur ska en få e töcken där slagruta, då?» sporde nu Brente med osäker röst och alltjämt utan att riktigt våga se på Sven.

»Ja, si, he ä nu en konsti del,» svarade Sven betänksamt, »men ä he nu sa, att ni bir hogsen för 'et, far, sa nog ä je kar tell å hjälpa er, lell! Vänt, ska' ni få se!»

Härmed tog Sven sin gamla påse, hvari han brukade förvara fiolen och några andra små förnödenheter, öppnade den och drog fram en hoprullad kvist, som han försiktigt uppvecklade. Den var af sälg, mjuk och smidig och klufven i ändan, »e rekti fin slagruta», som Sven sade.

Mor Barbro hade slutat att spinna, och både hon och Brente sutto nu där och stirrade med vidöppna ögon på den »marskvardia delen».

»Vänt', vänt', ska' ni få se!» fortfor Sven, i det han reste sig upp och förde den klufna ändan af kvisten mot golfvet, »sa härna ska' en hålla 'na me' bägge hännera, å sa, når en kömmer tell köpparådra, sa far kvisten oppat, sa han slår en på näsa, rekti sa härna!»

Och härmed ställde sig den skälmaktige Sven framför mor Barbro och böjde kvisten uppåt, så

* Det är sant, det.
** Otur.

att den gaf moran en klatsch midt öfver hennes lilla nyfikna näsa.

»Jämmerli, kar!» utropade gumman så förskräckt som om själfva skogsfrun stått framför henne, »ska' ni rekti ferdärfva meg i egene me ert trölltig?»

Men Brente var djupt gripen af föreställningen, »täjen», som folket brukade säga.

»Ger 'et ett hvarf tell, sa je rekti får se 'et!» mumlade han upprörd.

Sven småmyste, ställde sig framför Brente och gaf äfven honom en sådan klatsch öfver näsan, att han hoppade högt upp.

»He ä nå oknytt* me't,» tänkte gumman, i det hon gick tillbaka till sin rock och ånyo började spinna. »Kan säga hur en ska' få Brente, den jämern, å ge ve seg i töcken boställning?**»

»Hva' köstar he?» sporde nu Brente med allt mera osäker stämma.

Sven betänkte sig ett ögonblick, under hvilket han noga synade kvisten, liksom hade han värderat den.

»Tjugufire skillingar,» sade han därefter tvärt.

Brente svarade ej; han drog blott en djup suck, och mor Barbro gaf Sven en föraktfull blick, liksom hade hon velat säga: »Tror han att en har vursti sa klenn i ferståndet, sa en köfer tocke fjäs täf 'en!»

* Förtrolladt.
** Oklokt företag.

»He ä mickje pengar,» sade Brente och suckade ånyo.

»Ni ska' få 'na fer sexton skillingar, far!» svarade Sven med så låg röst, att gumman ej skulle höra.

»He ä mickje pengar, he,» suckade gubben på samma sätt, »kan he int bi fer tolf?»

»Ne, då ästmerar je int å sälja 'na, din snåljåper,» sade Sven, i det han rullade ihop kvisten och lade in den i sin påse.

Härpå hade Brente ingenting att svara, han spottade, harklade, tände sin pipa och satte sig vid spisen att röka, under det de oroliga tankarna alltjämt drogo genom hans hjärna och då och då togo utbrott i djupa, längtansfulla suckar. Mor fortfor att spinna, och Sven att knäppa på fiolen, sjunga och prata, ända tills tiden för kvällsvard var inne. Då stannade Svens tunga, och fiolens strängar fingo hvila, ty mor satte fram ett fat med »jordpära» och sill och en skål med gröt, och om det fanns någonting som kunde tysta munnen på Sven spelman, så var det just en sådan varm, god mat.

Så läste far ett kapitel ur bibeln och bad »Fadervår» och »Herrens välsignelse», och sedan gingo alla tre till hvila, mor och far i stora sängen med skåpet, och Sven i fällbänken vid fönstret.

Men Brente hade mycket svårt att somna ifrån alla sina tankar, och då det slutligen lyckades honom, kastade han sig så oroligt af och an i bädden, att mor Barbro vaknade.

»Hva gnobbas * du etter, far?» frågade moran sömnig och misslynt.

»Å, fäll ä' he jolpära, som ragasar ** i meg,» svarade gubben yrvaken.

»Je menar he ä du som ragasar i sängen, å int' jolpära, ditt pjåsk!» svarade gumman vresigt. »Håll deg nu tist, sa en får söfva!»

Brente gjorde nu ärliga försök att ligga stilla och sofva, men det var honom icke möjligt att blifva kvitt tankarna på kopparådran och slagrutan. Och just som han slutligen skulle till att inslumra, fick han se skogsfrun framför sig, grönklädd och med långt, böljande hår, skogsfrun, som skrattade så gäckande, att han gaf till ett högt rop af förskräckelse.

»Ä he jolpära som ä sta nu igen?» sporde gumman vresigt.

»Ja, si je får dom int å ligga där dom ska',» svarade Brente mycket förlägen.

»Je menar du har nå' på hjarsta, du Brente!» sade mor, »be du en bön, å läs Fadervår, sa får du se att du kurar åf åtapå!»

Men nu vaknade också Sven af gubbens och gummans prat, och då tyckte han att han inte borde låta tillfället gå sig ur händerna, att ännu en gång fresta Brente med slagrutan.

»Söfver ni, far?» frågade han och satte sig upp i soffan.

* Skuffas.
** Bråkar, väsnas.

»Ne,» svarade far med en suck.

»Ni ska' få slagruta fer fjorton skillingar,» fortfor han.

»Säg'en att du söfver,» inföll mor och knuffade Brente i sidan.

»Je söfver,» svarade gubben lydigt, och på denna egendomliga försäkran ansåg sig Sven icke ha något att svara. Så blef det då ändtligen tyst i Brentes stuga, och alla insomnade.

På morgonen började Sven ånyo att orda om slagrutan och kopparådran, som så många varit och sökt, men ingen funnit, därför att de ej haft med sig »e fin slagruta» och »kurasch i hjarsta». Och hur det var, kom den märkvärdiga tingesten ånyo fram ur påsen och granskades från alla sidor, och Sven måste gång på gång visa hur man skulle föra den med spetsen nedåt, och för hvarje gång slog han med sitt skälmaktiga leende gubben och gumman på näsan. Men Brente kunde ändå inte besluta sig för att köpa slagrutan, ty han hade tre ting som återhöllo honom: samvetet, som pockade och bråkade inom honom, penningpungen, som inte ville släppa ut skillingarne, och mor Barbros ogillande blick, som han inte kunde komma ifrån, som han tyckte brände öfverallt, i nacken, i ryggen, hur han än vände sig.

Så fick då slagrutan krypa ner i påsen på nytt, och Sven spelman fick lämna stugan med många tackar för mat och sofplats, men misslynt i hågen, därför att han ej kunnat lura Brente Persson att köpa hans vara.

Emellertid hände det sig, att då Sven gått ett stycke på vägen med sin påse öfver axeln fick han höra hur Brente kom springande efter honom. Hans misslynta ansiktsuttryck gled öfver i belåtenhet, under det han vände sig om och beredde sig att öppna påsen, ty nu förstod han godt hvad som skulle komma.

»Ge me 'na!» flåsade Brente och såg sig oroligt omkring, »je köfer 'na tåf deg fer fjorton skillingar.»

Härmed uppräknade han mycket omständligt pengarna i Svens framsträckta hand, hvarpå Sven tog fram slagrutan och lämnade den åt Brente, som försiktigt och vördnadsfullt grep om den med bägge händerna.

»Säg 'et baresta int tell nån, sa he bir utrota* i bigda,» hviskade han och såg sig ånyo ängsligt omkring.

Sven blinkade och nickade hemlighetsfullt.

»Var lugn, sa korpral Knagg, når han sikta på haren!» sade han illmarigt.

»Säg int nå tell kärringa mi, du ferstår!»

Sven lade fingret öfver munnen och smålog ännu illmarigare.

»Je ä tist som fischen når han bit', je! Adje nu, far, å tack sa mickje för meg! Glem int bort meg, når ni nu bir en bergelin ** kar, å får ni se skogsfrua på Skäcken, så titta int åt 'na, far, då kömmer ofäl öfver erra stuggo, ferstår ni! Men

* Utspridt.

** Burgen.

ve nymåna ska ni gå dittan, å *torsdag* ä en rekti da' för tockna beställningar, glem int he, far. Adje, å tack sa mickje för meg då!»

Härmed kastade Sven spelman påsen öfver ryggen och vandrade gnolande vidare, under det att Brente, försiktigt bärande slagrutan, gick tillbaka till stugan.

Men från den dagen var Brente icke densamme som förr; han hade icke ro hvarken vakande eller sofvande, hvarken i arbete eller hvila. Girighetsdjäfvulen hade gripit honom och gnagde i djupet af hans själ, frätte upp de goda tankarna, de kloka föresatserna, den stilla förnöjsamheten. Ty det är nu en gång så, att med ingenting förmår satan, den gamle ormen, den listige lögnaren, att så förföra Guds barn som just med guldet. Brente hade under sin ungdom lefvat ett ogudaktigt lif, och på den tiden var hans penningpung vid och öppen, alldeles som om den icke haft någon läderrem omkring sig, och slantarne runno ut ur den, liksom snön smälter för aprilsolen. Men det var inte *bara* lättsinne och synd, icke bara dansgillen och dryckjom, som slukade slantarne, ty Brente hade ett godt hjärta, och just när tiggare kommo in i stugan, eller nöden härjade hos någon af hans grannar, var läderremmen kring hans penningpung som minst hårdt åtdragen. Sedan blef Brente omvänd, han insåg att han höll på att gå förlorad, vaknade ur syndasömnen, ändrade sitt lif, slutade upp att svärja och dricka, besökte flitigt kyrkan och började draga ihop den lösa penningpungen. Allt detta var nu

godt och väl, huset förkofrade sig, hans dotter blef gift med en rik Lennbobonde, sonen, som hade »gåfvan» att tala och predika, fick läsa till präst, och Herrens välsignelse tycktes hvila öfver Brentes stuga. Det var bara en sak som ej var bra, nämligen att allt som åren gingo, och Brente och hans »kärring» fingo namn om sig att vara ett fromt och gudfruktigt folk, fingo också skillingarna allt svårare och svårare att krypa ur pungen, särskildt då tiggare kommo in i stugan, eller nöden gjorde besök hos hans grannar. Brente hade också på senare tiden fått en ful vana att gå och vända på slantarna och granska dem från alla sidor och fröjda sig åt att deras antal ständigt ökades på kistbotten. Med ordning och sparsamhet, som vaknade hos honom då han blef omvänd, hade den lede frestaren förstått att under årens lopp insmyga girighetens ande i hans sinne. Nog kände han ibland en liten oro i samvetet, en stickning i hjärtat, när han tyckte sig märka att guldet började blifva honom för kärt, men så nedtystade han den inre stämman genom att tänka på hur Herren välsignade sina tjänare i gamla testamentet med timligt godt, och nu var det ju tydligt att Gud ämnade göra så med sin tjänare Brente Persson också.

Brente hade visserligen föresatt sig att väl dölja sin hemlighet för mor Barbro, men hur det var stod han i längden ej ut därmed, de oroliga tankarna gnagde honom för mycket, och så en dag, då de blefvo honom alltför tunga att bära, tog han fram slagrutan ur kistan, berättade att han köpt

den af Sven spelman, och att han vid nästa nymåne på torsdagsnatten skulle gå och leta reda på Skäckbergets kopparådra.

»Herrestaligen kar!» utbrast mor, förskräckt öfver Brentes bekännelse, »att du ger deg i slånger me töckna stigge deler! Hva' ska' du me köpparådra å gere?

»Människa!» svarade gubben och försökte att med ett myndigt uppträdande nedtysta det oroliga samvetet, »förstår du int, att köpparådra ho ska' gere oss tell rekti storfölk, ho! E ara stuggo ska' vi bigge, e snäll ena, å når han, kära far på prästbolet, kömmer tell voss, ska' vi bju'en på bå' pölsa å ostkaka å figsoppa, sa mikje ä då visst!»

Men mor Barbro fortfor att skaka på hufvudet.

»Ettersom Gud ger daglit brö åt bå ond å god, sa tickje meg he ä *sind* å gni etter tocken stass!* Å he säjer je deg, far, kömmer du hittane me köpparådra, sa skutt' je tell'na ve dörra, sa mickje du vett, tocke trölltig ska' int kömme in i vånn stuggo, dä' grofven, de!**

»Reas*** int memme, mor!» sade gubben, och ju högre hans samvete talade, dess myndigare blef hans ton, — »je menar je ä *bond'* i stuggo, je!»

Härpå svarade gumman ingenting, men då far vände henne ryggen, mumlade hon sakta: »trölltiget på Skäcken ska' int kömma hittarne, he ä rekti vissan, he!»

* Grannlåt.
** D'ä sanning det!
*** Retas.

Tiden var lång för Brente, aldrig någonsin hade det dröjt så länge till nymånen, tyckte han. Det gick klent att arbeta för honom och ändå sämre att bedja. Han tyckte att Gud, som förut varit honom en kär fader, till hvilken han kom med både synder och sorger, nu blifvit en sträng herre, som såg på honom med ogillande blickar, och som han fruktade, så att han helst ville undvika honom, alldeles som Adam och Eva, när de i aftonstunden hörde Herrens Guds röst kalla dem.

En oemotståndlig makt drog honom under denna tid bort till berget, vid hvars fot byn var belägen. Högt och mörkt reste det sig framför honom med de två hufliknande spetsarne, som klart aftecknade sina linjer mot den ljusa vårhimmelen. Allt ifrån den tid Brente som liten gosse brukade gå och plocka hjortron på Skäckbergets sluttningar, hade det för honom varit fullt af underliga, öfvernaturliga ting, af troll och vittjor, af snårbevuxna hålor, där »småfolket» hade sin tillvaro, af hemlighetsfulla skatter, som gömdes i de djupa klyftorna. Allt som åren gingo, väfdes denna sagostämning tätare och tätare kring bergets kummel, och i gossens och ynglingens inbillning hade den småningom trängt in likt frestande stämmor, som hade en förunderlig makt öfver honom, särskildt då sommarnatten drog sin luftiga slöja öfver bergets väggar, och nymånens skära hvilade på trädtopparna, och alla de sagor om Skäckberget, som far och mor berättat honom, fingo lif i hans minne. Ty sägnen om kopparådran däruppe var gammal som berget själft; släktled

efter släktled af dem som bott i byn hade hört talas därom, lockande och hemlighetsfull, som sagans dolda skatter låg ådran däruppe, vaktad af skogsfrun, och än var det en förveten dräng, än bondefar själf, som vågat sig ditupp, för att aftvinga berget dess rikedom, men alla hade de kommit ned, bortdrifna af skogsfruns gäckande skratt, och alla hade de fått lämna något af sin lifsglädje och samvetsfrid däruppe.

Brente mindes väl hur far hans berättat att en gång, då han, fadern, och dennes bröder varit och rott på den lilla mörka fjällsjön däruppe och suttit och pratat och skämtat om trollen som bodde här, hade en af dem sagt, att det var farligt att tala så, ty därmed väckte man trollen till lif. Och just som han sade detta, fingo de höra ett skratt, ett sådant som ingen människa kan skratta, ett skratt som hoppade ifrån klippa till klippa rundt kring den lilla sjön. Sedan voro de tysta under den färden, och aldrig skrattade någon af dem mera uppe på Skäckberget.

Och Brente själf hade, då han en vinterdag körde genom skogen på västra sidan om berget, fått höra hur det hamrade och hamrade, men icke såsom af människor, djupt inne i skogens dunkel. Hästen hans blef så rädd, att han började skälfva i hela kroppen, och svårt är att säga, hvem som fick mest brådt att komma ur skogen, husbonden eller hans dragare. Och när Brente sedan vände tillbaka för att leta människospår, fann han icke ett, skogen var så tyst, så tyst, snön låg öfverallt orörd och nyfallen, det kunde således icke vara annat än småfolket som hamrat därinne. Mor, hon som inte hade

Brentes lifliga fantasi, hon menade att alltsammans varit en inbillning, men då svarade gubben lika vresigt som logiskt: »he kunde fäll int vara inbillningen som rädda* krake', vett je!»

På allt detta var det Brente tänkte, då han stod där och betraktade Skäckberget och kände hur oemotståndligt det lockade honom. Och hans själ fylldes af en stor ängslan, då han märkte att nu hade berget blifvit en snara för honom, en frestelse, som han ej kunde motstå, för hvilken han *måste* duka under . . .

Slutligen kom då torsdagen i första kvarteret, den dag på hvilken slagrutan, enligt Sven spelmans utsago, hade mesta kraften. Blek och smal satt nymånen öfver skogstopparne, vårnatten var lång och ljus och härmade i trånsjuka drömmar dagens klarhet. Tidigt på natten smög Brente sig ut ur stugan, ty han hade ett godt stycke att gå, och han skulle vara på berget just i själfva soluppgången. Försiktigt och tyst smög han sig genom byn, med den hoprullade slagrutan i händerna och hjärtat klappande af oro, nyfikenhet och samvetskval. Innan han gick försökte han att bedja en bön, men det ville icke alls gå, icke en tanke kunde han sammanhålla, kopparådran och skogsfrun och Skäckberget dansade rundt i hans hjärna; slutligen tog han sig för att läsa igenom ett »Fadervår», för att åtminstone få litet ro i samvetet, men lika gärna kunde han ha läst en af Sven spelmans visor, orden voro så meningslösa, så döda, som när torra strån och stickor yra omkring i oktoberblåsten.

* Skrämde.

Så började han då att bestiga berget. Under två timmar måste han gå öfver skogssträckor och sluttningar, innan han slutligen kom till själfva berget, där stigarne slingrade sig mellan vilda klipputspräng och snåriga myrar. Solen gick just nu upp och kastade guldskimrande slöjor kring bergets spetsar, men öfver klyftor och hålor hvilade ännu nattens dunkel, och hvita morgondimmor sväfvade upp ur dalsänkningarne.

Med långa tunga steg vandrade Brente framåt kvart efter kvart. Ännu var han så långt nere, att slagrutan ej kunde användas; berget var trädbevuxet, och marken täckt af mossa och grönt.

På ett ställe, där utsikten vidgades öfver en dalgång, uppsteg en fin, mjuk dimma, som likt en rök svepte sig kring dalen och sakta höjde sig mot berget. »He ä småfölket, som brigger å bakar åt seg», tänkte Brente och påskyndade sina steg, rädd att någon af dem skulle få se honom och pröfva sina trollkonster på hans slagruta.

Nu började berget att få ett vildare utseende; växtligheten upphörde, granarne blefvo mindre, och snåren i klyftorna magrare. Stora klippstycken lågo vräkta på hvarandra, minnen af väldiga naturstrider under längesedan flydda tider. Ett vattenfall brusade genom en bred klippremna; med en dyster glans lyste det hvita, fradgande skummet mot klippans svarta skifferväggar, och det suckande dånet ljöd i bergets stora ändlösa stillhet likt en aldrig tillfredsställd längtan.

Brente rullade nu upp slagrutan, såg sig försiktigt omkring, liksom fruktade han att någon bespejade honom, och vände därefter den hemlighetsfulla kvisten ned mot marken. Så gick han vidare, med blicken oafvändt fäst på slagrutans spets...

Han nalkades nu de bägge bergstoppar, som enligt sägnen de två stridslystna trollsystrarna sprängt itu, men i hvilkas remna de sedan lagt en sten, »trollstenen» kallad, då det gemensamma hatet till Kristus försonade dem med hvarandra. Nedanför dessa spetsar låg den lilla fjällsjön, på hvilken Brentes far hade hört trollen skratta en sommarafton. Brente såg ditåt med skrämda blickar och påskyndade sina steg för att komma hastigt förbi; klar och djup som ett öga låg sjön mellan bergen och speglade i sitt mörka fjällvatten den uppgående solens strålar.

Nu börjar Brente bestigningen af den högsta toppen, steg för steg skjuter han slagrutan framför sig och observerar noga dess spets. Berget har här liksom ett skimmer af koppar, tycker han, stenen är rödaktig, metallik, med mörka fläckar. Brente pustar och suckar, svetten porlar i stora droppar öfver hans ansikte. Hans sinne är beklämdt och oroligt; ifrigt längtar han efter att få se kopparådran, men på samma gång är han hjärtligt rädd därför. Han känner ett stort behof att anropa någon om hjälp och bistånd, men till Gud vågar han ej vända sig. Obestämda, förvirrade, flyga hans tankar till hemlighetsfulla makter, andekrafter i skog och berg som

kunna binda och lösa, och i sin stora hjälplöshet börjar han att anropa dem om bistånd...

Plötsligen rycker han till, som om någon gifvit honom ett slag i nacken: slagrutan höjer sakta sin spets ifrån marken. Brentes knän darra af sinnesrörelse, och det skymlar för hans ögon... nu, nu kommer lyckan på allvar till honom... nu, nu blir han snart en rik man, en Abraham, en Jakob, som Herren välsignar med håfvor af alla slag... Brente är färdig att skrika af glädje, då han ser hur slagrutan alltjämt höjer den klufna spetsen uppåt...

Ja, här måste sannerligen kopparådran ligga dold... Brente går några hvarf rundt på samma fläck, och slagrutan bibehåller fortfarande samma ställning; så försöker han att gå åt annat håll, och då vänder sig spetsen nedåt. Således här, just här, mellan de bägge trollstenarne, strax ofvanför fjällsjön, ligger rikedomen förborgad... Och är icke stenen underligt glänsande här, går det icke alldeles som streck genom den, streck, som för Brentes upphetsade inbillning lysa blodröda och brinnande i morgonljuset...

Utom sig af glädje släpper han slagrutan, kastar sig på knä och far med bägge händerna öfver berget, alldeles som ville han gripa den underbara ådran...

Då hör han i den djupa tystnaden omkring sig ett skratt, icke såsom af människoröst, ett gäckande, klingande kallt skratt, som hoppar från klippa till klippa och dör bort långt i fjärran. Och när han förskräckt och darrande blickar upp, ser han bakom den stora stenen därborta någonting grönt, som fladdrar

af och an, fram och tillbaka, likt en sviktande ungbjörk, skimrande grön i morgonsolens ljus. Det är skogsfruns klädning ... det är skogsfrun, som står där bakom stenen och skrattar åt honom.

Men Brente har sans nog att minnas hvad Sven spelman sagt, att om man ser på skogsfrun, kommer det ofärd öfver stuga och åker. Endast det gröna skimret af hennes klädning hinner hans blick att uppfatta, med ett språng är han uppe på benen, vänder sig om och börjar i vild fart störta utför berget. Men ju mera han springer, dess mera rädd blir han, ty han tycker alldeles att det är som om skogsfrun förföljde honom ... Gång på gång hör han hennes skratt i sitt öra, gång på gång ser han hennes gröna klädning fladdra vid sidan af vägen. Hejdlöst rusar han vidare, och alltjämt ökas farten ... hans hjärta dunkar, det svindlar för ögonen, foten snubblar på den hala stigen ... men framåt, framåt går det alltjämt, ty troll och skogsfru äro honom i hälarne, och han måste fly dem, fly ... han springer för brinnande lifvet ... han springer för att rädda sin själ ...

Fram på förmiddagen kom Brente hem till stugan, blek och förstörd, och lade sig genast i sängen att sofva. Icke talade han sedan många ord om hvad som händt, men han bekände för moran, att han sett skogsfrun däruppe och att han varit nära att låta sig fångas af onda makter, men att Gud i sista stunden frälst honom. Och aldrig blef det mera i Brentes stuga tal om att söka gods och

rikedomar, utan man lefde där nöjd och tacksam med hvad Gud för hvarje dag skickade.

Men mor Barbro trodde aldrig att Brente fått se trollen och skogsfrun däruppe; hon var viss på att det varit samvetet som vaknat, Gudsstämman i Brentes hjärta, som drifvit honom bort från berget, för att frälsa hans själ från det onda.

Per Persson i Hyla.

På den tiden, då sjön Silleren ännu ej var sänkt, utan låg där sumpig och död nedanför »obigda»* i Lennbo socken, då om vinterkvällen torrvedsstickor brunno i stugorna, då husbehofsbränningen icke var afskaffad, utan brännvinspannan ständigt stod och kokade i svalen, rummet mellan köket och stugan, — på den tiden afrättades en höstdag nere vid gränsskillnaden mellan socknarne Per Hansson i Hyla, den mäktigaste och rikaste bonden i socknen. Han var son af Hans Persson, stamfadern till den under följande århundrade så illa beryktade Jutta-släkten, hvars sista ättelägg jämmerligen omkom mellan timmerstockarne i floden Vångans vårflöden.

Under hela sitt lif hade denne Per Hansson varit en syndens och brottets man.

* Obygden, den trakt, hvars befolkning utmärkt sig för ett vildt, laglöst lefnadssätt.

Nattetid, då nedan svepte sitt tjockaste mörker öfver nejden, hade han och hans söner, Per och Olle, brutit sig in i kyrkan och bortstulit dess dyrbaraste silfver; sin mor och syster hade han mördat på farvägen upp till Skällmyra fäbodar; i otukt och slagsmål framlefde han sina dagar, och upprepade gånger hade det mångtalande ryktet fäst hans namn vid den blodröda hanens galande, vid rödbockens språng öfver takåsen. *

På jordiska skatter hade han, som sagdt, varit rik under sitt lif, och då han äktade Sigga Engelbrektsdotter, en förmögen bondflicka från byn Skällmyra, vardt han ännu mera välbärgad. Allt gick honom bra i händer, aldrig dogo kreaturen i hans ladugård, aldrig tog frosten bort grödan från hans åker, fisk hämtade han i myckenhet från Silleren och Rössle-sjön, och ingen sköt så ofta björnen uppe i Suckotskogarne som Per Hansson i Hyla.

Misstänksamt sågo sockenborna på all denna framgång, och då Per därjämte växte till i elakhet och gudshat, uppstod snart bland folket den sägnen, att han gjort upp kontrakt med djäfvulen och sålt sin själ på det villkor, att allt hvad han företog skulle lyckas honom. Snart började man att undvika Per och hans stuga, alla voro rädda för honom, den som fick se honom spottade, liksom efter ett ondt möte, eller ritade ett kors på väggen till den stuga Per gått förbi.

Men nu var allt slut för Per Hansson, gods och rikedom kunde ej längre fröjda hans själ, tur

* Mordbrand.

och framgång hjälpte honom ej mera, ty nu var han dömd att till straff för alla sina illgärningar »i ena bot» mista lifvet genom halshuggning, »sig själfvom till straff och androm till varnagel».

Tidigt på morgonen stod schavotten rest nere vid Bjurån, på gränsskillnaden mellan de tre socknarna Lennbo, Särela och Strömnäs, och på den höga trädställningen låg stupstocken, den dödsdömdes sista hårda hufvudgärd. Liksom alltid vid dylika tillfällen, var hela traktens befolkning i rörelse, människor strömmade hit från alla socknarne för att åse det hemska skådespelet, inom kort var hela platsen omkring schavotten fylld af folk, gubbar, gummor, barn och ungdom om hvarandra. Gossar och flickor, ja, till och med vuxna personer klättrade upp i angränsande träd för att få en bättre utsikt öfver afrättsplatsen, de som kommit långväga ifrån hade mat i sina »kånkaskar», och under det de, med sinnena fyllda af skräck och välbehag, väntade på hvad som skulle komma, slogo de sig ned här och där i matlag, öppnade askarne och började frukostera.

Men plötsligen blef det mycket tyst bland folkhopen, mången kind bleknade, kånkaskarna skjutsades undan, och allas ögon spärrades upp af förskräckelse och nyfikenhet. De sladdrande, okynniga pojkarne däruppe i träden fingo sina munnar tilltäppta af en fasans rysning, som likt en elektrisk stöt tycktes gå genom hopen, ty nu bildade bönderna spetsgård omkring schavotten, och där borta på vägen syntes fångskjutsen, mördaren, belegsagad af präst, länsman och fångknekt. Och vid sidan af scha-

votten ställde sig mästermannen med bilan undangömd, så att den dödsdömde ej skulle se den.

Med fasta steg stiger Per Hansson ned från kärran och så uppför schavottens trappa, följd af hundratals stirrande, nyfikna blickar. Icke en rörelse synes på hans ansikte; det är hårdt, iskallt, färglöst, liksom hade allt själslif inom honom redan slocknat, enda tecknet på sinnesrörelse är att bröstet går upp och ned under den skjorta han är iklädd.

Utan motstånd låter han fångknekten vika ned skjortlinningen, och lägger så sitt hufvud mot stupstocken, under det att prästen alltjämt står vid hans sida och tillhviskar honom ord, som han ej tyckes höra. Med skälfvande röst, hvit som en drifva i ansiktet, läser nu prästen högt »fadervår», den stirrande folkhopen tyckes hålla andan af sinnesrörelse, länsman ger ett tecken, och då prästen hunnit till »fräls oss ifrån ondo», innan han ännu uttalat »amen», blixtrar bilan... En röd stråle sprutar fram med obändig kraft, rop af fasa höras bland åskådarne, och här och där tumlar en blek, afsvimmad gestalt ned från träden.

Så är det hemska uppträdet slut, den döde läges ned i en kista, som stått gömd under schavotten, människorna skingras, hvar och en åt sitt håll, snart står afrättsplatsen öde och tom, men i skogens djupa, tystnad, som nu breder sig däröfver, tyckas vibrera liksom ängsliga suckar, återljud af det syndens och domens skådespel som nyss uppförts här...

Och då kvällen kommer, och septembermånens sken lyser kallt och spökligt på schavott och stup-

stock, då spinna natten och ensamheten dystra sägner, som med outplånlig styrka inträngа i folkets fantasi och från fäderna öfvergå till barn och barnbarn. Vid midnatt, så förtäljdes det bland befolkningen, hade en stor svart fågel flugit af och an öfver afrättsplatsen och sedan tagit vägen söderut genom byn Hyla, alldeles förbi den halshuggnes stuga. Mera än en i socknen kunde berätta att han sett denna fågel; i en bondgård kom stintan inrusande, hvit om kinden som nyblekt lärft, och sade att hon tydligt hört fågeln skrapa på taket med vingarne och därunder skrika så hemskt som en fördömd ande. I en annan gård var det bonden själf, som fått se det svarta odjuret flyga förbi fönstret, just då dalkarlsklockan i vrån slog midnattsslaget.

Och skrik och skrän och hemska skratt, än här, än där, på vindar och kring stuguknutarne, på kyrkogården och uppe i klockstapeln, hörde man hela den natten och flere nätter därefter i socknarne kring Lennansjön . . .

Men i den dödes stuga uppe i Hyla sutto på kvällen af afrättningsdagen mor Sigga och hennes två söner, Per och Olle, framför spisen och sågo med dystra, stirrande blickar in i elden. Tysta sutto de där, icke ett ord växlade de om hvad som timat, och på hvad de tänkte, därom gåfvo deras slutna ansiktsdrag intet vittnesbörd. Då tiden för aftonvard var inne, satte moran fram gröt, som de förtärde under samma orubbliga tystnad. Endast då och då hördes en halfkväfd suck från den gamla, men icke en enda gång öppnade hon de smala, hårdt samman-

pressade läpparne till ett ord, och såg hon på sönerna, var det en underlig blick hon gaf dem, en på samma gång skrämd, ödmjuk och trotsig blick.

Då Per och Olle ätit gingo de till sängs och insomnade genast, men den gamla satt alltjämt och stirrade in i glöden, dit hon då och då kastade ett vedträd, på det att elden ej måtte slockna.

Så förgick timme efter timme; åtta, nio, tio slag slog klockan därborta i vrån, men den gamla rörde sig icke. Framåtlutad satt hon vid spisen, och skenet från glöden lekte på hennes tärda, bruna ansikte med de djupa, kvalfyllda ögonen. Alltemellanåt öppnade hon läpparne och hviskade underliga, hemlighetsfulla ord, på samma gång hon häftigt rörde omkring i elden. Plötsligen reste hon sig upp, tecknade tre gånger efter hvarandra ett kors på pannan, bröstet och handlederna och hviskade med ett hemlighetsfullt tonfall:

»Wår Herre Chrest och Santa Peer
De gingo seg den wæjen fram.
Så moeter dem en döer man,
Då sa wår Herre och Santa Peer:
Hwa ska' du gå?
Den döa mannen sa':
Je ska gå te Sigga i Hyla
Je ska ge henne åf hjarste-bloet mitt,
Som ligger under ståk och stojin
Så ska ingen man giöra henne mojin . . .»

I detsamma slog klockan elfva. Mor Sigga rörde på nytt om glöden, så att gnistorna sprakade,

och lågan slog upp och kastade ett fladdrande, hastigt slocknande sken kring rummet. Så gick hon fram till sönerna, lyssnade ett ögonblick på deras jämna, regelbundna andetag, smög sig försiktigt bort till dörren, lyftade på klinkan och begaf sig ut.

Krokig i ryggen, men med kraftiga, snabba steg vandrade den gamla vägen framåt genom byarne Skällmyra och Sällnor förbi kyrkan bort till vägskelet vid Bjurån. Hemsk och ödslig låg afrättsplatsen, öfvergjuten af skenet från fullmånen, som, stor och glänsande, satt högt uppe på den stjärnsådda septemberhimmelen.

Ingen i hela socknen mera än mor Sigga skulle så här i själfva midnattsstunden efter afrättningen ha vågat sig ned till Bjurån. Men den gamlas själ var fylld af en enda stor förfärande skräck, en skräck, som sedan åratal tillbaka arbetat sig in i hennes hjärna och fått fäste där likt en rot, som växer och grenar ut sig åt alla håll: hon trodde att så snart mannen var död, skulle sönerna göra som Per Hansson gjort med sin gamla mor, slå ihjäl henne med yxan eller strypa henne. Och det finnes ingenting som fyller en människosjäl med så mycket mod, intet som så bortjagar fruktan för nattens spöken och dagens faror som en stor, hela själen fyllande känsla eller tanke. Därför kände mor Sigga ingen bäfvan när hon stod ensam vid råmärket och såg framför sig den stora mörka skogen och månljuset, som skarpt upplyste alla de hemska föremålen, och hörde prasslet bland träden och ugglornas ängsliga, olycksbådande skri.

Schavotten var nu nedtagen, men stupstocken låg alltjämt kvar, och i det klara månskenet kunde mor Sigga tydligt se därpå två mörka fläckar, som måste ha varit den dödes blod. Ett leende gled öfver hennes läppar och gaf ett vildt uttryck åt de skrämda, sorgsna anletsdragen. Hon föll på knä framför stupstocken och berörde med panna, handleder och bröst det ställe af stupstocken där blodfläckarne syntes, och mumlade därunder med hviskande stämma de ord hon nyss läste:

Wår Herre Chrest och Santa Peer
De gingo seg den wæjen fram, o. s. v.

Så reste hon sig upp, tecknade med fingret ett kors på de ställen af sin kropp hon berört med stupstocken och begaf sig med snabba steg hemåt.

Under tiden mumlade hon oafbrutet besynnerliga, osammanhängande ord och gaf allt emellanåt till ett kort, vildt skratt. Nu, nu hade hon försäkrat sitt lif för allt ondt, nu hade hon berört sin kropp med död mans blod, nu kunde intet stål bita på henne, och ingen snara vara stark nog åt henne. Nu hade hon vid midnattsstund läst öfver sig den gamla besvärjelsen, som hon lärt af Giölin i Skällmyra, gumman som hade reda på allt hvad som händt och skulle hända många socknar rundt. Och *den* besvärjelsen hade Giölin i sin tur fått höra af en underlig en, som bodde i en jordkula uppe i skogen, en, som ingen hade reda på hvarifrån han kom eller hvem han var, men som visste råd för allt slags sjukdom och trolleri och gastkramning.

Så nog hade mor Sigga skäl i att nu känna sig lugn för att sönerna ej skulle kunna taga hennes lif...

Men till att sofva fick hon ändå aldrig ro, den gamla. Natt efter natt satt hon framför spisen och rörde i glöden och mumlade sina besvärjelser och rufvade öfver sitt lifs dystra minnen, under det att dalkarlsklockan, ackompagnerad af Pers och Olles jämna andetag, sade sitt tick-tack i vrån, och höstvinden och snöstormarne piskade mot fönsterrutan, eller vinternattens stillhet höljde nejden i sin dödslika tystnad...

Af mor Sigges tvenne söner var Per den äldste, som efter fadern skulle öfvertaga gården. Olle, den yngre, arbetade som dräng, men icke var det någon som kunde se annat än att han var »bond» i stugan, ty han hade ett väl så styft sinne som brodern, och lika myndig och »nackhög» var han som Per, då det gällde att bestämma om gårdens angelägenheter. Han var mörk som en tattare, sin farfars afbild, med kolsvart, glänsande hår och skarpa, stickande ögon. Per däremot hade ett ljuslett drag inväfdt i den mörka tattarefärgen. Han var den vackraste, ståtligaste karl man kunde se på många mils omkrets, en äkta son af Lennbonaturens kraftfulla fägring. Hade de mörka skogarne gifvit sina stammars stolta hållning, sina furukronors styrka, hade bergen släppt till sin blånande drömlika slöja och sjön Lennan sina fradgande böljors vrede för att skapa ett människobarn, då hade detta fått Per Persons i Hyla gestalt och blick och lynne.

Ensam och tyst gick han häruppe i obygden, arbeta gjorde han strängt, men icke var det många som kunde berömma sig af att ha lockat vänliga ord från hans läppar, och hård och bister såg han ut då han mötte folk på vägarne. Människorna gingo också helst undan både för honom och hans bror, mördarens söner, Hans Perssons sonsöner, Hans Persson, om hvilken ryktet hviskade, att han var ett halftroll, barn af trollet Wässle på Kinneråsen och en röfvad bonddotter.

Men skogen och sjön och sommarkvällens tystnad, de, som voro Pers förtrogna, de kunde förtälja om att de sett underliga, milda drömmar i hans ögon, att de sett hans hårda anletsdrag vekna, och återskenet af grubblande, längtande tankar draga fram och åter däröfver, liksom skuggorna på bergens sluttning . . . Men härom visste ingen människa något besked, ingen . . .

Sträng, fruktansvärdt sträng vinter blef det efter den höst, då Per Hansson afrättades. På många år kunde man ej i socknen minnas ett sådant snöfall, en så bitande köld. Redan i december lågo snödrifvorna packade öfver marken, gärdesgårdarnes spetsar voro nedsjunkna i det djupa snötäcket, byvägarne voro utplånade, och plogen hade svårt att hålla stora landsvägen farbar.

Och på nyåret kom kölden, skarp, obarmhärtig, som bittra tankar, som kärlekslösa ord. Döda lågo småfåglarne uppe i skogsbacken, på hustak och fönsterbräden; öfver fält och ängar yrde snön i hvirflande pelare; vildt tjöt stormen kring stugans

knutar och flåsade likt en blåsbälg ned genom skorstenen öfver elden på spiselhärden. Öde lågo vägar och stigar, endast här och där kämpade en ensam vandrare mot stormen i den stora snööknen, under det att drifvorna än växte och upptornades, än sopades undan och sjönko samman, som vågorna på ett upprördt haf.

En afton, då mor Sigga och hennes söner sutto vid spisen och lyssnade på naturens vilda uppror därute, under det att moran spann, och sönerna täljde och lagade fisknoten, fingo de plötsligen höra ett nytt ljud, som tycktes arbeta sig fram genom stormens tjut, ett ljud, som liknade en bjällras pinglande och flåsandet af en häst. Alla tre slutade de att arbeta och lyssnade en stund efter det svaga, än bortdöende, än framträngande ljudet.

»Hocken kan he vara som fälas sa sean i töcke stiggt vär?» undrade Olle, men Per steg upp, lyfte af dörrklinkan och gick ut på förstugubron. Kölden var så stark, att den bet i hans hud som nyp af tänger, och likt hvassa synålar stucko honom snöflingorna i ansiktet, men han bekymrade sig ej därom, utan kvarstod en god stund och spejade med ögon och öron åt stora landsvägen söderut.

Ur snötöcknet såg han nu framträda en släde, som långsamt släpades genom drifvorna af en halfdöd dragare. Någon körsven kunde han i förstone ej se, åtminstone var det ingen som höll i tömmarne, hvilka lösa släpade vid sidan af släden, men då Per kom ned till landsvägen, där hästen stannat alldeles framför stugan, fick han på botten af släden

se någon ligga hopsjunken, liksom död eller medvetslös.

Per drog släden upp på gården och ropade på Olle, som spände ifrån hästen och förde honom in i fäjset, där han gaf honom ett par sparkar, för att få honom att kvickna vid, och så litet hafre att stilla sin hunger. Under tiden tog Per den resande på sina armar och bar honom in i stugan.

Ett blåblekt ansikte, ett hängande hufvud, en af kölden stelnad, orörlig kropp var det som skenet från spiselelden upplyste, då Per och moran fingo draga af pälsen och mössan, som fallit ned i den resandes ansikte. Ingen rörelse förspordes mera hos honom, blodet var som stelfruset vatten i hans ådror, men ännu tycktes det finnas någon lifsvärme kring hjärtat, ännu hördes matta, flämtande slag, då man lade handen däremot. Död var han således ej, men i dödens käftar låg han vanmäktig och hjälplös, och ovisst var, om vidundret skulle släppa sitt rof eller sluta sina käkar däröfver.

Då Per och moran klädde af honom, fingo de se att fötterna voro alldeles förfrusna, svartblå och stela, som om grafvens kyla redan isat hans lemmar.

»Jostaligen!» utropade moran och slog händerna mot knäna, »he bir int nå ann hjälp, än att vi får ta å skära fettren täf 'en!»

»Läs öfver 'en mor,» sade Per kort, »je ska' ta å fresta ett tag me'n, lell!»

Mor Sigga gick fram till kistan och tog fram en påse med helande örter, som hon fått af Giölin i Skällmyra, örter som voro plockade på grafvar

första torsdagsnatten i nyet. Dessa lade hon på främlingens fötter, allt medan hon ifrigt och halfhögt läste en besvärjelse mot sårnader och frostskador.

Under tiden satte Per en stor järngryta med vatten öfver elden; då vattnet kokat upp, ställde han grytan midt på golfvet, tog så den alltjämt medvetslöse resande, trädde ett tåg under hans armar och hängde honom på ett par krokar i takbjälken, midt öfver den sjudande vattenkitteln, för att »koka» hans fötter, så att kylan ginge ur dem.

En underlig, fantastisk syn, en syn från ett häxkök eller ur en saga, företedde i den stunden Per Perssons stuga, med den stackars främlingen, där han medvetslös hängde på krokarne, och imman som i ringlande linjer svepte sig omkring hans halfnakna, förfrusna kropp, allt belyst af skenet från spisen, där stockelden sprakade och flammade i väldiga lågor. Omkring grytan stodo mor och Per och Olle och betraktade med spänd uppmärksamhet främlingens ansikte, för att se när det första lifstecknet visade sig. Ett våldsamt sprakande i veden kom mor Sigga att hoppa till och att ifrigare läsa sina besvärjelser, ty ett dylikt smällande betydde att någon snart skulle dö.

Men trots denna olycksbådande varsel tycktes Per ha framgång med sitt försök, ty nu öppnade sig de bleka läpparna ett par gånger, och ett sakta kvidande bröt fram emellan dem. Per lyfte då undan vattengrytan och tog med Olles tillhjälp ned

den sjuke, som han försiktigt lade i stora sängen och höljde med täcken. Nog hade det kommit lif i hans fötter, ty de voro mjuka och fuktiga, men alltjämt svarta och uppsvullna som stora blåsor. Per tog nu brännvinspluntan, hällde några klunkar i sin gäst och bredde ytterligare en fäll öfver honom, för att hålla kvar värmen. Så tog mor Sigga och lade örter under hans hufvudgärd och ritade ett kors öfver kudden; sedan tyckte de att nog blifvit gjordt för den resande och begåfvo sig till hvila. Endast moran satte sig som vanligt vid spisen och lyssnade på den sjukes stönande klagan, sönernas jämna andetag och stormens tjut därute, och först fram emot morgonen, då glöden i spisen höllo på att svartna, gick hon och lade sig.

I åtta dagar förblef främlingen liggande i sängen med sina uppkokta fötter, utan att få någon annan hjälp än mor Siggas örter och besvärjelser. Byn Hyla, som låg på gränsen af socknen vid själfva brynet af en vild, djup skog, där ännu yxans fall icke ljudit, var under denna tid nästan igensnöad och afstängd från de öfriga byarne. Flere mil var det till läkare och apotek, och i en snöstorm sådan som den nu rådande, föll ingen på den tanken att söka skaffa medicin åt den sjuke. Folket i stugan tyckte dessutom, att det icke var så farligt med några kylskador, dem botade man lätt nog utan både läkare och apotek. Mor var mycket omsorgsfull med att byta örter på de förfrusna benen och att läsa öfver dem, Per hällde allt emellanåt en spann varmt vatten öfver fötterna, för att riktigt

jaga bort kylan, och så snart den sjuke repade sig så mycket att han ville ha mat, gåfvo de honom sill och potatis och »pölsa» att äta.

Om det nu var det kokande vattnet, eller mor Siggas örter, eller den främmandes egen kroppsstyrka, eller om det var därför, att hans stund ännu ej var kommen, men visst är, att efter dessa åtta dagars förlopp började den sjuke bli synbart bättre, svullnaden lade sig, och ben och fötter återfingo småningom sitt naturliga utseende. Men lämna sängen kunde han dock ej, i den låg han alltjämt kvar tyst och tålig, och därifrån gjorde han sina iakttagelser öfver folkets lif här i stugan, märkte de underliga, skygga blickar mor kastade efter sönerna, då de gingo ut, märkte hur hon brukade spritta till och fara ihop, när någon af dem oförmodadt närmade sig henne, hörde den gamlas hedniska, ångestfulla besvärjelser, då hon nattetid satt framför stockelden, såg hur Olle och Per sysslade med brännvinspannan, som alltid kokade därute i svalen, lyssnade på de korta, ondskefulla, ofta för honom obegripliga frågor och svar, med hvilka de sparsamt afbröto den tunga tystnad, som vanligen härskade härinne.

Och icke hade han varit här många dagar, förrän vissheten om att han kommit till ett syndens och ofridens hemvist lade sig öfver honom som en tryckande själsångest.

Själf föreföll främlingen bredvid de bägge bondsönerna med deras mörka ögon och höga, kraftfulla gestalter såsom en varelse, ammad af en annan

natur, utgången ur en olika människoras. Liten och späd såg han ut, ljust, lockigt hår låg kring hans hufvud, och de milda blå ögonen tycktes återspegla en tankevärld lika främmande för den gamla och hennes söner, som skogssjöns lugn är olika fjärdens mörka, stormiga vågor. Per och Olle sågo ofta på honom med en medlidsam, misstänkt undran, men det förunderliga var, att de på samma gång kände sig skygga för den lille, bleke, hjälplöse mannen, och alltid i sitt sätt mot honom iakttogo ett slags trumpen aktning. Och hvad mor Sigga beträffar, hade hon från första ögonblicket känt en vördnad, som småningom öfvergått i den känsla, hvari nästan alla hennes förnimmelser mynnade ut: fruktan för något hemlighetsfullt, något »spökt» *, som städse rufvade öfver henne. Han var så olika de mörka, vilda karlar, bland hvilka hennes lif hittills förflutit, han hetsade upp hennes tankar, han satte i rörelse hela denna skara af sällsamma, öfvernaturliga väsen som lefde i hennes inbillning, han skrämde henne, den lille mannen med de milda ögonen och den vänliga, kärleksfulla stämman. Om nätterna, då han slumrade, och eldskenet lyste på hans bleka ansikte och de fromt sammanknäppta händerna, och mor Sigga satt och betraktade honom med nyfikna blickar, blef det henne mer och mer visst att han icke var »en verklig en», utan en af de många, som finnas mellan jord och himmel, till människornas fördärf eller välsignelse.

* Af ödet förelagdt.

Men icke dröjde det länge förrän mor Sigga också fick visshet om, att var han »en overklig en», så nog var han en som bragte välsignelse med sig. Ty det hade kommit en så förunderlig frid i stugan, alltsedan den kvällen främlingen fick husrum här. Icke talade han mycket, han låg eller satt mest tyst, men han tackade hjärtligt för hvarje gång någon hjälpte honom, och allt emellanåt gjorde han vänliga frågor om folket härinne och om dess grannar, frågor som moran och hennes söner besvarade på sitt vanliga korta, trubbiga sätt. Icke visste de hur Nils Olsson eller Olle Nilsson hade det, och icke rörde det dem om sorg och bekymmer eller glädje och gamman slagit sig ned vid grannens härd, en hvar hade nog af att draga sitt eget lass, menade de. Men främlingen tycktes ha en annan uppfattning, han; han talade så vänligt om allt lefvande, han ömmade för sin stackars lidande häst därnere i fäjset, hans ögon hade ett sällsamt uttryck af både smärta och glädje, af en smärta så djup, af en glädje så innerlig, att det ej kunde vara blott sin egen börda han bar, sitt eget lass han drog, utan äfven sådant som han i kärlek bar åt andra människor. Men allt detta förstod icke invånarne i stugan; de sneglade blott undrande på hans milda leende, hans djupa, sorgsna blick, och allt mera viss kände sig mor Sigga om att han var ett af dessa öfvernaturliga, hemlighetsfulla väsen, som finnas mellan himmel och jord och som komma och försvinna, man vet inte hur . . .

Hvarje morgon och afton, äfven då främlingen var som sjukast, tog han fram sin bibel och läste högt därur en stund. Förundrade och misstänksamma hörde honom moran och sönerna, men de gingo aldrig undan då han läste; tysta och orörliga sutto de där och lyssnade på de heliga orden, som tycktes dem främmande och besynnerliga som solljus för en blindfödds öppnade ögon, som musikens toner för en döf, hvars öron blifvit upplyckta ...

Då fjorton dagar gått, skar Per käppar åt främlingen, och stödd på dem började han småningom att kunna gå omkring i stugan. Och då ytterligare fjorton dagar gått, sade han en afton, att nu kände han sig frisk igen och att dagen därpå tänkte han fortsätta sin resa. Mor Sigga sneglade på honom och skakade mumlande på hufvudet. Nej, hon trodde icke att han skulle resa som andra människor, hon var viss på, att under natten skulle han och hans släde och häst försvinna, att då morgonen grydde, skulle sängen stå tom och gästen vara borta.

Då morgonen grydde och moran nyfiket spejade efter främlingen, var han emellertid ännu kvar; men han hade stigit tidigt upp och snart stod han där färdigklädd med päls och resskärp och mössan långt neddragen öfver pannan, alldeles som då han kom. Men frisk och glad såg han nu ut, ögonen strålade varma och kärleksfulla, och det fina ansiktet hade färg öfver kinder och läppar.

»Mycket pengar har jag ej att gifva er till tack,» sade han då han gick och lade några mynt i mor Siggas hand, »ty jag är fattig på guld och silfver. Men hjärtligen tackar jag er för hem och vård, och Herren Guds välsignelse önskar jag eder alla. Och där på bordet» — han pekade med handen mot fönstret, — »har jag lämnat kvar åt er en skatt, som är dyrbarare än alla andra skatter, en skatt som rost och mal ej kunna fördärfva och som skall bli eder ett minne af främlingen, som ni visade gästfrihet och gaf skydd och vård!»

Härmed tog han mor Sigga och hennes söner i handen, sade åt dem alla tre några ord, som de ej förstodo, men som de förunderligt väl mindes efteråt, steg upp i släden, vinkade ännu en gång med piskan och fortsatte så sin färd. Länge stodo moran och Per och Olle på förstugubron och sågo efter den bortfarande; först då hans släde som en liten svart punkt försvunnit på det vida snöfältet gingo de in i stugan.

Men aldrig fingo de veta hvem den främmande var, den underlige, främmande mannen, som likt en plötslig ljusstråle korsat deras mörka väg, glänst en stund med en för dem ofattbar klarhet, och så lika hastigt försvunnit igen...

Något hade han dock lämnat kvar, något som ej skulle försvinna med honom: sällsamma, hemlighetsfulla rörelser på hårda, bundna själsdjup, underliga drömmar utan namn, utan form, utan mål, — längtan, fruktan, grubbel, som vaggade öfver ett bottenlöst mörker...

Boken, som låg därborta vid fönstret, fick en oemotståndlig makt öfver deras sinnen; då dagens arbete var slut, då dryckeslag och syndalif afstannat, och aftonens stillhet eller nattens tystnad bredde sig öfver stugan, drog den med magnetisk styrka deras tankar och känslor till sig. Aldrig förr hade en bibel funnits i stugan, aldrig hade sönerna sett far eller mor öppna den heliga boken, ur hvilken främlingen hvarje dag brukade läsa för dem. Men en lång tid förgick, utan att någon af dem vågade röra vid den, allt emellanåt kastade de skygga och nyfikna blickar ditåt, men ingen af dem kom sig för att öppna boken.

Så en natt, medan sönerna sofvo, tog moran bibeln till sig och började försiktigt bläddra däri. Icke ett ord förstod hon, läsa kunde hon ej, ofattliga, hemlighetsfulla gledo sidorna förbi hennes spörjande blickar. Men det underliga var, att medan hon satt här och stirrade på de gåtfulla skrifttecknen, tyckte hon alldeles att det kom nytt lif i de ord främlingen lagt ned i hennes minne, att de plötsligen, lefvande och klara, liksom sprungo fram från bokens blad och likt sällsamma ljusstrålar sköto genom hennes själs mörker. Han hade talat om Guds kärlek, om en försoning för de största brott, om en fader, som tar emot den djupast sjunkne syndare. Hvad förstod väl hennes arma, förvirrade själ af allt detta? Intet, intet, men gång på gång gick det liksom en bäfvande aning genom hela hennes varelse, liksom en gryningsrörelse i det tjocka, stelnade mörkret. Och krampaktigt vände

hon bladen och fingrade på de underliga, svarta tecknen; i dem fanns en visdom större än Giölins i Skällmyra, i dem gömdes hemligheter, djupare än alla trollkonster och besvärjelser i världen ...

Så satt hon där natt efter natt med bibeln på knäet; hon hade slutat upp att läsa Giölins besvärjelser; i stället upprepade hon, osammanhängande och meningslöst, de få ord hon mindes af främlingens tal, och for under tiden med fingret längs sidorna, alldeles som om hon med våld velat tränga in i det heliga ordets ljusa, tillyckta värld.

Men icke alltid fann mor Sigga bibeln liggande på bordet, när hon om natten smög sig fram för att taga den. Då visste hon att det var Per, som kommit henne i förväg, Per, som lagt boken under sitt hufvud, för att ha den till kudde att hvila på. Ty *det* hade Per reda på allt sedan han var en liten gosse, — många gånger på rockstugorna, då han satt och lyssnade till gummornas och stintornas prat, hade han hört dem säga det, — att om man band psalmboken under foten eller hade bibeln till hufvudkudde då man sof, kunde man därmed förgöra onda tankar och döda syndiga beslut. Och det var så mycket som Per ville ha bortjagadt ur sina tankar, ur sitt minne, så mycket som plågade och oroade honom, särskildt nu efter främlingens besök. Den morgonen i skogen, då han på vägen till fäbodvallen hörde den gamla farmoderns jämmer under dödshugget, den kunde han ej glömma ... Och en natt i faderns stuga, då himlen stod flammande röd af vild skogsbrand och folket ropade på

mordbrännarne, och dessa lågo härinne och hånskrattade, den natten kunde icke heller gå ur hans minne. Och därför var det Per stal sig till att lägga bibeln under hufvudet, — för att komma ifrån de mörka, hemska tankarne . . .

Så förflöt ett år häruppe i stugan. Under det året friade Per till en rik bonddotter i Skällmyra, byn sydost om Hyla, och då tiden för bröllopet var inne, måste han fara till prästen för att taga ut lysning. Underligt skrämd och skygg kände han sig, då han skulle åt det hållet där prästen bodde; kyrkan och klockstapeln och ringningen på söndagsmorgonen och psalmsången i kyrkan och alla böner, alla fromma suckar som höjts därinne aggade och oroade honom, då han for där vägen fram. Aldrig satte han sin fot i kyrkan, och prästen kallade han en fiende, som hatade honom och hans släkt, som ville upptäcka hans brott och, liksom länsman och fjärdingsman, drifva honom in i häkte. Så fort han kunde, uträttade han därför sitt ärende hos prästen, besvarade med bortvänd blick de frågor som ställdes till honom, och begaf sig så skyndsamt hem igen. Och på det året såg han ej vidare till präst och kyrka, annat än då han och hans trolofvade vigdes till ett äkta par.

Men ett år därefter, då hans barn skulle döpas, måste han ånyo fara och hämta prästen. Det var en knagglig byväg han hade att färdas, och Per körde så fort han kunde, ty han var rädd ända ned i själens djup att prästen skulle börja tala med honom och förehålla honom hans synder, — hans

synder, som nog ändå skrämde och kvalde honom. Och hvarje gång han såg att prästen öppnade munnen för att tala, äfven om det blott skedde för att fråga hur hustrun mådde, eller om höstsäden gått upp på åkrarne, gaf Per sin häst ett piskrapp, så att det bar i väg i svindlande fart öfver stock och sten, och prästen fick icke tid till någonting annat än att flämtande hålla sig fast i den hoppande kärran.

Och då barnet döptes och prästen talade, smög sig Per undan så långt han kunde, ty han tyckte alldeles att prästen höll sin blick fäst på honom, och att blicken var så sträng, så forskande, så djup, som ville den draga fram fördolda ting, som ville den anklaga honom för alla de synder han gömde i samvetet...

På kvällen måste han emellertid köra hem prästen, men nu var det mörkt, och därför var han ej så rädd för de genomträngande ögonen, utan körde långsamt och lät prästen tala och fråga.

Och prästen talade ord, som Per mindes att äfven främlingen talat, ord om skuld och försoning, om synd och bättring, om ånger och förlåtelse, om helvetets ångest och Guds kärlek, ord som i den tysta, stjärnljusa kvällen ljödo med en förunderlig, högtidlig evighetsklang.

Och Per lyssnade, tyst, förkrossad, med alla hjärtedjupen vidgade, törstande, som den torra marken törstar efter vårregn. Slaka hängde tömmarne öfver kärrans kant, långsamt gick hästen framåt, den väg han för en stund sedan kört på en timme

tog nu öfver två. Men mycket hade sagts på den tiden, många hjärtats dolda tankar hade blifvit uppenbarade och framdragna...

Klockan var nära midnatt, då Per ensam begaf sig hemåt. Det var en stilla höstnatt, intet människen, men ett skarpt stjärnljus föll öfver fält och ängar, och tungt var mörkret i skogarnes djup.

Och då — medan han körde vägen framåt, då, i ensamheten och stillheten under den klara stjärnhimmelen, kom för första gången syndaångesten öfver honom i hela dess förfärande kraft. Som en lavin vältrade sig känslan af skuld öfver hans bröst och tryckte honom till jorden. I nattens tystnad, i den djupa ensamheten, då alla syndens böljor och bränningar gingo öfver honom, skriade han högt i sitt hjärtas ångest...

Liksom mäktiga naturkrafter drabba ihop, liksom elementen rasa, det ena emot det andra, liksom eld och vatten fräsande kastas tillsammans, så möttes de tvenne väldiga andemakterna: Guds kärleksljus och syndens afgrundsmörker för första gången i hans själ och bröto sig i oförsonligt motstånd mot hvarandra...

Likt dånet ur hafsdjupen, likt åskskyarnes brak, så trängde med tveeggad svärdskraft den hemlighetsfulla aningen om Guds helighet in i hans själs afgrunder af synd och trots och orenhet.

Med en vild rörelse kastade han sig ut ur kärran, dref hästen att fortsätta vägen hemåt, och sjönk jämrande med sammanknäppta händer ned på marken.

»Min skuld . . . min skuld . . .» stönade han, »ingen hjälp finns för min skuld . . . den natten, å, den natten . . . grufva meg för den natten . . . i dagrann . . . i dagrann . . . sola glisa på skin rö' som blo' . . . *sa* drog je tell 'na . . . men ingen såg 'et . . . för skogen var tist, tist som döden . . . men nu . . . nu talar bå' skog å berg å sjen om min skuld . . .

»*Sa* . . . sa drog je tell 'na,» fortsatte han och slog med handen mot stenarne på marken, ända tills bloden började sippra fram, »å *sa* hof je 'na ner i jola . . . men ingen såg 'et . . . för skogen tiger, å högen lägges . . . en kvist åf alla som går där förbi . . . å en bön bes åf alla som lägger kvisten . . . men nu, nu talar allt om 'et . . . skog å berg å sjen . . . Å, Gud ferbarme seg öfver syndaren, Gud ferbarme seg . . .»

Jämrande låg han kvar på vägen och upprepade sin dystra klagan, på hvilken endast nattens tystnad gaf sitt enformiga, högtidliga svar. Timme efter timme låg han kvar, än höjde sig hans röst till ett skri, än sjönk den till hesa hviskningar, under det han i en ständig kretsgång upprepade sin mörka lefnadssaga. Än frammanade han den hemska morgonstunden i Skällmyraskogen, då fadern med hans tillhjälp dödade sin mor och syster, än stod han en mörk höstnatt utanför kyrkan och höll vakt, medan fadern var därinne och stal altarsilfret. Som blodröda skuggor drogo alla dessa minnen förbi honom, medan alltjämt den hemlighetsfulla aningen om Guds rättfärdighetskraf rörde sig starkare och mäktigare i hans själ . . .

Häst och kärra voro för längesedan försvunna, ingen vandrare syntes på den ödsliga vägen, ensam låg Per Persson där och kämpade i sin bittra själanöd...

Då dagen grydde, reste han sig upp och begaf sig tvärs öfver fältet bort till skogen, i hvars djup han försvann.

I åtta dagar förblef Per borta. Ingen visste hvart han tagit vägen, häst och kärra hade kommit hem efter midnatt, man antog då att han druckit sig full och ramlat ur kärran, men då han icke påträffades, trodde man sedan att han blifvit ihjälslagen eller på annat sätt omkommit.

Småningom började dock i socknen gå rykten om att folket sett honom dyka upp på olika ställen, rykten som snart blefvo iklädda det vidunderligas och overkligas sagogestalter. Än hade någon hört honom, förvandlad till en varg, stryka omkring i skogsbrynet och tjuta när mörkret föll på; än hade man sett hans gestalt skymta förbi stugufönstren i skymningen, förfärlig, hemsk, med sönderrifna kläder och stirrande ögon, så hemsk, att han skrämde de små barnen att skrikande fly bakom morans rygg. Och mera än en i socknen hade ånyo fått se den stora, svarta fågeln flyga ute om nätterna, så icke var det svårt att förstå *hvem* som nu höll samma jakt efter Per Perssons själ, som han hållit den gången far hans miste hufvudet nere vid Bjurån...

Men sent en afton, åtta dagar efter Pers försvinnande, då hans unga hustru gaf di åt barnet och Olle sof och mor Sigga som vanligt satt vid

spiselelden, lyfte någon på klinkan och öppnade dörren. Tyst och allvarlig trädde Per in i stugan, ingen sade heller något åt honom, de nickade blott åt hvarandra, så gick Per och satte sig bredvid moran och började liksom hon att se in i elden. Skygga och skrämda sneglade kvinnorna på honom; hans dräkt var söndrig och öfverhöljd af smuts, håret hängde tofvigt och okammadt, hans blick var underligt sorgsen och frånvarande, liksom märkte han ej hvad som tilldrog sig omkring honom.

»Mor,» sade han slutligen efter en lång tystnad, och dessa blefvo de enda ord han talade den natten, »i morron går je tell befallningsman å talar om för'n alla illgärningar vi gjort, far å je, å går i häkte för å försona min synd.»

Ingen svarade; den unga hustrun vaggade det sakta kvidande barnet, Olle vände sig stånkande i bädden, och mor drog en djup, darrande suck, under det hon med spisrakan slog i bränderna, så att gnistorna sprakade kring härden.

* * *

I tjugu år satt Per inne som straffånge, för att försona sina brott; Olle, som ej haft så stor del i själfva dådens utförande, slapp undan med tio.

Då Per kom ut ur »häktet», var allt i hans stuga förändradt. Mor Sigga lefde icke mera; svärdottern hade en morgon funnit henne död framför

spisen med den uppslagna bibeln krampaktigt tryckt till sitt bröst. Olle var gift för ett par år sedan; så mordbrännare och dråpare han kallades, fick han ändå en hustru bland de rika bonddöttrarna, ty han var socknens ståtligaste karl, och ingen hade så mycket pengar på kistbotten som han. Och en lång, uppvuxen son, en vacker pojke, som redan hade »husbondtag» i sig, mötte Per i stugan den dag han kom ut från häktet.

Men ingen var dock så förändrad som Per själf; det mörkbruna håret hade blifvit silfverhvitt, och glansen i de stålblå ögonen var slocknad. Men en annan eld hade tändts i dem, en värmande, smältande kärlekseld, som stilla brann i den djupa, inåtvända blicken. De, som mindes Per sedan forna tider, kunde erinra sig, att i hans hårda drag framskymtade ibland när han log en förunderlig glimt af godhet och känslighet; under den långa tid han suttit inne, under brinnande böner, under våldsamma själsstrider hade småningom denna glimt af godhet linie för linie utbredt sig öfver hans ansikte, jagat bort hårdheten och trotset, och stämplat hans panna med det heliga Gudsmärket...

Icke länge stannade Per kvar i stugan; dess skötsel öfverlämnade han åt sonen, och själf begaf han sig ut på vandring i socknen, för att förkunna Guds ord och mana människorna till bättring och tro.

»Guds vandrare» kallade folket honom, och hvar han inträdde blef han välkomnad af invånarne i stugan. Då de sågo hans böjda gestalt med det

långa, silfverhvita håret, komma vandrande på vägen, blefvo de alltid glada, ty det hade blifvit ett gängse tal i socknen, att Per Persson i Hyla, »Gudsvandraren», han som fått förlåtelse för så mycken synd och vunnit en så stor frid, han bragte välsignelse med sig hvart han kom. Var där en sjuk eller lidande i stugan och Per satte sig vid hans bädd, blef det strax bättre med honom; låg någon i själaångest inför dödens annalkande, så kom där en stilla frid öfver honom, då han fick tala med Per Persson. Och rådde det strider och tvistigheter i stugan, så tystnade de alltid medan Per var tillstädes. Icke att han brukade tala mycket, ingen kunde vara mera tyst och skygg än han; nej, det var själfva hans närvaro som bragte välsignelse, det var den gärning han gjort, det var den starka stämning af bönhörelsens frid, af nåd och försoning, hvaraf han omgafs, som verkade så djupt på folkets sinnen. Så brukade han allt emellanåt läsa upp ord ur skriften; då stannade pratet och skrattet i stugan, »tyst, tyst,» hviskade folket till hvarandra, »hör på honom, han talar till oss!» Och Per läste med låg, genomträngande stämma för de lyssnande åhörarne, och förunderligt djupt gingo orden ned i deras hjärtan, en sällsam kraft fingo de, framburna af denne man, som lefvat ut allt hvad han talade om ånger och förlåtelse, af denne Guds stridsman, som kämpat nere i lifvets svartaste midnattsmörker och därur sett uppgå den lifvets sol, som lyser och värmer i Guds rike...

Så vandrade Per Persson ifrån stuga till stuga under hela sitt återstående lif. Och många voro de, som genom honom bragtes till känsla af sin synd, som genom honom fingo uppenbarelse om försoningens och kärlekens hemligheter.

Som ett strålande ljust inslag, så tecknar sig hans lif i Juttasläktens af synd och brott mörka väfnad. Liksom urtidsstormarne bröto lös klippstycken och, lydande hemlighetsfulla lagar, som för människoögat har slumpens prägel, drefvo dem öfver hafvet fjärran från deras hemlands trakter, liksom vinden i sitt famntag för med sig frön, som slungas till aflägsna stränder, för att i en ny jord växa upp till nya plantor, så lösslet Guds mäktiga ande Per Persson ifrån släkt och stam, omplanterade honom i en annan jordmån och lät honom och hans afkomma skjuta nya skott och friska grenar.

Olle, Pers bror, fortplantade den så kallade Juttasläkten, som alltjämt gjorde sig ryktbar för brott och ogärningar, men Pers son, en ljuslett, godhjärtad yngling, barnet som föddes under Pers första, smärtfyllda längtan efter Gud, under hans andelifs vårstormar, gifte sig med en bonddotter i Vallåker, byn öster om kyrkan, och när så en fruktansvärd mordbrand härjade byn Hyla och till grunden utplånade den från socknen, flyttade Pers son och sonhustru till Vallåker, timrade sig en ny stuga, fingo många barn, och blefvo stamföräldrar för en af Lennbos stoltaste och kraftigaste bondesläkter. En af deras afkomlingar var Per Magnus, bonden, som på den tid pastor Malm var herde

i församlingen blef dennes högra hand och hjälp i striden mot synd och styggelse. Och ännu i dag lefver den släkten och bevarar troget det arf af andlig och lekamlig välsignelse den fått af sin stamfader, Per Persson i Hyla.

»En arger pojk»*

Det fanns godt om duktiga, arbetsamma pojkar omkring Lennans stränder; raska, hurtiga gossar, som skötte plog och »gräfja»* med lätt hand, kärnkarlar, som bröto upp nya marker i den stenbundna jorden, som kämpade om brödbitarne med isfyllda vårstormar och frostiga höstnätter, arbetsmyror, som i oländiga bygder aftvungo skog och sjö de skatter naturen girigt tycktes missunna människornas barn.

Att därför Hans Månsson i Hagen allmänt kallades »en arger pojk» bevisade blott att han var en som folk tyckte vara någonting mer än vanligt präktigt.

»En arger pojk» hade han också varit alltifrån den stund, då han som åttaårig stod bredvid moran framför den döde faderns kista och hörde hur de

* En kvick, rask gosse.
** Spade.

spikade på locket och såg hur moderns tårar föllo tunga öfver den döde.

»Mor,» sade han då och såg på den gråtande med sina blå, trofasta barnaögon, »ge er nu int öfver så dannt int, för je ska' bi kar tell å gere farns gärning åt er, he ska' ni få se!»

Och han höll ord, den lille åttaåringen. Händig och duktig som en hel dräng gräfde han i åkerlappen som omgaf moderns stuga, skötte om kon och geten i »fäjset»*, högg ved i skogen, lagade och lappade stugan och husgeråden och skorna både åt sig och modern.

På den tiden fanns ingen folkskola i socknen, så hvad boklig kunskap beträffar stod det klent till med Hans Månsson, men han behöfde ju icke heller någon lärdom för att plocka sten ur jorden och spika brädlappar öfver springorna på mor Brittas stuga. Och att läsa i bibeln och psalmboken, det lärde han sig själf, då han om vinterkvällarne efter slutadt dagsarbete satt framför spiselelden, under det att mor Britta och kisse, som låg på hällen bredvid elden, spunno i kapp.

Det är sant, fattigdom och försakelse fingo de ofta pröfva på, mor Britta och hennes pojke, ty backstugan, där de bodde, var eländig och förfallen, ofta stulo frostnätterna bort den lilla åkerlappens gröda, och mager och knotig såg hon ut, den enda kon i fäjset. Men nöden fick dock aldrig komma in genom deras dörr, fastän hon ofta stod där på

* Ladugården.

lur och kikade in mellan springorna med sina ihåliga, stirrande ögon. Ty Hans och moran förlorade aldrig modet, i bön och arbete förflöt deras dag, och ända hittills hade det alltid lyckats dem att jaga bort den fula gästen från stuguknuten.

Så kom den tid, då Hans skulle gå och läsa för prästen, stå på gången, som folket sade.

En stor svårighet blef det för honom att han hade så usla, nötta kläder, men han och mor Britta voro mer än vanligt fattiga det året, så han kunde ej få sig några nya. Bland läsbarnen voro många rika bondgossar, som sutto där belåtna och rödkindade, på bondevis klädda i varma pälsar, under det att Hans, blåblek och frusen, huttrade af köld i den kalla sakristian. Många underliga tankar kommo då öfver Hans, när prästen förklarade för dem andra taflan af tio Guds bud: om kärleken till vår nästa. »Hvad menas med vår nästa?» ljöd frågan, och sedan gossarne gifvit det riktiga katekessvaret, sporde prästen ånyo: »Huru förstår du det, att man skall älska sin nästa såsom sig själf?» Härvid vände han sig till en fet och välmående pojke, som för säkerhets skull dragit en vadmalströja ofvanpå pälsen, och denne svarade genast: »Je ferstår he sa, att hva' je vill att mi nästa ska' gere meg, he ska' je ock gere 'na tellbaka.» »Allt väl,» svarade prästen och talade därefter en stund om den kärlek och hjälpsamhet vi äro skyldiga hvarandra och slutade så med orden i Luce 3: 11: »Den där två kjortlar hafver, han dele med sig åt den som ingen har.»

Då tänkte Hans i sitt sinne: »Je sitter nu hänne å freer fettren * tåf meg, å Nils Persson å kära far dom har två kjolar tell å varma seg me, må vetta! Ä' he nu som kära far säger, att dom ä' mi nästa, sa menar je, att dom ska' ta å ge meg en åf kjolen, lell!»

Och den tanken släppte icke Hans under hela lästimman; »Den där två kjortlar hafver, han dele med sig åt den som ingen har,» upprepade han oupphörligt för sig själf, och då prästen ställde frågorna på honom, svarade han, som annars brukade reda sig bäst af gossarne, så illa, att kära far måste ge honom en snubba för hans ouppmärksamhet.

Men då de andra barnen gingo hem, ställde sig Hans i stället vid kyrkdörren för att passa på när prästen kom ut ur sakristian.

»Kära far,» sade då Hans frimodigt och ryckte prästen i rocken, »ä' je erran nästa?»

Prästen såg förvånad ut, men han svarade vänligt:

»Ja, visserligen är du det, min gosse.»

»Älskar ni meg som ni älskar ej själf, då?» fortfor Hans.

»Jag hoppas väl det, min gosse,» svarade prästen småleende.

»När he ä' på de vise, sa menar je att kära far, ettersom ni har sagt att en ska' dela messe når en har två kjolar, kanhänna vell ge meg en åf erre kapper,» sade nu Hans på samma frimodiga sätt.

* Fryser fötterna.

»För kära far ä' raväg * ve prästbolet, å je freer, sa hjarsta vell hoppa ur kröppen på meg, å je kömmer sean ** tell stuggo, lell!»

Icke kunde den vänlige prästen vredgas på så mycken barnslig öppenhjärtighet, dess mindre som den stackars gossens blåbleka ansikte och darrande lemmar nogsamt vittnade om att han talade sanning, hvad hans usla kläder beträffade.

»Må göra,» svarade prästen vänligt och klappade Hans på axeln, »du har rätt i att påminna mig om min Frälsares ord och förmaningar. Men min prästrock kan du ej få, ty dels behöfver jag den själf, dels skulle den ej passa dig, utan ger jag dig här i stället fem daler silfvermynt att köpa dig vadmal för och låta sömma dig en rock till nästa gång!»

Vid dessa ord uppklarnade Hans' ansikte, så att till och med de blåfrusna kinderna rodnade. Förnöjd granskade han penningen, som prästen lämnade honom, så skrapade han med foten och sade tack och sprang därefter hem det fortaste han kunde för att visa moran sin skatt.

Och så snart marknad hölls i socknen, begaf sig Hans dit för att köpa vadmal af västgöten, som vandrade omkring och bjöd ut sina varor, och icke dröjde det länge förrän plagget var sömmadt, och Hans satt där ibland läsbarnen, iklädd en varm rock, och hurtigare och säkrare än någonsin besvarande de frågor, prästen ställde på honom.

* Strax, genast.

** Sent.

Men berättelsen om hur Hans, den fattige backstugupojken, skaffat sig pengar till sin rock gick vida omkring i bygden, ja, ännu den dag som är finnes den att läsa i en gammal krönika öfver Lennbo socken, som förvaras bland kyrkböckerna. »He bir ett stort tag åf 'en,» sade folket om Hans, och efter den händelsen började han allmänt få det tillnamn han alltsedan behöll: »en arger pojk».

Emellertid växte Hans upp till en lång, vacker yngling med rödlett hy och blå, frimodiga ögon, »oppljus», som folket sade, och hvarmed menades ett gladt, öppet utseende, en motsats till de mörka, inbundna tatareansiktena på folket i den så kallade »obigda».

Och allt som Hans blef större, minskades fattigdomen i mor Brittas stuga. Ty Hans började nu att förtjäna penningar, han tog tjänst som timmerhuggare och kolare, vaktade milorna vid bruket på andra sidan Lennansjön, körde grus och kolstybb, och kunde ibland komma hem med flere dalrar silfvermynt i fickan. Och ändå försummade han icke att sköta den lilla gården, han skaffade sig alltid tid till att gräfva i jorden, till att så och sätta, och på alla sätt hjälpa moran med hvad hon behöfde.

»Gu' signe deg, Hanspojke' min,» brukade moran säga, då hon såg honom stå där och arbeta, röd och varm om kinder och panna, »farns och morans välsignelse bigger bo åt barna, säger skriften, å minns du, hva' ja nu säger: du bigger bo åt deg

själf mean du går hänne å hjälper di gamla krulluga mor!»

Då nickade Hans vänligt åt gumman och skrattade hjärtegodt. Han var så glad och sorglös, Hans, han hade ännu aldrig tänkt en tanke på att reda sitt eget bo.

Icke därför att det skulle varit honom svårt att vinna en flickas hjärta, i fall han hade velat, ty han var en vacker gosse, och stintorna logo och knuffade hvarandra i sidan och gåfvo honom skälmska blickar, då de om söndagarne fingo se honom komma uppför kyrkbacken, så fin och »staterlig» såg han ut, riktigt som en bondson. Så icke skulle någon af dem ha svarat nej, i fall han kommit och friat, det kunde man då se.

Men desto svårare skulle han ha haft att vinna föräldrarnes samtycke; ty Hans var bara en dräng och son till en fattig backstugusittare, och de stolta, myndiga Lennbobönderna sågo ned på en sådan som Hans lika föraktligt, som en forntida grefve såg ned på krämaren, hvilken sålde tyger till hans kappor och byxor. Det fanns icke *en* Lennbobonde, som icke i vredesmod skulle ha visat Hans från sin gård, om han vågat komma dit i friareärenden.

Men nu var det så, att icke långt ifrån mor Brittas och Hans' stuga låg en stor bondgård, Rebacken kallad, och hvarje dag, då Hans gick till och ifrån sitt arbete, måste han gå vägen förbi den gården. Måns Persson hette bonden som ägde gården, och han hade en enda dotter, Gertrud,

en »snäll»* och gladlynt stinta, som hade fullt upp med friare bland bondsönerna i socknen. På senare tiden fick Gertrud en vana, att just vid det klockslag hon visste att Hans skulle gå förbi, passa på att taga sin flaska, för att gå ned till brunnen och hämta vatten. Och om Hans än i början icke var så regelbunden med afseende på timmen då han gick förbi Rebacken, så blef han småningom bestämd som ett urverk. Därför föll det sig icke svårt för Gertrud att vara påpasslig; så snart den gamla dalkarlsklockan i stugan slog ett visst antal slag, tog hon sin flaska och sprang ned till brunnen, och det hände aldrig, att icke Hans just då kom vandrande på vägen. Och liksom fordom Jakob lyfte upp stenen från brunnen åt Rakel, så kom Hans alltid fram, sänkte ned och firade upp kopparflaskan och bar den så ett stycke på väg till Gertruds hem. Gladt och förtroligt ljöd deras samspråk under tiden, och länge dröjde det icke, förrän de bekände att de tänkte på hvarandra med kärlekstankar och öfverenskommo, att ingenting i världen, hvarken faders vrede eller moders böner, skulle kunna skilja dem åt.

Men Hans var alltför klok och försiktig för att själf framställa sig som friare hos Måns Persson; han visste att han i så fall skulle mötas af ett afslag, lika oåterkalleligt som Skäckbergets iskalla nej till vårsolens böner att få smälta snöfälten på dess spetsar. Sedan därför Hans och Gertrud länge talat

* Vacker.

och öfverlagt om saken, tog Hans en dag på sig sina bästa kläder, bad om morans välsignelse och begaf sig till prästgården, för att fråga om icke kära far ville blifva böneman åt honom hos Måns Persson i Rebacken.

Ty om någon skulle hafva makt och inflytande öfver den styfve bonden, så var det just prästen. Denne, en varm och kärleksfull andens man, brukade ofta besöka Måns och mor Sagga och tala lagens och evangelii välsignade ord för dem. Och invånarne i stugan, både husbonde och tjänare, hörde honom gärna; andäktiga sutto de där med sammanknäppta händer, och ofta blandade sig darrande suckar med prästens tal, och uppriktiga ångertankar rörde sig i deras hjärtan, om än de hårda sinnena ännu vägrade att helt böja sig, att som ödmjuka syndare emottaga den frälsningsnåd som erbjöds dem.

Det var en lördagskväll på sommaren, då prästen kom in i Måns' stuga för att framföra Hans' ärende. Far satt på bänken vid fönstret med pipan i munnen, och mors spinnrock surrade flitigt, ackompagnerad af väggurets jämna tick-tack, de enda ljud som afbröto tystnaden härinne, ty de gamla voro ej talträngda, de tyckte mest om att sitta och fundera öfver sina egna tankar. Sönerna i gården och Gertrud, stintan, voro ännu ej hemkomna från arbetet.

»Nå, kära vänner,» sade prästen sedan han hälsat på de gamle med ett »Guds fred» och slagit sig ned bredvid Måns, »han I läst något i det välsignade Guds ordet i dag?»

Ingen svarade. Både Måns och Sagga sågo förlägna ut, moran trampade sin spinnrock så hårdt hon kunde, och far blåste väldiga rökhvirflar ur pipan.

»Kära Måns Persson,» fortfor prästen, »har I försummat att dricka ur källan med det lefvande, stärkande vattnet, då har I ock att vänta att välsignelsen skall vika bort ifrån hus och hem.»

»Ja si, he ä' nu sa, kära far, att he int har hampa seg sa,» menade gubben och ref sig bekymrad i hufvudet, »för je har nu vurit på slogen * hela da'n, å he ä' nu villst ** å gnugga på, tänker je, mean vi har tocke snällt vär, må vetta!»

»Och mor då, har I inte heller fått tid att läsa i ordet?» fortfor prästen och vände sig till gumman.

Gumman upphörde genast att spinna, strök sig med bägge händerna under lufvan och svarade betänksamt:

»Ja, si fäll tänkte je å gera't, d'ä grofven, de', för je höll nu boka i hannen, lell, men si då kom Gertrud hittan å ropa sa dant som om röbocken vurit lös på taket: 'Mor, mor, purkan, *** purkan!' Å då feck je sa brådt å komma ner i fäjset, må vetta, å de arma krake varst sa dann hela da'n, sa je feck nu ligga å klia 'na, för å lätta på't åt 'na, ja-a. Å sa feck je nu int ti' å läsa nå' i boka, lell!»

* Höbärgning.
** Bäst.
*** Grisen, son.

Då tog prästen upp bibeln och läste ur Lukas fjortonde kapitel berättelsen om det stora gästabudet, och hur alla, som voro bjudna, gjorde sin ursäkt för att de ej kunde komma.

»Ty jag säger eder, att ingen af de män som voro bjudna, skall smaka min måltid,» läste han med högtidlig stämma. »Så, kära vänner, så gör Herren äfven med er, om I försmån att komma till den måltid han bjuder eder: hans heliga ord. Det kommer en tid, då han *stänger* nådens dörr. Ingen af dem skall smaka min måltid. Minnens det ordet, det är ett stort och fruktansvärdt ord.»

Intet mera talade prästen i detta ämne; han lade in den heliga boken i sin rockficka och lät en stund förflyta under allvarlig, högtidlig tystnad. Röda fläckar brunno på mor Saggas bruna, rynkiga kinder, och genom hennes blick flög ett uttryck af ångest och skrämsel. Men Måns hade fått ett grubblande, frånvarande drag i det stränga ansiktet.

Efter en stunds förlopp började prästen tala om annat, om vädret, om höbärgningen, om utsikterna för skörden. Så ryckte han då slutligen fram med sitt ärende, talade om att han lofvat Hans Nilsson i Hagen att bli hans böneman hos Måns Persson, berättade hur de bägge unga, Hans och Gertrud, kommit att hålla hjärtligt af hvarandra, sade att Hans var en god och gudfruktig gosse, som väl förtjänade att blifva måg här i gården, fast han icke var bonde, utan blott en fattig dräng, som med sina händers arbete underhöll sig och sin gamla moder.

Måns sade ingenting, gjorde icke en invändning eller en rörelse medan prästen talade. Ingen skiftning syntes på hans ansikte, det var slutet och outforskligt som på en sfinx. Moran däremot vred sig litet på stolen, och de röda fläckarna brunno ännu hetsigare på kindknotorna.

Men då prästen slutat att tala och vände sig till Måns med ett: »Nå, hvad säger I, far?» då svarade gubben tvärt och kort och med samme outforskliga uttryck i ansiktsdragen: »Je säger *ne*.»

»Godt, det visste jag på förhand,» svarade prästen, »jag ber er emellertid, kära far, att betänka er några dagar. Hans är den bästa gosse ni kan få till er dotter, ty *den* blir en god man, som varit en så god son som han. Och af timligt välstånd har I, far, nog åt båda. Låt nu inte girighetens och högmodets ande behärska er, vänd er i ödmjukhet till Gud med bön om hans vägledning. Och minns hvad jag nu säger eder i Herrens namn: om I förskjuter Hans därför att han är fattig och ej af bondesläkt, så handlar I ovist och kärlekslöst och skall ej undkomma den helige Gudens tuktan.»

»Je säger *ne*,» upprepade Måns, alldeles likgiltig för prästens bedömande af hans handlingssätt.

»Godt, godt,» svarade prästen och vinkade med handen åt Måns, »som sagdt är, detta svar anade jag på förhand. Jag ber nu blott att I betänker er, kära far, att I ransakar ert hjärta och vänder er till Gud, så få vi ännu en gång framdeles tala om saken.»

Härpå svarade Måns ingenting. Prästen ordade litet om andra saker, så steg han upp, räckte far och mor handen, önskade dem Guds frid och lämnade stugan.

Emellertid förgingo veckor och månader, men för hvarje gång prästen vidrörde ämnet om Hans' och Gertruds kärlek till hvarandra, svarade Måns samma orubbliga, envisa »*ne*». Han vredgades aldrig, visade ingen sinnesrörelse, prästen fick utan invändning tala och bevisa hur länge och hur mycket han ville, och då han slutade, lät Måns ett par sekunder förflyta under tystnad, liksom ville han riktigt visa prästen den vördnad honom tillkom. Men sedan var det hans tur att taga till ordet, och då blef det *alltid* ett »*ne*», kort, envist, orubbligt som regndroppens fall från den söndriga takrännan på fäjset. Och var han riktigt talträngd, riktigt upplagd för att ingå i resonnemanger och gifva skäl för sitt handlingssätt, då svarade han: »Je säger då *ne*, je.»

Och härvid blef det. Gertrud grät sina vackra ögon röda, Hans sjöng ej mera så muntert vid arbetet, och mor Britta sörjde bittert öfver att se sin förr så glada gosse gå där drömmande och nedslagen.

Men prästen tröttnade icke på att hafva de bägge unga i sina förböner och att så ofta han kunde tala godt för dem hos den obeveklige Måns.

Så förgick nära ett år. Hans och Gertrud ställde nog så att de ofta träffades, och många ljufliga ord talade de om att blifva hvarandra trogna

in i döden, men tungt och halft var deras lif, i drömmar och grubbel gingo de ständigt försänkta, och den tysta natten kunde ha berättat om tårar, som runno ymniga och bittra, medan far låg där sofvande, och moran suckade, liksom hade hon i sömnen förnummit dotterns kvalfulla längtan.

Till sist började Hans undra om han ej borde fresta lyckan genom att själf framföra sitt frieri till gubben — det kunde ju ändå aldrig bli värre än det nu var. Men gubben hade en besynnerlig förmåga att undvika Hans; aldrig fanns han hemma, då denne kom för att söka honom, träffades de ute, vände han honom kort och godt ryggen, och kunde han ej alldeles undkomma den enträgne friaren, svarade han icke ett ord på Hans' böner. Icke ens det korta, sedvanliga »*ne*» kunde Hans berömma sig af att ha aflockat gubben. Slutligen, då ingenting annat hjälpte, grepo Hans och Gertrud i sin förtviflan tag i det bräckligaste af alla halmstrån och bådo mor Sagga att lägga ett godt ord för dem hos Måns. Gumman såg på dem som om de mist sans och förnuft, men då de alltjämt höllo på med sina böner, gick hon en dag, fastän hjärtat riktigt hoppade af förskräckelse, fram till gubben och undrade saktmodigt, om det ändå inte vore bäst att låta Hans och Gertrud få hvarandra.

»He bir nu fäll int nå ro hvarsken da' eller natt förr,» mumlade hon med en skrämd, undergifven blick, som just icke var ägnad att öfvervinna gubbens motstånd.

Också fick hon, som man kan förstå, icke annat än det sedvanliga svaret; ingen vrede, inga skäl, bara ett kort, segt: »Ne, he bir int nå åf 'et.»

Då gick Hans ånyo till prästen och bad honom att ännu en gång bli hans böneman hos Måns Persson.

»För si,» sade Hans med tårar i ögonen, »he har nu vursti sa me ho, Gertrud, å meg, att vi int häktar å lefva, om vi int får komma i lag.»

»Allt väl,» svarade prästen vänligt, »det är inte annat än godt och bra att ni hålla hjärtligt af hvarandra. En ting skulle jag dock vilja fråga dig, kära Hans Nilsson. Om Herren Gud själf komme till dig och bjöde dig välja mellan honom och Gertrud, hvad skulle ditt hjärta då välja?»

Hans betänkte sig ett ögonblick; därefter svarade han och såg prästen frimodigt in i ögonen:

»Ja si, bir he nu sa, att kära far bir sinnt på meg för 'et å int mer vill hjälpa meg, sa får he fäll vara då, fer ljuga har je då allri gjort. Gertrud häktar je *int* å fersaka, fer ho har vursti meg kärast åf allt i himmelen å på jola. Men fäll älskar å fruktar je Gud ock, sa mickje ä' då visst!»

Åter kommo tårarne klara i de blå, trofasta ögonen.

»Gud välsigne dig, min gosse, för det svaret,» sade prästen och klappade Hans på axeln, »Herren Gud skall en gång draga ditt hjärta till sig, och du skall lära dig förstå, att all mänsklig kärlek är ringa emot hans, ty du är en ärlig och sannings-

sökande själ. Men hvad vill du nu att jag skall göra med Måns Persson? Ser han mig komma, så smyger han sig undan, och får jag tala med honom, så svarar han ändå icke annat än *ne.*»

»Je vill att kära far ska' gå dittan ett hvarf tell å säga'n, sa att he rekti har aga messe *, att om han int låter meg å Gertrud komma i lag, sa bir he ofäl å sorg öfver hans stuggo, å vi ger som Pilatus, vi tvår vånn hänner hva' som kommer å ske ettepå!» sade Hans med djupt allvar.

Prästen såg på Hans med en genomträngande blick.

»Min käre Hans Nilsson,» sade han strängt, »om inte Måns ger med sig, måste ni tills vidare försaka hvarandra. Ingen lycka skulle blomstra för er, om ni bröte mot Herrens bud.»

Hans skakade på hufvudet, och hans vanligen öppna och godmodiga ansikte fick ett uttryck af obändig hårdhet, som visade, att, om han än icke var son af bondfolk, tillhörde han dock Lennbo-befolkningens kraftfulla ras.

»Gertrud fersaker je *int*,» mumlade han. »Men,» tillade han därefter och såg på prästen med en skygg, nästan ödmjuk blick, »ettesom he ä' på de vise, kanhänna kära far int mera vill bi min böneman?»

»Jo, min käre gosse, det vill jag visserligen,» svarade prästen, och det kärleksfulla deltagandet dämpade allvaret i hans stämma, »din *böneman* vill jag blifva i tvåfaldig bemärkelse, först hos Måns

* Med sig.

Persson, men ändå mera hos Herren vår Gud, att han måtte bevara er från frestelser och frälsa er från det onda.»

Med detta löfte skildes Hans från prästen. De öfverenskommo att Hans skulle passa på och varsko prästen, när Måns vore hemma och tillfället lämpligt för ett besök.

Så kom Hans en dag springande till prästgården och ropade:

»Nu, kära far, står Måns på backen å klifver ved, sa han hvarsken her eller ser! Om nu kära far å je kommer nörrifrå, sa ser han oss int förrn vi står siave'n, å sa kömmer han int unnan, den bervargen! Å sa får då kära far ett hvarf tell tala sanningens ol me'n.»

De bägge männen begåfvo sig nu åstad till Måns Persson. Redan på afstånd sågo de hur gubben stod där och högg ved, så att spånor och stickor yrde om honom, och det blef dem icke svårt att smyga sig öfver honom; ja, de stodo alldeles bredvid sågbocken, innan han ens märkte att någon kommit. Mycket förbryllad blef han dock icke; han såg först på prästen, så på Hans, nickade kort och fortsatte så obesväradt sitt arbete.

»Guds frid, Måns Persson,» hälsade prästen vänligt, »jag har kommit för att en sista gång föra Hans' talan inför er, och nu mån I uppmärksamt höra på mig. Gertrud och Hans gå här och sörja bort både ungdom och glädje, de hålla hvarandra hjärtligt kära, de älska hvarandra med en stark böjelse, som tiden ej kan utplåna, och Hans

Nilsson är en arbetsam och gudfruktig gosse, som ingen flicka behöfver skämmas för att kalla sin man. Betänk er nu, kära far, böj ert styfva sinne för Herren, och, om I inte vill att straff och olycka skall komma öfver er, så gif ert bifall till de bägge ungas giftermål!»

»Ne,» svarade bonden lika orubbligt lugnt som alltid och klöf med eftertryck ett stort vedträd.

»Om I tänkte att det vore *Guds vilja*, jag nu kungjorde för er, skulle I icke då böja er och gifva med er?» fortfor prästen.

»Ne,» svarade bonden och lät ånyo yxan falla öfver vedträet.

»Ännu en gång, den sista, frågar jag er: om I skulle dö i natt, Måns Persson, hur skall det då gå med er fattiga själ, då I så förhärdar och sluter ert hjärta?»

Denna gång kom där intet svar, men yxans tunga fall i vedträet ljöd hårdt och obevekligt som bondens envisa *ne*.

»Jag upprepar mina ord, Måns Persson, hur vill I stå inför den rättfärdige Guden och svara på hans fråga, hur I handlat mot det barn han gifvit er att älska och vårda?»

Då vände sig bonden om, slutade att hugga, såg prästen rakt in i ögonen och svarade: »*Ne*, je säger *ne*, je!»

Och denna gång hade det lugna, inbundna uttrycket i hans ansikte fått något mörkt, vredgadt, hotande, som afvisade hvarje nytt försök att öfvertala och beveka.

»He ska' ni ågra, far!» utbrast nu Hans, som hela tiden stått tyst och med ögon och öron följt prästens och bondens samtal, »ågra er ska' ni, att ni har gjort meg å barnet errat olycklia!»

»Tyst, Hans Nilsson, tyst, tala inga bittra, öfvermodiga ord!» varnade prästen. »Er, kära far,» fortfor han och vände sig till Måns, »er har jag intet mera att säga nu, Herrens ande får göra det verk jag inte förmådde utföra: böja och beveka ert trotsiga sinne!»

Bonden svarade ej; han fortfor att hugga ved med samma orubbliga lugn som nyss, och prästen och Hans gingo nedslagna sin väg. Tyst vandrade Hans hela tiden vid prästens sida, på kära fars varningar och förmaningar svarade han föga; han såg ut att vara behärskad af en enda tanke, en tanke, kring hvilken alla förnimmelser, allt medvetande envist och fast sammanträngde sig. — —

— — — — — — — — — — — — — — —

En sommarafton, jämnt ett år sedan prästen för första gången till Måns Persson framställde Hans' frieri, hände det att Gertrud dröjde så länge ute, att, då hon kom hem, alla i stugan hade lagt sig. Far och gossarne sofvo redan, endast mor låg vaken och väntade på Gertrud, men då hon fick se denna komma in, och sedan de nickat godnatt åt hvarandra, inslumrade äfven gumman.

Gertrud klädde nu af sig tröjan och kjolen, kröp ner i fällbänken och låg så i ett par timmar, tyst och orörlig, men vaken som i klaraste middagsstunden, med de vidöppna ögonen stirrande ut i

rummet, där sommarnattens ljusa skymning föll in genom obetäckta fönster.

Då dalkarlsklockan borta i hörnet slagit midnattens tolf slag, smög hon sig försiktigt upp ur bädden, lyssnade en stund efter att alla sofvo, klädde så på sig, tog ett litet hoplagdt knyte ur kistan och begaf sig med ljudlösa steg ut ur stugan. Vid dörren lyssnade hon ånyo för att höra att ingen vaknat, men då allt förblef tyst, skyndade hon sig nedför trappan bort till stuguknuten, där Hans stod och väntade henne. De sågo hvarandra in i ögonen och gåfvo hvarandra ett kraftigt handslag, så gingo de tysta, sida vid sida, utför backen, öfver ängen till Hans' och mor Brittas stuga, som låg västerut i en dalsänkning mellan Rebacken och Lennbo kyrka. Lika tyst som de bägge vandrarne var naturen omkring dem; fåglarne hvilade sig, liksom för att hämta krafter till den morgonhymn, hvarmed de snart skulle fira solens återkomst, skogar och sjöar drömde i den nordiska sommarnattens underbara klarhet, som svepte en ljusdunkel slöja öfver rymden och släckte stjärnornas glans . . .

Då Hans och Gertrud kommo fram till stugan, stod mor Britta i dörren och sträckte den unga kvinnan sin hand.

»Guds fre, barn!» sade hon med darrande röst, »je har nu int söfvi för'et på natten å int hatt nå fre för'et på da'n, men nu må he ske i Guds namn, ettesom he int kan bi på anna vis!»

»Tack, mor,» svarade Gertrud, och härmed gingo de in i stugan, Gertrud anvisades sin sof-

plats i sängen bredvid mor Britta och fick lägga sina få tillhörigheter i hennes kista, och så öfverenskommo de, att Gertrud skulle tjäna som mor Brittas piga och till lön härför äta deras mat och få tak öfver hufvudet hos dem. Härmed skulle de hålla ut så länge Måns nekade att gifva sitt samtycke till Hans' och Gertruds giftermål; ingenting, hvarken hot eller böner eller öfvertalningar skulle förmå Gertrud att återvända till faderns stuga förrän Måns gåfve med sig.

Och sedan de gjort denna öfverenskommelse, bådo de tillsammans »Fader vår» och »Herren välsigne oss», och så gingo de och lade sig just då solen steg upp bakom Skäckberget och göt sitt sken öfver Lennansjöarnes speglar, och fågelkvittret ljöd ifrån gren till gren inne i granskogarnes djup, där träd och busksnår ännu tycktes kämpa för att kasta af sig nattens drömmar . . .

Men tidigt på morgonen, medan ännu skuggorna voro långa och daggen låg kvar öfver ängen, glittrande i daggkåpans blad, stod Måns Persson lutad mot gärdesgården, som skilde ängen från hans ägor, och såg bortåt mor Brittas stuga, från hvilken röken nu började uppstiga, lätt och rak som en pelare i den klara morgonluften.

Icke hade just hans ansikte något bekymradt eller upprördt uttryck, nej, oro och ängslan hade han lämnat åt mor Sagga, som satt där hemma och grät öfver dotterns tilltag, och själf var han lugn och orubblig som alltid. Men envist stod han kvar vid gärdesgården, kvart efter kvart, med ögonen

fästa på mor Brittas stugudörr, genom hvilken han väntade att få se Gertrud komma ut.

Emellertid var ej Gertrud, utan Hans, den förste, som vid femtiden kom ut för att bege sig till sitt arbete. Då Måns fick se honom vände han sig åt sidan, spottade och tittade bort, medan Hans gick landsvägen framåt bort åt Rebacken. Sedan började han ånyo att fixera dörren, ända tills den öppnades igen och Gertrud kom ut på förstugubron.

Då tog han pipan ur sin mun, spottade ett par tag och ropade tvärs öfver ängen:

»Her du, stinta, je menar du har glemt att he fenns nå töcke som fjärde bude' i kaschesen, du?»

»Ne, far,» svarade Gertrud lika lugnt som fadern och utan att göra någon rörelse för att närma sig gubben, »he har je fått lära meg i tjugu år, sa he har je då int glemt, lell. Men he tickje meg att je har ett ol mer än far å säge i den här delen.»

»Sa tänker du int å kömma hem tell stuggo mer, då?»

»Int förrn ni säger *ja*, far!»

»Je säger *ne*, je!»

»Fäll har je e smola åf ert humör i meg, far, sa int bir je den som ger memme* i bråkaste, förstår ni!»

»Sa får en fäll säga tell befallningsman att han går etter deg, då!»

* Med mig.

»He må ni gere, far, men int får han nån messe ur Hans' stuggo, sa mickje ni vett!»

Gubben sade ingenting mera; han stod ännu några ögonblick kvar och såg envist och ihärdigt på den halsstarriga dottern, så vände han sig om och begaf sig med långsamma steg hemåt.

Men det blef icke den sista morgon- eller aftonstund Måns Persson stod därborta vid gärdesgården och såg efter sin dotter och med seg envishet frågade henne, om hon ej snart tänkte komma hem igen? Längre än till gärdesgården kom han dock icke, i mor Brittas stuga nedlät han sig aldrig att sätta sin fot, dit skickade han präst och länsman för att förmana och öfvertala, men själf stod han blott orubbligt nere vid gärdesgården och iakttog på lagom afstånd händelsernas utveckling.

Visst talade hon rätt, Gertrud, då hon sade att hon hade »e smola» af faderns lynne i sig, ty inga böner, inga öfvertalningar, inga tårar från mor Sagga, som ej höll sig för god att, då far ej visste om det, besöka dottern, kunde förmå henne att återvända till Rebacken.

»Int förrn far säger *ja!*» blef alltid svaret, både på Måns Perssons envisa rop och moderns böner och prästens och länsmannens förmaningar och öfvertalningar. Det kom henne ock till godo att de bägge sistnämnde — till och med prästen — i själfva verket tyckte att hon hade rätt, äfven om här förelåge en svår slitning mellan olika plikter, och att det ärbara, kraftiga sätt, hvarpå hon och

Hans kämpade för sitt lifs lycka, tillvunno dem allas deltagande.

Hos mor Britta fick Gertrud, den rika bonddottern, föra ett tungt och försakande lif. Moran var nu så förbi af gikt och hosta, att Gertrud kom alldeles lagom för att öfvertaga hennes sysslor och tjäna henne som piga. Tidigt om morgnarna steg hon upp, »donade» i fäjset och pysslade om kon och geten, hvilka under hennes händer frodades såsom aldrig förr, så ordnade hon frukost åt Hans, och timme efter timme satt hon sedan i väfstolen, för att skaffa tyg till kläder åt sig och moran, eller ock gick hon ute på marken och gräfde och sådde. Allt skötte hon, duktig som en dräng, rask i vändningarne som en flink piga.

Mycket träffades de icke, Gertrud och Hans, och icke hade de stor tid till kärleksutgjutelser och ömhetsbetygelser. Om morgnar och kvällar gåfvo de hvarandra en kort nick, under måltiderna pratade de litet, skämtade och skrattade ibland, när *det* lynnet rann på dem, och så arbetade de hela dagen hvar och en på sitt håll. Långa tider var Hans borta ifrån stugan, än vid bruket, än uppe i skogarne, och då blef det Gertrud, som ensam skötte stugan och åkerlappen och hjälpte mor Britta, som ibland ej kunde röra sig ur sängen för den svåra värkens skull.

Icke var det någon nöd i stugan under denna tid, pölsan stod alltid på bordet när den skulle, kaffekitteln puttrade i spiseln, kon och geten gåfvo sin mjölk och den lilla åkerlappen sin gröda, ända

tills det året kom, då den stora missväxten drog hungersnödens och sjukdomens fasor öfver socknen.

Det var ett sorgens och förskräckelsens år, ett år af ångest och vånda, ett år, hvars like ingen i mannaminne kunde erinra sig, och som ännu lefver bland befolkningen i dystra, tungsinta sägner.

Redan på senvintern och våren hörde och förnam man i socknen tecken på att det skulle blifva ett svårt år. Vid Mattsmässan i februari berättade en bonde, att då han om aftonen var på väg hem till sin stuga, hade han plötsligen fått se ett förfärligt »nordblys»*, rödt som blod, hvilket upplyste hela himlahvalfvet, och i samma ögonblick hörde han i luften omkring sig ett hemskt skrän, alldeles som af en otalig mängd klagande röster. Öfvermåttan bestört skyndade han hem, och när han då berättade hvad han hört och sett för gammelfar, som väl kände sin »bondpraktika» och alla sägner och olyckor inom socknen, svarade denne, att nordblyset och det underliga skränet betydde att stor vedermöda det året skulle komma öfver landet.

Och när man så icke långt därefter fick se en eldkula, en meteor, som de lärde sade, fara tvärs genom rymden, nordost på himmelen, och gifva ifrån sig ett så starkt sken, att hästar ute på vägen skyggade, och människor föllo ned liksom slagna af åskan, då visste invånarne i socknen hvilken stor nöd och jämmer som skulle komma. Och förskräckelsen väckte deras samveten, de bekände sina synder i

* Norrsken.

syndabekännelsen och bådo i litanian om nåd och förskoning, och den vintern hade länsmannen mindre att beställa och prästen mera folk i sin kyrka än de på många år haft...

Våren var emellertid ljum och regnfylld, och då sommaren kom, stod grödan där så vacker och rik, att folket glömde de hemska järtecknen och började läsa sin syndabekännelse mattare. Men just när säden höll på att matas, bröt där lös en smitta, en sädesrost, som kom axen att vissna och kärnan i kornet att förtäras. Magra och svartnade lågo nu de för kort tid sedan så rika sädesfälten, och för bonden, som nyss trott sig få en rik skörd, återstod ingenting annat än hoppet att frosten under järnnätterna, som vanligen här i socknen plägade inträffa i slutet af juli eller början af augusti månad, skulle skona det lilla som rosten lämnat kvar.

Så kommo då de fruktade nätterna, och som en råga på olyckan inträffade de under nymåne, då frosten ansågs mera skarp och bitande än då järnnätterna inföllo under nedan. Redan på middagen hade man iakttagit en underlig skärpa i luften, himmelen var så klar och skimrande, att afstånden utplånades, och bergen vid synranden afslöjade sina bukter och linjer, sina skrefvor och stigar, som eljes lågo gömda i ett blått töcken, och då skymningen föll öfver nejden, började stjärnorna gnistra med vinteraftnarnes skarpa, tindrande glans. Och hela den veckan, då Per Ersson, den rikaste bonden i byn Skällmyra, om morgnarna kom ut för att se på sina åkrar, satt där alltid vid dikeskanten en af

»småfolket», en liten en, knappast halfalnshög, och plockade korn ur axen ner i sin påse, så fort, så fort, att fingrarne flögo af och an som lärkvingar. Och en annan bonde hade en afton, blek och förskräckt, kommit in i stugan och berättat, att han vid husknuten sett en besynnerlig skepnad, en gammal kvinna, höljd i trasor, mager som döden och med ihåliga, stirrande ögon, ur hvilka tårarne strömmade. Det var *nödåret,* sade moran i stugan, hon som varit med i forna tider och sett just en sådan skepnad det året vintern var så kall och brödet så knappt i socknen, nödåret, som kommit för att båda den första frostnatten . . .

I stugan hos mor Britta sutto Gertrud och Hans och moran tillsammans på kvällen och läste i bibeln, medan höstkylans dimmor stego upp ur dalsänkningen, och stjärnorna glindrade fram, den ena efter den andra. Icke hade de mycket talat om hvad de alla tre fruktade skulle hända denna natt, men allt emellanåt, under det de lyssnade på skriftens allvarliga, tröstande ord, hände det att deras tankar flögo ut till den lilla åkerlappen, där sädesrosten skonat några ax, och till täppan, af hvilken de ännu hoppades få en sparsam skörd af potatis.

Då skymningen gått öfver i mörker, lade Hans ifrån sig bibeln, gick ut på gården och for ett par gånger med handen öfver gräset på backen bredvid stugan. Ett drag af belåtenhet gled därvid öfver hans ansikte och utslätade rynkorna från hans panna: ännu var gräset mjukt och fuktigt, ännu hade frosten

ej kommit. Men då han rätade upp sig och kände hur bitande kall luften var, och då han såg hur skarpa stjärnorna gnistrade, skakade han på hufvudet, hans ansikte återfick samma sorgsna uttryck som nyss, och med långsamma steg gick han in i stugan.

»Ne, int än,» svarade han kort på de bägge kvinnornas frågande blickar; så tog han bibeln, flyttade sig litet närmare elden och började ånyo läsa vid det fladdrande skenet från spisen.

Tre gånger, med en eller två timmars mellanrum, gick han ut för att känna på gräset. Och i hela socknen fanns den kvällen icke en stuga, där ej samma ängsligt bidande stämning härskade, där ej invånarne sutto med bekymrade ansikten, och moran suckade och gammelfar spådde onda tider, och spelman i stugan, sonen eller drängen, som hade »gåfvan» att sköta fiolen, sorgset knäppte på strängarne, under det att far allt emellanåt gick ut för att se om frosten ännu hade börjat härja hans åkrar...

Då Hans Nilsson för tredje gången kom ut och betänksamt for med handen öfver gräset, var det styft som borst, och i stjärnljuset såg det ut som hade frosten strött ett hvitt, skimrande stoft öfver fält och ängar.

Hans drog en djup suck, sammanknäppte sina händer och blickade upp mot himmelen, under det en tyst bön om Guds förbarmande kvällde fram ur hans hjärta. Han visste att i denna stund stal kölden bort den sista brödbiten ur stugorna rundt

omkring, att då morgondagen bröt in, skulle sädes- och potatisfält ligga svartnade och förstörda, han visste att nu, nu var *nödåret* kommet till socknen, och att den hemska gästen skulle förblifva där och lägga all sin jämmer till midvinterns mörker och köld...

Hans sade ingenting då han åter kom in i stugan; tyst gick han fram till spisen och satte sig framför elden med hakan stödd mot händerna. Ingen af de bägge kvinnorna frågade heller något; de sågo genast på hans ansikte, då han öppnade dörren, hur det stod till därute. Mor hviskade sakta: »Ske din vilje», och Gertrud kom helt stilla och satte sig bredvid Hans.

»Va' han barsk, frosten?» frågade hon slutligen.

»Ja,» svarade Hans kort.

Så reste han sig upp, tog bibeln från bänken och började ånyo läsa...

Men efter den första frostnatten kom den andra och den tredje, och hvad som ännu här och där kunde finnas kvar af gröda brändes bort under de hårda järnnätterna. Invånarne suckade, tyngda af ängslan och onda aningar; så mörkt hade det ännu aldrig sett ut för bonden i Lennbo socken.

Tidigt blef det ock vinter i år, aspar och rönnar skalades af höststormarne, liksom åkrarne af kylan. Och det var som om nödåret stulit äfven vinterns skönhet, vinterns ymnighet: det bländande, mjuka snötäcket. Mycket litet snö föll, barvinter härskade till fram i julhelgen, kall, blåsig, bitande barvinter.

Det låg något af nödår, af svält och försakelse i själfva naturen, i den isiga, ödsliga vinternatten, i månen, som halfäten och glanslös hängde öfver trädtopparne eller mager och tunn som ett munlack satt högt uppe på himmelen, i de nakna skogarne, de snölösa furorna, de aflöfvade, svartfrusna asparne, som tycktes stå där och darra af längtan efter snöflingornas hölje, i de nakna sädesfälten, i sjöarnes kalla, glatta spegelfält.

Så bröt då all nödårets jämmer och fasa ut öfver socknen. Icke fanns det mången stuga, där icke hungern, den bleka, stirrande gästen, satt vid bordet framför det tomma fatet, ur hvilket gröten fordom brukade ryka, framför den hårda barkbrödbiten, på hvilken barnen gnagde med svältens glupskhet, icke mången härd, dit sjukdomsfrön ej spredos af utmärglade, halfdöda landstrykare, icke mången boning, från hvilken ej någon af invånarne bars ut död, för att myllas ned i jorden.

Längs vägarne ströko trasiga, utsvultna tiggare, hvilka hungersnöden dref in i byarne att tigga mat af befolkningen, som själf icke ens hade bröd att mätta de skrikande barnen. Och från kyrkbacken hördes ständigt klockstapelns klämtande, som förkunnade att den stora grafven på kyrkogården öppnats, att en själ sluppit lös ur lidandets fängsel, att en hemlös, brödlös, irrande pilgrim kastat ankar i fridens hamn . . .

Men i prästgården stod ständigt en väldig gryta med soppa öfver elden, och ingen dag förgick, då icke det varma, trefliga köket var fylldt af utsvultna

män och kvinnor, som kommit dit för att värma de frusna lemmarne och stilla hungern och höra ord af tröst och kärlek från det vänliga prästfolket.

Och rundt omkring i socknen gick Per Persson i Hyla, »gudsvandraren», och talade för folket om bättring och omvändelse. En Herrens dom hvilade öfver det syndiga släktet, en Herrens dag, den stora och förskräckliga, var för handen! Och under nödårets jämmer och elände, under farsotens grymma härjningar, medan klockornas toner klämtade sin grafsång öfver fager ungdom och trött ålderdom, ljöd vida omkring i nejden hans ständiga rop: bättra er... bättra er!

Och folket vaknade upp ur syndasömnen och bekände att det hade gjort hvad ondt var i Herrens ögon och bättrade sig och bad i ödmjuka böner om vårregn öfver sina tegar och sol på mognande gröda...

I stugan hos Hans och mor Britta gingo dagarne tunga och långa under svält och nöd, under sträfvan och försakelse. Den stränga kölden ref upp gikten i morans kropp, krökte hennes lemmar och gjorde henne så oförmögen, att hon till sist ej mera kunde lämna sängen. Mycket svårt hade också Hans att skaffa sig någon förtjänst; nödåret verkade förlamande på arbete och handel, vid bruket behöfdes ingen hjälp, i de stora skogarne dånade allt färre och färre slag af timmeryxan, marknaderna voro fåtaligt besökta, och byteshandeln gick trögt som en kvarn i torka. Bonden slaktade ned alla sina kreatur

och åt dem själf, hur gamla och sjuka de än voro. Knappare och knappare blef för hvarje dag den lilla matportion Gertrud tillredde; i början hade de blott haft två tredjedelar bark i brödet, nu hade de mest bara bark, och den potatis de fingo därtill var så lös och vattensjuk att om den ej kryddats af hungerns kval, skulle de ej kunnat förtära den...

»Gertrud du,» sade Hans en afton, under det att moran låg och slumrade i bädden, och de bägge unga sutto framför elden sedan de förtärt sin knappa kvällsvard, »i far dins stuggo spis' dom nu pölsa å brö', å du bit' i svarst brö' du, å går solten* tell sängs, du!»

Då svarade Gertrud med låg röst och utan att taga blicken från elden, i hvilken hon satt och stirrade:

»De svarstaste brö' me deg ä' viller,** sa tickje meg, än e bulla i farns stuggo, når du int spis' 'na memme!»

Hans log, så att tänderna glimmade i eldskenet, och skimret i hans ögon förjagade de tunga molnen från pannan. Men han svarade ingenting; hans och Gertruds blickar möttes en sekund, så började äfven han att stirra in i glöden, under det att småningom det soliga leendet försvann från hans läppar...

Mörk och kall bredde sig natten därute öfver fält och ängar. Ängsligt knäppte kölden kring hus-

* Hungrig.

** Bättre.

knutarna, då och då ljöd det genom rymden hemlighetsfulla ljud, liksom dofva, halfkväfda suckar... Hvad var det som suckade så i nattens tystnad?... Icke var det vinden, dess vingar voro stelbundna af köldens isband, icke var det någon fågel som klagade, ty fåglarne hade flytt eller lågo förfrusna och döda i skogarnes djup... Kanske voro dessa suckar blott ekon af det nödårets myckna ve, som intet mänskligt öga fick bevittna, hvars hemligheter natten gömde...

Tysta sutto Hans och Gertrud och sågo in i elden och lyssnade på nattens underliga, klagande ljud. Men Gertruds läppar rörde sig sakta, och om Hans hade böjt sitt öra till henne, skulle han ha hört henne hviska: »i lust å i nö'... i lif å i dö'...»

— — — — — — — — — — — — — — — —

Så kom då ändtligen våren, och med sol och värme och ljus vaknade ånyo lif i halfslocknade blickar, och färg på bleknade kinder, och förhoppningar i ångestfulla hjärtan. Människorna skakade af sig nödårets fjättrar, återtogo sina gamla vanor och sträckte med ifver tankarne mot bättre tider, som skulle gifva korn i axet och saft åt ängarnes gröda. Men om än de flesta snart glömde varningsropen de hört och ropen på bättring och omvändelse, som ljudit under hemsökelsens dagar, så fanns det dock en liten hop af dem, som lärt sig att Herrens arm är stark, att *En* är den, som skiftar folkens öden och markens regn och solsken och som böjer hjärtan likt säf för vinden...

Och Hans och Gertrud, de glömde ej den tid som varit. Bleka och allvarliga hade de blifvit som aldrig förr, men en stilla glädje låg på djupet af detta allvar, ty under sorgens dagar, under den tunga försakelsen, medan deras kärlek härdades i eldsugnen, hade de fått se den Osynlige och kämpat med honom och emottagit hans välsignelse och inför hans ansikte knutit sitt förbund fast...

Med Gertruds far, Måns Persson, hade de under nödåret, lika litet som de föregående åren, haft något att skaffa. Gertrud gick aldrig hem till stugan, fadern och bröderna såg hon någon gång ute på vägen och nickade då kort åt dem, men moran smög sig allt emellanåt, då far var borta, till att träffa Gertrud, och hade då alltid med sig så mycket mat hon vågade taga, utan att far skulle märka det. Hon visste icke, hon, att far nog märkte det och att han med afsikt gick ur vägen, så att mor skulle våga sig ned till Hans Nilssons stuga.

Tre år hade nu förgått sedan den sommarnatt Gertrud lämnade hemmet, för att begifva sig till mor Brittas stuga, — tre långa år af arbete och försakelse, af nöd och svält. Men för Hans och Gertrud hade veckor och månader glidit bort utan att de visste hur, tiden hade försvunnit likt en vårdröm, mödor och sorger glömde de bort, bägge syntes det dem, att af det förflutna mindes de icke mera än de underbara orden ur den kärlekssaga de så ofta läst tillsammans: »*så kär hade han henne...*»

Bakom Måns Perssons stuga låg en grönklädd backe som sluttade nedåt dalgången, åt grandungen och ängen, bortom hvilka mor Brittas och Hans' lilla backstuga låg. Alltifrån den natten Gertrud lämnade gården, och sedan Måns slutat upp att begifva sig ned till gärdesgården och tvärs öfver ängen fråga dottern om hon ej ämnade komma hem snart, hade han fått en vana att hvarje afton i dagsätt * gå ut på backen och med händerna i byxfickorna och järnpipan hängande i munnen stå där och se utåt dalen, där den lilla rökhvirfveln utvisade stället, hvarest stugan låg, som nu var hans enda dotters hemvist.

En skön, vidsträckt utsikt hade man från Måns Perssons backe. Rundt omkring synkretsen låg den buktande kedjan af blåskimrande berg och nedanför dem sträckor af skog och slätter, afbrutna af insjöars glittrande speglar.

Bortom dalen gick ett bredt bälte af höga mörka furor, och där bakom framskymtade spiran af Lennbo kyrkas gamla klockstapel. Då luften var klar, i stilla, blida sommaraftnar, i tungsinta höstkvällar, under vintertid, då stjärnorna glänste i skymningen, kunde man häruppe på backen höra ljudet af helgsmålsklockan, som ringde in sabbatens frid öfver nejden . . .

Afton efter afton stod Måns Persson däruppe och såg ut öfver dalen, såg den smärta spiran, som

* Solnedgång.

sträckte sig mot himmelen likt en längtan efter Gud, hörde helgsmålsringningen, S:t Staffans klockringning, som folket sade, hörde de blida, skära tonerna, de stilla maningarne att bereda hjärtat till Herrens dag . . .

Men en lördag, en sommarafton jämnt tre år sedan den dag Gertrud lämnade föräldrarne, då Måns Persson efter sin vana stod utanför stugan, och Hans Nilsson, som var på väg hem efter slutadt arbete, kom gående därnere på landsvägen, vände sig gubben helt oförmodadt emot honom, tog pipan ur munnen, nickade kort och sade så lugnt och likgiltigt som om han bedt Hans gå och hämta ett spann vatten ur brunnen:

»Ja, fäll får he bi som ni vill ha 'et, kan je ferstå! Säg stintan, att når ho vill 'et, kan vi gå sta å ta ut lisning åt henne å deg!»

Hans Nilsson svarade först ingenting; han stod där orörlig och stirrade blott på Måns' lugna, likgiltiga ansikte. En känsla, rikare och större än han någonsin erfarit, en känsla, som tycktes honom mäktigare än han själf, genombäfvade hela hans varalse, sprängde folklynnets typiska lugn och kom hans ansikte att skälfva af sinnesrörelse.

»Tack ska' ni ha, far,» sade han med osäker röst och tårar i ögonen, »Gud välsigne er för 'et!»

Så fortsatte han vägen hem till stugan, där mor och Gertrud sutto och väntade på honom.

Men Måns Persson stod den aftonen längre än vanligt på backen och såg åt kyrkan, och öfver hans

sträfva ansiktsdrag gick någonting som liknade en rörelse, ett spejande, grubblande uttryck.

Hvad var det väl som smält isen i hans sinne, hvad var det som krossat den hårda skorpan kring hjärtat? Hvad var det som slutligen aftvungit honom det »ja», inga böner eller föreställningar kunnat locka från hans läppar? Hvilka tankar och bilder hade väl genomfarit honom under alla de aftnar han stått härute, hvad hade han känt de stilla sabbatskvällar, då helgsmålsklockans toner ljödo ut öfver Lennansjöarne?

Var det månne dessa toner som rört hans hjärta, var det andehviskningar från det heliga rummet därborta, som aftonvinden burit fram till den ensamme mannen, var det maningar från kärlekens ursprung, som helgsmålsklockan bragt honom och gjort hans styfva sinne vekt? . . .

Det vet ingen, ty han talade aldrig med någon därom. En hemlighet förblef det mellan honom och den underliga kärleksmakt, som krossar hjärtan af sten och smälter sinnen af koppar . . .

Då hösten kom och säden inbärgats, stod Hans' och Gertruds bröllop på Rebacken, och de bägge unga och mor Britta, från hvilken de ej ville skiljas, flyttade in i gammelstugan på den stora gården.

»Ja, en arger pojk ä' han, sa mickje ä' då visst,» sade far, då Hans började taga i tu med arbetet häruppe. Aldrig, hvarken förr eller senare, hörde någon Måns Persson säga ett ord af beröm

öfver sin måg, men det sagda var nog från hans läppar. — — —

Ja, detta är nu Hans' och Gertruds kärlekssaga, som ännu den dag som är lefver på folkets läppar. Hur de sedan hade det, hvad som under deras dagar timade på Rebacken, därom vet man emellertid icke mycket i socknen.

Men visst måste deras tjäll ha varit ett fridens och kärlekens hemvist, nog måste lyckan ha varit bofast inom deras dörr, ty det är förunderligt hvilken välsignelse som ännu hvilar öfver Rebacken och dess invånare, Hans' och Gertruds efterkommande. Aldrig flammar brasan så inbjudande i någon bondgård som i Rebacken, då man går där förbi om höstkvällarne och ställer sig vid fönstret och lyssnar på spinnrockens surr och ser hur stintan står och rör i gröten, under det eldskenet lyser på hennes ljusa hår och i fantastiska skuggor drar af och an öfver golfvet, in i de mörka vrårna. Aldrig blir man mera hjärtligt välkomnad, än då man träder in i stugan där, och far och mor räcka en handen, och man måste sitta ned och bjudas på gräddmjölk och kaffe och bullar; aldrig kan någon se vänligare ut än dottern i huset, då hon vid afskedet kommer och sticker till en sin minnesgåfva, litet »tuggkåda», en bit ost eller någon gammal penning, som hon letat upp i kistan. Aldrig spinna kattorna så belåtna som de stora, gula, feta missarne, då de under vintern ligga och sofva på spiselhällen eller om våren masa sig ut till stenplattorna nedanför trappan, för att gassa sig i vårvärmen, — aldrig

får du på något ställe se hönsen gå och picka så trefligt som på den soliga backen där, aldrig gal tuppen ett så ljudeligt kukeliku i morgonstunden, aldrig rinner mjölken så fet och grann som i fäjset på Rebacken, då stintan kommer ned och börjar draga i de svällande jufren på korna, som smekande stryka den våta mulen mot stintans hand . . .

Och har du en sommarmorgon, då daggen ännu ligger frisk på ljungen, och luften är så skimrande klar, så jublande lätt, att alla tankar och känslor vilja flyga mot höjden, har du en sådan morgon stått på Rebackens fäbodvall och hört stintan ropa utåt dalen: »koko . . . na . . . koko . . . na . . . grelungen min . . . grelungen min . . . Stjärna, mi Stjärna . . . kom, kom, kom» . . . ropa, så att det klingar i rymden och ger eko mot bergsväggarna, ja, då glömmer du det aldrig, då har naturens tjusning, landtlifvets poesi en gång för alla smugit sig in i ditt sinne likt en sång, hvars toner du aldrig förgäter . . .

I sydvästra hörnet af Lennbo lilla kyrkogård står ett gammalt svart träkors, lutande och illa åtgånget af tiden, som till hälften utplånat inskriften därpå. Men ser man noga efter, så kan man småningom uttyda de nötta bokstäfverna. »Hans Nilsson och Gertrud Månsson» står där, och nedanför de bägge namnen följande ord ur skriften: »De som hafva redligen vandrat ingå till frid och komma till hvila på sina läger.»

Då solen går ned bakom bergen, är det alltid i detta hörn af kyrkogården dess sken längst dröjer

kvar, och dess sista stråle lyser då öfver bibelspråket under de dödes namn.

Månne icke detta slutackord på deras enkla lefnadssaga ger förklaringen till det minne af frid och välsignelse de lämnat efter sig? . . .

Vitterbo-polskan.

(Sägen.)

I längesedan förflutna tider, i de dagar då ännu minnet af den helige Staffan lefde i folkets sinne, ljuft som en moders bön, styrkande som en faders välsignelse, i de dagarne fanns det i Särela socken en by, Witterbo kallad, där ungdomen förde ett så vildt, njutningslystet lif, att ryktet därom gick långt ut, vida omkring i landet.

Ty det var icke blott i kvällens stunder, då solen närmade sig bergspetsarne och manade arbetaren att sluta med dagens sträfvan, som dansen gick på fält och i lekstugor; mången gång kastades lien på den halfslagna ängen, och skäran fick hvila bredvid tunga, fullmogna ax, under det att skördefolket öfverlämnade sig åt muntra upptåg och vilda danser. Ja, i sitt yra glam blygdes ungdomen icke ens att tråda dansen på själfva söndagsmorgonen, då klockorna ringde till gudstjänst, och sockenboarne

samlades på kyrkbacken, och psalmsången from och andaktsfull uppsteg från det lilla gudshuset...

Klar lyste solen från en blånande himmel den söndagsmorgon, som sent gick ur folkets minne, och om hvilken ännu i dag sagan hviskar på sitt dunkla hemlighetsfulla språk...

I en stuga helt nära den stora landsväg, som förde fram till kyrkbacken, gick moran omkring och stökade, satte undan tallrikar och träskedar i hörnskåpet, och framtog så ur kistan en »myssa»* af sammet med hvit hufva inunder, en »halstrasa»** af svart siden och en stor psalmbok med mässingsknäppen, för att göra sig i ordning till gudstjänsten.

Hennes son, Ante Persson, låg på fällbänken och halfslumrade i solgasset, som redan var så starkt, att det kom flugorna att surra i middagsyrsel på rutan öfver den sofvandes hufvud. Måhända låddes han dock endast sofva, Ante, ty allt emellanåt for det en ryckning öfver hans ansikte, ögonbrynen sammandrogos, och han kväfde en tung, orolig suck.

»Ante, du,» sade moran, då hon satt på sig »myssan» och »halstrasan» och stoppat psalmboken under armen och stod där i all sin »kyrkstass» med rödkantad yllekjol och brokigt lifstycke och snöhvita tröjärmar, »kom' du int memme tell kersan, du?»

Ante lyfte litet på ögonen, men vände så förläget bort hufvudet.

»Ja, si, je kan fäll int gå me er mor, för ho, Inga, ba meg nu sa mickje å vänta på'na, må vetta!»

* Hufvudbonad.
** Halsduk.

»Å' hvanårstans ska' ni gå då?» frågade moran kärft.

»Fäll kom' vi tell kersan... kanhänna...» svarade Ante alltjämt undvikande.

»Ante du!» fortfor moran med sträng röst och höjde varnande handen mot sonen, »tocken agalös* stinta må du int mer se etter. He bir baresta ofäl** åf 'et. Å förr må du gere slut me 'na än följa 'na dittan*** ho vill dra deg!»

Ante svarade ej, han slöt ögonen och förde otåligt foten upp och ned mot fällbänken, under det att moran orörlig stod kvar och betraktade honom, liksom väntade hon att sonen skulle lyda henne, resa sig upp och följa med till kyrkan. Men då Ante alltjämt låg kvar, sade moran slutligen ett kort: »Adje då», — som Ante lika kort besvarade, — vände sig om och begaf sig ut ur stugan.

Ante lät för säkerhets skull ett par sekunder förflyta sedan han hört modern slå igen dörren, så reste han sig hastigt upp och gick fram till fönstret som vette utåt kyrkvägen. Därborta såg han moderns gestalt med den lilla svarta sammetsmössan och linnet, som lyste skinande hvitt i morgonsolen, såg henne framåtlutad, med långa, trygga steg vandra vägen bort till kyrkan. Länge stod han kvar vid fönstret och blickade efter modern, ända tills slutligen hennes gestalt likt en svart prick försvann vid krökningen af vägen. Då satte han sig med en suck

* Tygellös, utan aga.
** Olycka.
*** Dit.

framför bordet, stödde armbågarne mot skifvan och lät pannan hvila mot de knutna händerna, som man gör, då tankarna myllra i hjärnan, och man vill söka reda ut dem.

Men länge hade han ej suttit så, förrän han spratt till vid ljudet af aflägsna, sorlande röster, som tycktes komma norrifrån, från det håll, ditåt hans fästmö bodde, hon som lofvat att komma och hämta honom på söndagsmorgonen, då hennes väg förde förbi hans stuga. Ante reste sig häftigt upp, lutade sig fram mot fönstret och blickade ut. Därborta på landsvägen, i riktning från kyrkan, såg han en skara ungdom, gossar och flickor, som hand i hand, hoppande och skrattande, dansade vägen fram, så att dammet yrde omkring dem, och tofsar och hårflätor slängde af och an. Muntert sjöngo de under tiden, Ante kunde ej höra hvad, blott glada, sprittande, hojtande stämmor, som klingade långt ut öfver fälten. Men då den yra skaran närmade sig, framträngde orden tydligare, och då den kom intill hans stuguknut, hörde han hur sången ljöd:

»Å dansen går änna opp i skin,
Å dansen går rundar Lenna-sjen,
Å dansen går rundar bigda!
Å banderoser,
Å locketoner,
Å sammetsklocker,
Å silfverbocker — —
Å allri slutar fäll dansen!»

I detsamma började klockorna därborta i stapeln ringa till högmässa. Djupa, allvarliga vaggade deras tonvågor genom rymden, och för hvarje gång de bröto sig mot den glammande sången, blef där ett missljud, ett skärande skorr, som sönderslet den fridfulla sabbatsstämningen.

Främst bland den dansande och sjungande skaran var en ung flicka med blåklint och vallmo i sitt ljusa, utslagna hår; hvit och röd var hon i ansiktet som snö och morgonrodnad, ögonen voro blå och glittrande som sommarluft på fjällen. Ingen dansade så vildt, ingen sjöng med en så klingande stämma som hon. »Allri slutar fäll dansen, allri slutar fäll dansen!» sjöng hon, så det ekade mot stuguväggen, och kyrkklockornas toner drunknade som ett doft, olycksbådande sorl...

Förskräckt drog Ante sig ifrån fönstret, då han såg skaran nalkas, hjärtat sammanpressades i hans bröst, — ack, hade han ändock följt mor till kyrkan, hade han icke lyssnat på Ingas förledande, dårande tal! Men aldrig hade han sett henne så »grannelin» som i dag, det var riktigt som ett ljus, ett glitter, ett skimmer omkring henne, där hon dansade fram på vägen!

Men utanför fönstret hörde han nu gäckande, skrattande stämmor som ropade om hvarandra:

»Kom, kom ut, din jåmer... kom ut å dansa mean sola skin'... ong bir du baresta ett hvarf i lifve', Ante Persson... kom ut å dansa mevvoss *... kom ut ur stuggo å dansa!...»

* Med oss.

Men Ante svarade ej; han hade dragit sig tillbaka från fönstret, rädd att se på den ystra, lockande ungdomsskaran. Endast tystnaden besvarade dessa gäckande rop, och i den tystnaden framträngde plötsligen de nyss öfverröstade kyrkklockorna med en förunderligt stark, manande klang.

Då slogs hastigt dörren till stugan upp, och i öppningen såg Ante Ingas gestalt afteckna sig mot den blå, solvarma luften, som strömmade in med henne, såg henne stå där trolsk och smidig som en älfva, såg hur löjet gnistrade mellan de hvita tänderna, i de djupa kindgroparna, såg hur de klara, skrattlystna ögonen glänste under mörka fransar, hur vallmon och blåklinten ystert stack fram ur hennes ljusa hårslingor.

»Sitt int å drula* i stuggo, Ante Persson!» ropade hon, och hvarje hennes ord tycktes liksom dallra af kväfd skrattlust, »he kan du gere, når du bir gammal å krullug... ** kom nu baresta memme *** ... sola skin' sa snällt, å himla ä' sa fin, sa en bir rekti fejen† åf 'et... kom... kom ska' vi dansa bå polska å skrea...††»

Men Ante skakade blott på hufvudet och försökte undvika Ingas spelande blick.

»Kom du memme tell kersan, he hampar seg

* Vara håglös.
** Skral.
*** Med mig.
† Glad.
†† Ett slags dans.

viller* på söndagsmorron, tickje meg**,» svarade han med låg, osäker röst.

I detsamma slogs dörren igen lika häftigt som den öppnats, och Ingas gestalt med sol och sommarluft och ängsblommor var försvunnen som en ljus syn. Åter hörde Ante den muntra, öfvermodiga sången blanda sig med kyrkklockans toner, åter hörde han Ingas röst: »Allri slutar fäll dansen», först stark och klingande, så svagare och bortdöende, allt som tåget aflägsnade sig.

En häftig strid utkämpades i hans bröst; mörka skuggor drogo af och an öfver ansiktet, han knöt sina händer och rynkade pannan. Så sprang han fram till dörren, öppnade den och blickade ut.

Ännu såg han de unga därborta sjungande dansa vägen fram. Sina högklackade skor slogo de så hårdt mot marken, att dammet i skyar hvirflade omkring dem; i den skimrande sommarluften, mot mörka granskogar och ljusgröna, vaggande sädesfält lyste i brokigt virrvarr deras granna dräkter, stintornas storblommiga lufvor och lifstycken, gossarnes röda tofsar och glänsande guldknappar som garnerade jacka och byxor. Och som mogen säd böljade de ljusa hårslingorna för vinden.

Allt mindre och mindre blef ungdomståget för Antes ångestfullt stirrande blickar. Nu såg han det ännu en gång som en dunkel, brokig röra däruppe på höjden af backen, så försvunno de dansande, den

* Bättre.
** Tycker jag.

ena efter den andra, och sångens toner dogo bort i fjärran.

Långsamt drog Ante igen dörren, vände så tillbaka till bänken, där han kastade sig ned i det allt mera brännande solgasset vid fönstret och hårdt sammanpressade ögonen.

Underliga, högtidliga tankar kommo öfver honom, där han låg ensam på söndagsmorgonen, medan ungdomen därborta i lekstugan ställde upp sig till dans, och församlingen strömmade in i Guds hus; nu, då ljudet af den muntra sången dött bort, nu framträngde ånyo kyrkklockorna och väckte hans hjärta ur den yrsel, som varit nära att gripa och fånga honom.

Förunderligt starka och manande tycktes honom klockorna i dag, aldrig tänkte han, hade de haft en sådan klang i sina toner. Än ljödo de milda, ömma, smekande, som vindens hviskningar i säfven, som böljornas slag mot sanden: »gif mig, min son, ditt hjärta... gif mig, min son, ditt hjärta...» An åter hårda, fruktansvärda, liksom hade de klämtat de enda orden: »skuld och dom... skuld och dom... skuld och dom...»

Så slutade de till sist att ringa, och det blef en djup tystnad öfver nejden, en stilla sabbatshvila, liksom hade hela naturen, — de stora skogarna, där endast då och då en liten fågel kvittrade till bland träden, de vida fälten, där vinden somnade in bland sakta gungande säd, den blåa Lennansjön, hvars vida famn sakta skälfde vid fläktarnes kyssar — velat deltaga i den andakt, som nu likt en osynlig

offerrök uppsteg från det lilla templet därborta på höjden.

Och stilla blef det äfven i Antes själ; Ingas bild fördunklades af den ljufva söndagsstämningen, och drömmarens tankar flögo längtansfullt bort till kyrkan, till bänken, där han visste att mor satt och bad för honom.

Men länge hade han icke legat så, då han plötsligen for upp, liksom hade någon stuckit till honom. Borta voro frid och hvila; öfver hans anletsdrag lade sig samma uttryck af ångest och oro som nyss. Ty i den djupa tystnaden hade han fått höra fiolens gälla toner, som vinden bar fram till hans fönster, sprittande rytmer, som flögo omkring i luften likt yra, surrande insekter.

Åter steg Ingas bild upp för honom i all sin bedårande fägring, åter tyckte han sig höra de lockande rop, som nyss ljudit utanför stugan; kyrkbänken med mors framåtlutade gestalt försvann liksom i ett töcken, hans fötter började röra sig efter fiolens toner, som än dogo bort, än höjde sig, allt efter som vindfläktarne lågo hitåt, och brokiga, oroliga, flämtande syner summo framför hans ögon . . .

Nej, han måste dit bort . . . han fick icke mera lugn, han kunde icke längre andas här i stugan . . . Han måste dit där Inga var, icke för att dansa, nej icke för att dansa, men för att träffa Inga, för att rycka henne undan synden, för att rädda hennes själ . . .

Ty det var en synd, en förfärande synd att dansa medan tempelsången ljöd, medan prästen stod

framför altaret, en synd till döds, en synd till evig förtappelse och dom!

Och Ante tog sin lufva, tryckte den ned i nacken, sprang ut ur stugan vägen fram, under det att två stämmor, en bedårande och en bevekande, en snärjande och en varnande, ropade högt om hvarandra i hans inre, under det att fiolens toner, som nu ljödo allt starkare och starkare, och ekot af psalmsång och klockringning kämpade en väldig kamp omkring honom.

Raskt ilade han vägen fram; när han skulle förbi kyrkan, vände han bort hufvudet och tilltäppte öronen, för att ingenting se och höra.

Då Ante nalkades lekstugan, var dansen där redan i full gång, och genom den öppna dörren, som släppte in sommarluft och ängsdoft till den muntra skaran, hörde han skratt och prat och rop, som, blandade med polskans rytmer, ljödo långt ut öfver fältet.

Skygg och försagd smög sig Ante uppför trappan, ställde sig bakom dörren och tittade in.

Aldrig hade han sett en sådan dans, tyckte han; paren hvirflade oafbrutet omkring hvarandra, inga »gånglåtar» afbröto någonsin den ystra farten, vildt stampade klackarne i golfvet, stintornas långa hår slog pojkarne i ansiktet, röda brunno de ungas kinder, och spelmannen, som satt midt framför på ett bord, gned strängarne, så att de gnisslade, arbetade, så att svetten lackade ur hans panna . . .

Men under det Ante stod där och sneglade mellan springan, och dansen alltjämt fortfor vild

och hetsig, fick han slutligen den förnimmelsen, att detta icke var en vanlig dans, utan en af dessa hemlighetsfulla, förfärliga, om hvilka han hört mor berätta att de aldrig kunde sluta, emedan det var *en*, som styrde dem, en som ingen såg, men som ibland kunde uppenbara sig i olika gestalter, för att leda polskan och draga människorna i död och förtappelse. Sådana danser hade folk mångenstädes fått tråda, sig till fördärf, då de fört ett ogudaktigt lif och gäckats med heliga ting. Och som ett knifstyng skar honom plötsligen genom hjärtat Ingas öfvermodiga sång:

»Å allri slutar fäll dansen!»

Han märkte nu äfven att alla därinne, både spelmannen och de svängande paren, hade ett stelt, glasartadt uttryck i ögonen, ett drag af ångest öfver ansiktet, som för hvarje ögonblick växte. Midt i den brokiga, svängande hopen, där dansen gick som vildast, såg han Ingas gestalt med blåklinten och vallmon och de ljusa lockarna svängande om hvarandra. Han trädde in i stugan, gick ett par steg fram på golfvet och ropade med hög röst sin älskades namn. Men hon icke ens hörde honom, hon bara dansade och dansade som i en förtrollning, en yrande dröm.

Då varseblef Ante, på samma sätt som när man plötsligt ser en oväderssky stiga upp vid horisonten eller en vandrare oförmodadt framkomma vid en krökning af vägen, att en främmande var därinne och anförde dansen. Ante kunde ej förstå, att han ej förr sett den främmande, ty det var ju denne som

gaf dansen fart och lif, som jagade på paren, som manade spelmannen att gnida sin fiol i ursinnig fart. Tydligt kunde Ante ej uppfatta hur främlingen såg ut, ty han, likasom de andra, rörde sig i vilda svängningar; han såg blott att det var en »utsocknes», en herreman, helt och hållet klädd i svart, som bjärt stack af mot bondgossarnes granna dräkter, liksom en smal, stingande geting bland brokiga, lysande, sorglösa fjärilar...

Förstenad stod Ante kvar vid dörren och såg hur dansen blef allt vildare och vildare. Från stintornas kinder hade rodnaden försvunnit, underligt bleka voro alla midt i den glödande middagsvärmen, kallsvetten lackade i pannan, ångestfullt stirrade de nyss så muntra, skrattlystna ögonen ut i rummet.

Och alltjämt manade främlingen på de dansande. Ty trötthet fick ingen känna, hvila fick ingen smaka, vid polskans toner skulle de svänga rundt så länge gudstjänsten varade, så länge högmässan pågick därborta i templet. Nu, nu predikade prästen om den korsfäste — då måste fiolen gnissla hvassare och hvassare och skära sönder de förhatliga orden om blodet som rann för alla synder, blodet, som utgöts för den svåraste skuld...

Nu talar han därborta om Guds nåd och kärlek, men när klackarne stampa hårdt i golfvet, och dammet yr, och stickor och strån flyga i luften, och bröstet går i flämtande andetag, då hör ingen de lockande, bevekande orden: »kom, kom, du störste bland syndare... kom, kom, här är rum för alla!»

Nu säger prästen *amen*... Slå hårdare klacken i golfvet... stryk stråken öfver strängarne tills de brista... dansa vildare... vildare... fram och tillbaka... rundt om i svängande ringar, ungdomen är så kort... glädjen flyktar... grip stunden medan den är fylld af sol och glädje och susande sommarvindar! Därborta falla domsorden tunga, tyst och ängslig sitter församlingen i de trånga bänkarna, kyrkluften är kväfvande af prästernas hot och strafford... men här är lif och lust och gamman!

Nu är gudstjänsten slut därborta... nu börja klockorna ringa i stapeln... Det är som om seklers lofsånger bures mot himlen på deras slag... det är som låge tusen bönesuckar gömda i de sakta vaggande tonerna...

Allt högre och högre ljuder ringningen ut öfver nejden... på de dansandes ansikten synes liksom ett återsken af klockljudens saga: rop om förskoning, rop om nåd och frälsning från syndens vånda...

Och liksom klockorna vagga seklers böner och lofsånger i rymden, så tyckas fiolens toner genomskäras af tusentals skilda röster: hånskratt, tandagnisslan, skrik, verop. Det är ej längre klockljud och polsketoner, som denna söndagsmorgon blandas om hvarandra, det är en symfoni af olika stämmor, stämmor som brottas, liksom det onda och det goda i människans bröst.

Nu ser Ante, som alltjämt står kvar vid dörren, hur den främmande, den slingrande, svängande, svarte mannen, tar Inga om lifvet och drar henne med sig ut ur lekstugan. Hack i häl följa spel-

mannen och de öfriga paren, och nu bär det af i svindlande fart genom byar, öfver skogsbackar, öfver fält och ängar, medan klockorna alltjämt ringa högre och högre, liksom för att hejda de olyckliga i deras yra lopp. Ante följer, drypande af svett och skälfvande i hvarje lem. Aldrig har han varit med om en sådan färd, det är som brusade en stormvind fram på vägen, han kan ej längre urskilja de dansandes gestalter, han ser blott ett brokigt långt tåg, som ljungar fram öfver stock och sten. Framåt, framåt bär det genom skogen upp på det höga berget, mellan snår och klippsprång . . .

Ante kan ej längre följa; maktlös sjunker han ned vid bergets fot och sträcker ångestfullt sina sammanknäppta händer mot himmelen. Han ser hur tåget med ljungeldens hastighet slingrar längs bergets sluttningar, än försvinner det i en krök, än skymtar det fram igen på de smala stigarne. Nu har det hunnit den högsta toppen, här går dansen ännu en stund i vilda svängningar, i allt trängre kretsar . . .

Men synen däruppe på berget växlar plötsligen form; Ante kan ej mera se de dansandes fötter, skyar af moln och dimma tyckas svepa sig omkring dem. Nu är det som om berget reste sig i mörkt hot, för att sluka de förvetna sabbatsskändarne, åter försvinner en del af de dansandes gestalter, snart ser Ante icke mera än hufvudena, som alltjämt svänga omkring på bergets topp . . .

Ännu en gång är det som reste sig berget likt en vredgad jätte färdig att sluka sitt rof . . . nu är allt

borta, försvunnet, utplånadt... endast några strån af de böljande hårslingorna svänga ännu omkring på bergspetsen, liksom höstlöfven i en hvirfvelvind...

Fiolens toner ha tystnat, de sista klockslagen dö bort i rymden, skog och berg och sjö ligga stilla i den djupa söndagshvilan...

Men i socknen vardt det stor sorg, mycken gråt och jämmer, ty icke funnos där många stugor i byn Vitterbo, från hvilka icke någon gosse eller flicka varit med i den hädiska ungdomsskaran, som, medan prästen stod för altaret och klockorna ringde, dansade upp på Valleråsen och i yrsel störtade sig ned i dess klyfta, den bottenlösa, hvars djup aldrig någonsin blifvit mätt.

Ingen fanns dock, som visste hur allt tillgått mer än Ante. Och han behöll sin dystra hemlighet för sig, icke ens med moran talade han någonsin om Inga och hur han såg henne försvinna däruppe på berget.

Men under hela sitt återstående lif var Ante tungsint och grubblande. Bäst trifdes han i ensamheten, i de djupa skogarne; där utgöt han sitt hjärtas sorg, där bad han mången bön för de dödas själar, där ropade han om frälsning, fastän för människoöga ingen frälsning fanns...

Och susande granar, fjällvindar, som svepa genom klyftan där de döda hvila till domedag, ugglan, den vise fågeln, som med vidöppna ögon ser in i nattens hemligheter, de ha hört hans ord, och från sommar till sommar, från vinter till vinter ha de bevarat dem i skogens tysta famn.

Och då timmerkarlarne under långa, stjärnljusa nätter ha vaktat milan eller, slumrande vid »nyingen», lyssnat efter skogsfruns skratt och tomtarnes prassel bland snåren, då stintorna i ljusa sommaraftnar lockat på sina hjordar, då har skogen diktat för dem den underliga, hemska sagan om ungdomen, som dansade sig till döds medan högmässeklockorna ringde i Särela kyrka.

II.

NORRUT

Tattar-Lucia.

I skall svepte sig oktobervinden kring det höga Ramfjället, bakom hvilket solen höll på att gå ned. Täta snödrifvor täckte fjällets toppar, som i solnedgången glänste blåhvita och öfverdragna af skiftande, violetta eller rödaktiga skuggor. Just nu satt solskifvan likt en blodröd kula öfver bergspetsen, ett flammande sken utbreddes däröfver, under ett par sekunder tycktes fjälltopparne brinna, men så sjönk solen ned bakom dem, fjället slukade linie för linie af det röda klotet, skuggspelet på snöytorna bleknade, och nere i dalen höll skymningen sitt intåg, under det vinden med ökad kraft rusade fram öfver fjällväggarne . . .

I byn Skre, som låg midt emot Ramfjället på sluttningen af Stormen, det högsta berget i provinsen, lyste ännu solen på fönsterrutorna. Särskildt stark lyste den öfver mor Gertruds lilla stuga, som låg något högre än de andra; den förgyllde hela

gafveln och skickade ett knippe af guldstrålar in genom fönstret, bakom hvilket pastor Berndtson, själasörjaren i församlingen, satt lutad öfver sitt skrifbord.

Pastor Berndtson bodde hos mor Gertrud sedan två år tillbaka, ty församlingen, fattig som den var och blott ett annex, bestod ej sin pastor något särskildt boställe, och därför hade han på egen hand måst se sig om efter ett sådant.

Och pastorn hade tagit in hos mor Gertrud af tvenne skäl. Det första var, att han höll af den lilla gumman, som älskade honom och pysslade om honom som en mor, det andra var, att mor Gertrud lämnade honom hvad han behöfde till sitt lifsuppehälle för ett så billigt pris, att han, om än med den största sparsamhet och försakelse, dock kunde lefva på sina små inkomster, något som under andra förhållanden varit honom omöjligt.

Socknen, hvars själavård pastor Berndtson fått sig anförtrodd, var glest befolkad, men till ytinnehållet mycket stor, nära trettio kvadratmil. Långa vägar öfver myrar och bergshöjder, genom djupa skogar, kunde man vandra utan att träffa på en stuga, ja icke ens en människa. Styfsinta och hårda som naturen voro också invånarne; de mörka, kalla vintrarne hade härdat deras sinne och gjort dem inbundna, så att de med misstänksamhet åsågo pastorns försök att sprida upplysning och andlig väckelse bland dem. Pastorn kände sig också ofta nedslagen och missmodig; de långa, tröttsamma färder i köld och snöyra han måste företaga, för att

besöka sjuka och döende, den lilla iskalla kyrkan, till hvars uppvärmande »sockenstämman» envist nekade att gifva anslag, och där hvarje försök att hålla sig varm under gudstjänsten var fåfängt, voro lika mycket ägnade att nedbryta hans hälsa, som den i hans egna ögon ringa yttre framgång han hade i sina bemödanden att väcka folket ur andlig dvala blef honom en frestelse till missmod och bittra tankar.

»En förstörd hälsa... en lön, så liten, att jag nästan måste umbära det nödvändigaste... lika mycket mörker nu som då jag kom till socknen... Herre, hvad menar du med detta?» kunde han ibland fråga under dylika frestelseanfall, då det förrädiska svårmodet smög sig öfver honom, likt en kroppslig svaghet, mot hvilken han måste kämpa med brinnande, outtröttliga böner.

I dag hade han åter plågats af dessa tankar. Han hade haft ett svårt och nedslående arbete under de nyss förflutna timmarne; tvistigheter att reda mellan tvenne äkta makar, som ville skiljas och som bägge beskyllde hvarandra för trolöshet; superi och slagsmål i byn på andra sidan Ramfjället, och slutligen fattigdom, sjukdom och förtvifian i en stuga, från hvilken han just nyss kommit hem.

Medan han satt vid sitt skrifbord och mot sin vilja öfverlämnade sig åt vemodiga betraktelser öfver dagens händelser, hade pennan så småningom blifvit lagd å sido och hans hufvud sjunkit ned i handen. Framför honom, midt öfver forsen, som skummade nere i dalen, utbredde Ramfjället sina snöiga toppar,

kring hvilka aftonsolen ännu spred sitt underbara, brinnande sken. Det sköna skådespelet drog honom bort ifrån de sorgsna tankarne och lyfte honom till en stämning af frihet och glädje . . .

. . . »Därför går min tanke till dig från Jordans land och från Hermons höjder och från Miz'ars berg. Djup ropar till djup vid dånet af dina vattenfall . . .» hviskade han med sammanknäppta händer, och det nyss så mörka, bekymrade ansiktet fick ett uttryck af frid och lycka.

Länge satt han försjunken i dessa betraktelser, solskifvan hade just sjunkit bakom Ramtjällets topp, då han spratt till vid ljudet af röster därnere. Strax därpå hördes tunga, klampande steg i trappan.

»Se så,» tänkte han, och ett drag af missnöje förmörkade hans ansikte, »är det nu igen någonting, får jag då aldrig vara i lugn? — Men sannerligen jag orkar . . .»

De klampande stegen kommo allt närmare, slutligen stannade de utanför pastorns dörr och efterträddes af en ljudlig knackning.

»Stig in!» svarade pastorn med en kväfd suck, i det han vände sig mot dörren.

Denna öppnades försiktigt, och in trädde en lång bonde med skinnmössa i handen och klädd i en grå resrock af vadmal med stickadt skärp kring lifvet.

»Goddag,» hälsade bonden, i det han blef stående vid dörren och tummade mössan mellan händerna.

»Goddag, Olle,» svarade pastorn med en ton, som bemödandet att, trots trötthetеn, låta vänlig gjorde ängsligt klagande, »hur mår ni alla därhemma?»

»Åjo, de går fäll för sig,» svarade Skamp-Olle, som han allmänt kallades, »vi har då te de mäste fått tacka för hälsans gåfva vi, men ho, Lucia, tattarungen, me' den där elaka bölden i bröstet, pastorn vett, ho som dref omkring i socknen förra vintern, ho har nu kommit te oss, å jag kan nu int se annat än att de snart ä' slut me'na. Men ho ä' nu så illa befängdt rädd för å dö, ho skrik' å gråt', å så tänkt' ja, de va bäst å be honom, pastorn, komma te'na i kväll, för de lär nu int' räck' te morgonen, som jag kan se.»

»Ligger hon hemma hos er nu då?» frågade pastorn.

Skamp-Olle ref sig i hufvudet och grinade till.

»Ja, en kan fäll int låta de arma lifvet ligga å förgås ute,» menade han, »men styggt ä' de te å ha'na, må tro. Såret i bröstet ä' svart, å elakt värre, så de stink' i kammar'n där ho ligg'.»

Pastorn svarade ej. Han satt några ögonblick med hufvudet vändt ifrån Olle och blickade tyst ned framför sig. I hans inre utkämpades en häftig strid. Det föreföll honom nästan omöjligt att nu, uttröttad och utpinad som han var efter dagens både kroppsliga och själiska ansträngningar, företaga den långa, besvärliga resan upp till Mansåsen. Och lika omöjligt var det ju att säga nej, då en döende behöfde hans hjälp. Han visste så väl att han

måste följa Skamp-Olle, att han *ville* det, ja, att intet i hela världen, hvarken trötthet eller sjukdom eller lidande, skulle förmått afhålla honom därifrån, och likväl kunde hans själfviska jag, som längtade efter ro, som hade hoppats på en lugn, hvilande natt, icke låta bli att göra knotande och upproriska invändningar. Men då han såg upp, kom hans blick att stanna på den tafla, som hängde öfver skrifbordet och som föreställde hufvudet af den lidande, törnkrönte Frälsaren. Skenet från solnedgången upplyste de bleka dragen och kom det lidande, sorgsna uttrycket i ögonen att framträda med en gripande styrka. Och det föreföll pastorn som om dessa sorgsna ögon ånyo upprepade den fråga, som en gång trängde en krossad syndare genom märg och ben: »Hvad gör du för mig?»

Han reste sig hastigt upp; knot och missnöje och trötthet voro försvunna, och hans ansikte såg gladt och vänligt ut, då han vände sig mot Skamp-Olle.

»Ja, kära Olle, vi ska' väl ge oss af då. Vi ha ingen tid att förlora, det blir ändå sent innan vi komma fram, så hårdt som vädret är i kväll. Hur är det, har Olle någon båt med sig?»

»Ja, nog har ja fäll de, förstås,» svarade Olle med den betänksamma försiktighet han alltid, hvad det än var fråga om, inlade i sina svar.

»Nå, vänta då, så kommer jag genast.»

Pastorn ordnade sig nu till den långa, besvärliga vandringen, tog på sig en varm ytterrock och höga, vattentäta stöflar, ty de hade djupa myrar och

skogar att genomvandra, stoppade på sig bibeln och kalken till nattvarden, ordnade litet i sitt rum och följde därefter Olle, som långsamt och klumpigt äntrade ned för trappan.

I förstugan mötte de mor Gertrud; hon ville veta hvad som stod på, sade hon.

Mor Gertrud var en liten mager gumma, utan en tand i munnen, skrynklig och brun i hyn, men med lifliga, ungdomliga ögon, hvilkas blick genast skvallrade om att hon visste hvad hon ville, men också att hon i allmänhet just icke ville annat än det som var snällt och välvilligt.

»Ska' han, Berndtson, ut i tocke' vär?» sporde hon missnöjd, då hon fick se att pastorn var resklädd.

»Ja, kära mor Gertrud,» svarade pastorn ursäktande, »Lucia, tattarflickan, som var här i fjor, ligger nu döende uppe i Mansåsen, och Olle här säger att hon så gärna vill träffa mig.»

Mor Gertrud lät höra ett långt, ogillande mummel mellan läpparne. Det var nu visst godt och väl att tattarungen ville träffa pastorn, men nog kunde hon ändå vänta tills det dagades, så folk inte behöfde ge sig ut i sådant väder och dra på sig »röjmatist å annat styggtyg».

»Man väntar inte med att dö, kära mor,» svarade pastorn leende, »och Gud skall nog bevara mig för allt slags 'styggtyg' under färden. Adjö nu, må så godt medan jag är borta, och Herren vare med er tills vi träffas igen!»

»Adjö då,» svarade gumman med samma ogillande tonfall, »han, Berndtson, ger sej då ingen

hvila hvarken natt eller dag, de ä' då visst å sant. Gud beskydd'en på färden!»

Gumman nickade och gick in i sitt kök, hvarefter pastorn och Olle begåfvo sig ned till stranden, som låg en half mil från byn.

Då de kommo fram till sjön, hade höstskymningen gått öfver i nästan fullkomligt mörker. Stormen var i aftagande efter solnedgången, men sjön gick ännu orolig med mörka, djupa böljeslag och fräsande vågkammar.

»De mojnar åf,» sade Olle i det han gjorde loss båten åt pastorn, »om en stund tänk' ja' månen titt' fram, å kallt bir de te natten, de syns nu då på bergstoppa'. Så klart ha de nu int varit varit på länge, int! Men så va' de ock en snäll solnedgång, må vetta!»

Pastorn klef nu i båten och satte sig så bekvämt han kunde, hvarefter Olle stötte från land och med kraftig arm började ro uppåt den stora, vattenrika sjö, som, flere mil lång och på alla sidor omgifven af väldiga, snötäckta fjäll, utbredde sig söder om Mansåsen.

I öfver fyra timmar rodde de uppåt sjön. De hade medvind, så att båten gled lätt och snabbt öfver vågorna. Olle och pastorn turade med att ro, ty pastorn var ung och stark, och att han ej i afton kunde mäta sig med Olle, berodde endast därpå, att han var uttröttad af arbete och vaka.

Då de hunnit förbi sundet vid Herreby smedjor, där ljudet af stångjärnshammaren ännu dånade genom

aftonens tystnad, och gnistor från smideshärdarne sprakade mot hösthimmelen, styrde de båten rakt mot norr, mot Tottefjället, bakom hvilket månen nu gick upp och göt en skimrande silfverstrimma öfver den snöiga toppen. Det hade gått som Olle förutsade: vinden domnade mer och mer, luften blef hög och klar, och månen hade de isiga vinternätternas djupa, bländande glans.

De hade nu kommit upp i nordliga delen af sjön, och det återstod dem blott en half timmes rodd. Ju mer de närmade sig Mansåsen, dess vildare och ödsligare blef naturen. Fjälltrakternas stränga, nästan fientliga ensamhet insvepte hela nejden i sin underligt dystra, lockande stämning. Likt stenjättar, tyngda af seklers mörka grubbel, framträdde de vilda Mansåsarne med sina snöiga hjässor. Där bakom tycktes tillvaron mista verklighetens former och gå öfver i sagovärld — nordlandets trolska, mystiska sagovärld. Där lefde, i palats af flammor och lågor dem ingen sett, norrskenets andar, som spunno knippor af ljusstrålar, rödgula lågor, fladdrande, blekblå eldskyar att spänna öfver himlahvalfvet i iskalla vinternätter. Där hade han sitt hemvist, trollhunden, som heller ingen sett, men hvars hemska midnattsskall skrämde fjällfolket att fly och bådade dem förlust af lif och renar. Där lufsade i skogarne en sällsam björn, »gamlen», som folket kallade honom, emedan de ej vågade säga ut hans namn — och ve den som mötte honom en torsdagskväll, han skulle aldrig mera i tiden finna rast eller ro . . . Och tyst, tyst var det öfver de vida

fjällen. Endast sällan trampade människofot deras snöiga stigar, ekot återgaf blott ljudet af fjällripornas vingsus, af vargarnes tjut, då de smögo sig fram ur skogarne, af nattens hviskande, tassande prassel, och svartsjukt bevarade Mansåsarnas djupa klyftor och hålor bergets hemligheter...

Nu började strandens konturer att framträda ur dunklet; med snabba, vana tag rodde Olle mot landningsstället; utan att ens snudda vid stenarne, som lågo rundt omkring, sköt båten upp på stranden, hvarefter pastorn hoppade ur, och Olle halade in årorna. En liten gubbe, en fiskare, som bodde här vid stranden och lånade ut båten åt resande som foro nedåt landet, kom stultande ur sin stuga för att draga in båten till natten.

»God kväll, Per Ersson,» sade pastorn vänligt, »hur står det till med er nu för tiden?»

»Å, d'ä ymse de,» svarade gubben, »han, pastorn, ska' upp å se te henne, Lucia, har ja' hört?»

»Ja, jag tänkte det, måtte jag nu hinna fram i tid, det är sent på kvällen, och ännu ha vi ett stycke väg att gå. God kväll, Per Ersson, Herren vare med eder!»

Med snabba steg gingo nu Olle och pastorn uppför backen och in i skogen som de måste genomvandra. Den var tät och mörk; grenarne släppte knappast fram månskenet, som blef allt starkare och klarare, ju längre det led mot midnatt, och månen steg högre på himmelen. Stigarne voro snåriga och fulla af knotiga trädrötter; ibland måste

vandrarne gå öfver djupa myrar, där ljudet af deras plaskande steg hördes egendomligt skarpt i skogens tystnad. Så kommo de till ett ställe där skogen vidgade sig, och månskenet plötsligen föll in som en flod af bländande ljus. Här, alldeles bredvid stigen, låg ett väldigt block, väl ett par manslängder högt, som en djup remna hade delat midt itu. Sägnen förtäljde, att denna remna ständigt vidgade sig, och att när den en gång hade blifvit så bred, att en ryttare på sin häst kunde färdas därigenom, då skulle det bli krig och örlig i landet, och sedan skulle yttersta domen komma.

Pastorn stannade ett ögonblick framför stenen och körde sin käpp in i remnan.

»Det förefaller mig som hade remnan vidgats,» sade han och vände sig mot Olle.

»Måtte fäll de,» svarade denne, »när ja' va' pojk i världen å gick me far min å huggde timmer, då va' remnan så liten, att en knafft feck in lillfingret i 'na, å nu går de me hela hannen! Så de rask' allt på, må vetta!»

»Ja, inte vet jag om den här sägnen är sann,» sade pastorn tankfullt, i det han fortsatte vägen uppåt skogen, »men *ett* vet jag: att *domen* öfver oss, öfver er, öfver mig, kan komma i hvilken stund som helst, och att den tjänaren gör klokt som vakar och beder!»

Olle svarade ej, men han drog en djup, stånkande suck. Icke därför att pastorns ord träffade honom mycket djupt, ty liksom flertalet af befolk-

ningen häruppe var han i andligt afseende slö och likgiltig, men han ansåg det lämpligt och vördnadsfullt att sucka, då hans själasörjare talade med honom i religiösa ämnen.

Under tystnad fortsatte de nu vägen — en dryg fjärdedels mil — genom skogen. Så kommo de ånyo till en sjö, en liten klar, djup fjällsjö, som i månskenet framblickade likt ett glänsande öga mellan de mörka skogarne. Vid stranden låg en eka, i hvilken Olle rodde pastorn öfver, en liten bräcklig, vinglig farkost, som läkte så att pastorn hela tiden fick ösa vatten, på det att den ej skulle sjunka.

Nu gingo de öfver ett smalt näs, så hade de åter en liten sjö att ro öfver i en af tiden lika illa åtgången farkost, och så voro de ändtligen framme vid Mansåsen.

Ännu måste de dock vandra en god bit, innan de kommo fram till Skamp-Olles stuga. Vägen bar oafbrutet uppåt i en skarp sluttning, och allt efter som den höjde sig, vidgades landskapet inunder till ett månbelyst panorama af berg och sjöar och skogar. Midt framför reste sig de bägge väldiga, mörka Mansåsarna; öfver deras hjässa lyste fullmånen bländande klar på natthimlen och väfde ett band af silfverstrålar öfver de tre sjöarnes vatten.

Underbart stilla och högtidlig var naturen häruppe i vildmarken, där tystnaden var så djup, att de bägge vandrarnes steg ljödo nästan skrämmande skarpa. Skamp-Olle gick hela tiden först; hans gängliga, haltande figur, som kastade en lång skugga

nedåt sluttningen, såg i månskenet ut som en af sagans spökgestalter.

De hade nu kommit så nära att de sågo ljuset glindra i stugufönstret. Ljudet af sång träffade också deras öra; pastorn stannade och lyssnade, i tystnaden och ensamheten häruppe, där en själ låg och kämpade den sista svåra kampen, ljödo tonerna förunderligt gripande och längtansfulla. Det var en gammal, sprucken, darrande stämma, som sjöng:

»Min själ, du göre dig redo
Den genaste vägen att gå,
Öfver berg och mörka hedar
Innan natten faller på.»

Nedanför trappan till stugan mötte de mor Britta, Skamp-Olles »kärring», som hälsade på de nykomna med en vänlig nick.

»God kväll och välkommen!» sade mor Britta, »nu må han, pastorn, kom' in i stugan å få nå' varmt i sej innan han går in te Lucia, stackarn, som håll' på å dö.»

Pastorn tackade vänligt; han hade ingenting emot att få en kopp kaffe och litet mat i sig och att sitta ett ögonblick, innan han besökte den döende, ty han var både utfrusen och trött och hungrig efter den långa vandringen. Klockan var nu nära midnatt, han hade således färdats i öfver fem timmar.

Men så snart han fått hvila en stund och förplägat sig med mor Brittas mat, som den lilla

gumman trugade i honom lika ifrigt och gästvänligt som själfva mor Gertrud, steg han upp för att gå in till den döende.

»Ho ligg' i kammarn därinne,» upplyste mor Britta och pekade mot ladugården, som låg ett litet stycke ifrån själfva stugan, och genom hvars upplysta fönster man såg Skamp-Olles haltande figur, där han sysslade med djuren, »d'ä styggt å ledt å ha tocke folk, må vetta, dom ä' osnygga värre än purkan * här, å tjufaktiga me, de packe'. I fem dagar har en nu haft dom här, de följe', men en kan då förstås int kör' ut den sjuka stackarn i regn och köld . . .»

»Nej, kära mor Britta,» svarade pastorn, i det han tillsammans med gumman gick bortåt ladugården, »tänk aldrig sådana tankar. Hjälp och gif och härbergera gärna, kom ihåg de orden: hvad I hafven gjort en af dessa *minsta* — den stackars Lucia och hennes föräldrar — det hafven I ock gjort mig . . .»

»Ja, de ä' nog riktigt de,» menade gumman och drog en djup, stånkande suck, »en får då tänk' på sin själs salighet ock . . .»

De hade nu kommit fram till ladugården och pastorn steg in, åtföljd af gumman, som öppnade dörren åt honom och visade honom vägen till kammaren, som låg innanför själfva ladugården, där djuren stodo, och där mor Britta hade en stor pannmur till tvätt och kokning.

* Grisen.

Det var ett litet rum med spis, i hvilket elden sprakade och bjärt upplyste de omgifvande föremålen och personerna härinne. Tattarhustrun, smutsig och trasig med de svarta ögonen glimmande i eldskenet, satt vid spisen och gaf di åt ett litet barn; på spiselhällen, så nära elden att lågorna nästan snuddade vid hår och kläder, låg en liten gosse och sof, fyra andra barn, lika smutsiga och svartögda som modern, hoppade omkring på golfvet och i spisen, likt små apungar, skreko, ryckte i hvarandra, grinade till, så att de hvassa, hvita tänderna lyste rofdjurslikt. En gammal gumma satt ett stycke ifrån, vaggade sakta af och an och sjöng, under det hennes ögon stirrade in i elden, den sång som nyss förefallit pastorn så underligt gripande:

»Min själ, du göre dig redo
Den genaste vägen att gå . . .»

Tattarfar låg och sof på en bänk vid fönstret och »gamlingen» satt och åt potatis ur en skål, som mor Britta satt framför honom. Det var, som mor Britta sade, icke första gången det här tattarföljet gästade Skamp-Olles stuga, vanligen kommo de hit en gång om året, då de fram på hösten drogo öfver fjällen inåt bygden. Förra året bodde de här ett par dagar och nätter; då hade de med sig ett litet nyfödt barn, ett utmärgladt skelett, som allt sedan sin födelsestund sönderslitits af våldsamma magplågor och som dog här i rummet. Men då var Lucia, flickan som följde med dem,

ännu på benen, flink i att snatta och tigga pengar, vacker som en vårdröm och kvick som eld, Lucia, som nu låg döende därborta i sängen vid väggen midt emot spisen, och ängsligt spejande fäste sina stora skygga ögon på de inträdande.

Pastorn hälsade vänligt på tattarfolket och gick därefter fram till Lucia. Mor Britta sköt fram en stol, pastorn satte sig ned, böjde sig öfver den unga flickan och tog den ena af hennes magra händer, som lågo och plockade på täcket.

»Hur är det med dig, Lucia?» frågade han och strök sakta den lilla brännande handen mellan sina, »du är mycket sjuk, mitt stackars barn.»

Flickan svarade ej, hon fäste blott sina stora ögon på pastorn med en genomträngande och förfärad blick, liksom hade hon misstänkt att han ämnade göra henne något ondt.

Pastorn upprepade sin fråga på ett ännu mera stilla, lugnande sätt. Men det var som om Lucia ej kunnat svara, envist hängde hennes ögon fast vid pastorns ansikte, ett par gånger öppnade hon munnen, och det gurglade i halsen liksom af ansträngning att få ut orden. Slutligen framhväste hon:

»Ja vet int... men ja ä' så rädd... d'ä så konstigt... tocke läte som d'ä i såret mitt...»

Och hon drog undan sitt smutsiga, trasiga linne, tog bort en lika smutsig lapp som betäckte bröstet och blottade sitt sår för pastorn.

Pastorn ryste till. Det var ohyggligt att skåda, det stora frätande såret i flickans bröst, eldrödt, fylldt af var och med svarta brandfläckar vid kan-

terna. Och för hvarje andetag hördes i djupet af såret ett bubblande, pipande läte, som blef ännu skarpare då den sjuka talade. Pastor Berndtson var van vid lidande och elände af alla slag, han var härdad gent emot sjukdom och fattigdom och dock sökte han nu förgäfves att tvinga tillbaka sina tårar. Det var någonting outsägligt gripande i kontrasten mellan flickans ungdomliga fägring och det hemska lidande som präglade hela hennes gestalt, som kommit hennes lemmar att vissna, hennes kinder att förlora sin rundning, hennes stora, blixtrande ögon att sjunka in ...

Mor Britta, som ställt sig vid hufvudgärden och försiktigt lade linnet öfver såret igen, hviskade med en menande blinkning:

»D'ä lungan som pip', kan veta ... så de rask' på, tänk' ja'!... men de förstår ho nu int, den stackarn ...»

»Tror han d'ä farligt?» upprepade nu Lucia med samma hväsande stämma, »ja' vett nu int hvarför de pip' så där konstigt i såret, men ja' bir rakt rädd för'et ...»

»Men hvarför är du rädd, Lucia?» frågade pastorn, »*hvad* är du då rädd för?»

Flickan började skälfva, hennes ögon blefvo ännu större, och blicken mera förfärad.

»Ja' vett int',» hviskade hon, »d'ä så styggt allting ... nej, ja' vill int dö ... svart å otäckt ä' de i grafven ... tvi, nej, ja' vill int dit ... ja' ä' så rädd, så rädd ...»

»Stackars, stackars barn, lugna dig — var stilla... Jag vill berätta någonting som skall förtaga all fruktan... du skall ej mer känna dig rädd för att dö...»

»Nej, ja' vill int dö!» skrek flickan med sin hesa, rosslande stämma, och hennes ögon flammade som norrskenet öfver Mansåsen, »hjälp mig, låt mig slipp'... tvi för allt styggtyg därnere i grafven... ja' ä' så rädd... så rädd... o... o!...»

Hennes ord öfvergingo i en vild, klagande jämmer, genom hvilken sorlet i bröstet framträngde med ökad skärpa. Så småningom bortdomnade hennes ångestrop, och de tunga ögonlocken föllo igen, hon låg alldeles orörlig med det dödsbleka ansiktet bakåtlutadt och munnen öppen; hade ej det skarpa ljudet från bröstet och den korta andhämtningen vittnat om att hennes plågor ännu fortforo, skulle man trott henne redan vara död.

Pastorn betraktade henne med en blick af outsägligt smärtsamt deltagande; hon låg där framför honom som en bild af ett lidande, till döden kvaldt människobarn. Bakom henne några år af sorg, försakelse, synd... det närvarande ett enda stort elände... framför henne en svart, gapande graf... Detta var hennes lifs saga, såsom hon själf tydde den, såsom hvar och en, hvilken blott ser efter de ting som synas, måste tyda den... Men, ära vare Gud, ur grafvens mörker skimrar ett ljus från uppståndelsens morgon; den hemska natt, för hvilken den stackars tattarflickan fasade, har skingrats af *honom*, som brutit udden af dödens kval... Pastorn

hade stått vid många dödsbäddar, han hade fått hjälpa många syndare att beträda den ensamma, mörka vägen genom dödsskuggans dal, men aldrig hade han lifligare än i denna stund känt hur rik, hur lyckliggörande han var genom Kristus, hur arm, hjälplös han skulle ha varit utan honom . . .

Han torkade tårarne ur ögonen och tog upp sin bibel. Mor Britta, som såg att han ämnade läsa, gick och hämtade ett ljus, som hon satte på ett litet bord bredvid sängen.

»Sir pastorn,» hviskade hon under tiden, »ho har nu haft så myckje ondt å elände, så ho ä' liksom litt konsti' åf sej ibland, så pastorn får vara så go å ursäkta 'na att ho' prat' litt konstbesynnerligt ibland . . .»

Pastorn böjde på hufvudet med ett vemodigt småleende, under det han genomögnade några bibelställen. Det var nu alldeles tyst i rummet, barnen hade upphört att slåss, ett par af dem sofvo på spiselhällen, de andra sutto och stirrade in i elden, gumman sjöng ej mera, utan hade satt sig på golfvet vid foten af Lucias säng, vaggade af och an och betraktade än pastorn, än den döende med sina sorgsna, bedjande ögon. Moran vid spisen hade slutat att ge den lilla di, och följde, äfven hon, pastorns rörelser med en undrande, nyfiken blick.

»Lucia,» sade pastorn, i det han böjde sig öfver den döende och vidrörde hennes ena hand, »säg mig, mitt barn, kan du höra hvad jag säger dig nu?»

Lucia öppnade långsamt ögonen och svarade ett rosslande »ja».

»Har du någonsin hört talas om Jesus, världens Frälsare?» fortsatte pastorn, »vet du att han har dött för din skull?»

»Nej,» svarade Lucia, »hocken ä' han?»

Pastorn suckade, han var icke ovan vid dylika svar, men han hade också många sköna erfarenheter af att, där nöden är som störst, där mörkret är som tätast, där låter Gud på ett för oss ofattligt sätt strålarne af sitt ljus frambryta så mycket härligare.

Han började nu, så lätt och enkelt han kunde, berätta för den döende om Jesu människoblifvande, om hans lif af kärlek och godhet, hur han bjöd de lidande, de sjuka, de syndfulla att komma till sig och lägga sina bördor på honom. Han försökte äfven att afslöja för henne försoningens hemlighet, han visade henne Jesus såsom den hvilken manar godt för oss hos Gud, som blifvit sargad och slagen och dömd till korsets död, »på det att vi skulle frid hafva.»

Lucia lyssnade orörlig, och hennes ögon, som i början voro slöa och frånvarande, fingo ett mer och mer lifligt uttryck, allt som pastorn framskred i sin berättelse. Det är ej troligt att hon *förstod* mycket af hvad pastorn sade; hennes stackars, af lidande och sjukdom fängslade själ var redan omtöcknad af dödens skuggor, men liksom en torr hed suger till sig vattnet utan att veta att det skall återgifva den must och kraft, så grep hennes ande

omedvetet efter Guds ords lifgifvande styrka, och liksom solen vederkvicker en vissnande blomma, så strömmade Jesu kärlek öfver henne, icke som en *lära*, hvilken man behöfver fatta för att älska, utan likt en *kraft*, som värmer och ger lif midt i döden ...

Så kom pastorn till berättelsen om Kristi uppståndelse ur grafven. Den tycktes på ett alldeles särskildt sätt gripa den stackars flickan, hennes blickar hängde häpna och undrande vid den talande, och då pastorn slutade, var det som om hennes ansikte plötsligen fått ett nytt lif.

»Så, mitt barn,» fortsatte pastorn efter ett par sekunders tystnad, »skall äfven du uppstå ur den graf hvari du nu bäddas ned, uppstå med en ny, härlig, förklarad kropp. Därför, Lucia, behöfver du ej mera vara rädd för grafven och dess mörker; din Frälsare, som burit dina synder och lidit för dig, han har gått ned i grafven och tillintetgjort dess fasor och uppstått igen, för att äfven du skall få uppstå.»

Flickans ögon hängde alltjämt stora och undrande vid pastorn.

»Ska' ja' bli kvitt de här såret då?» hviskade hon slutligen.

»Ja, mitt barn, allt lidande och all sjukdom skall försvinna, och du skall få en ny frisk och härlig kropp.»

»Ska' ja' slipp' å gå å tigg' i gåla'na, å få alla hunnar te gläfs' i häla på mej då?» fortsatte hon.

»Ingen, ingen skall mera ofreda dig, Lucia, Jesus skall taga dig vid handen och föra dig till ett land, där endast frid och kärlek råda.»

»Ska' ja' int mer bi skälld för tattarunge då?»

»Du ska' aldrig, aldrig få höra annat än ord af kärlek och ömhet...»

Flickan låg några sekunder tyst. Hennes ögon hade släppt pastorn, och hon stirrade framför sig med en belåten, nästan leende blick. Hon tycktes finna en njutning i att på detta sätt erinra sig sitt lifs alla kval, för att genom pastorns mun få visshet om att de skulle förvandlas i evig glädje.

»Å slipp' ja' å frys' å var' hungrig, å kyl' fingrar å tår, å tocke styggtyg...»

»Ja, mitt barn, du slipper *all* sjukdom, *all* synd, *allt* lidande, stort eller smått. Men vet du hvaraf detta kommer sig, vet du hvarför du får uppstå ur grafven med en ny, förklarad kropp, hvarför döden ej mera gör dig förskräckt, vet du det?»

Flickan tycktes ej förstå honom, hon svarade ej, utan såg blott på honom med en frågande blick.

»Jo, det kommer sig däraf, att Jesus har *älskat* dig, *just* dig, så högt att han för *din* skull dött och nedstigit i grafven och beredt dig en väg till himmelens salighet. Detta har han gjort för dig, för mig, för oss alla, hvad vill du nu göra för honom, vill du älska honom igen och gifva honom ditt hjärta?»

Ett leende, skarpt och skimrande som solljus på mörka moln, spred sig öfver flickans ansikte och gaf det ett återsken af dess forna skönhet.

»Så stolligt!» upprepade hon ett par gånger.

»Hvad menar du?» frågade pastorn, »hvad är det som du kallar 'stolligt'?»

»Å, sku' ja' int tyck' om den som har gjort så myckje för mej! Jo, ja' vill kom' te'en, å se'en, ingen har förr brytt sej nå't om mej, int... Hvar ä' han, Jesus, ja' vill kom' te'n, för han ä' snäll emot mej?»

Hon strök händerna af och an på täcket och såg sig oroligt omkring i rummet.

»Nej, han finns icke här, inte i synlig måtto, ty han har gått till sin fader, till Gud, där han väntar oss alla, som längta efter honom. Och om några timmar skall du få se honom i hans härlighet...»

Det blef ett par ögonblicks tystnad. Gumman, som satt vid sängfoten, reste sig upp, drog en djup, tung suck och vaggade af och an med öfverkroppen.

»Tänk, du arma skrälle,» hviskade hon och nickade åt Lucia, »du som har var't så sparkad och nedskälld i din dar, nu får du gå te himla å se så myckje härligt, änglar å basuner å tocke...»

»Ja' bryr mej int om änglar å tocke,» svarade Lucia med en missnöjd blick på gumman, »ja' vill bara se Jesus, han som har älskat mej, ja' vill bara kom' te'en å se'en... för de ä' ju *rekti* säkert, att ja' får se'en... d'ä int bara tockna där historier

han har berättat mej, int?» tillade hon, och ett ängsligt uttryck framskymtade ånyo i hennes ögon.

»Nej, kära Lucia, sannerligen du skall få se honom, se honom sådan han är, skåda honom med egna, ej med andras ögon, och han skall taga dig på sina armar som ett bärgadt litet lamm, och föra dig in i sin eviga hvila. Allt detta är så visst och sant, som att du — och jag och vi alla — utan honom voro evigt förlorade. Och nu är du inte längre rädd att dö, eller hur, mitt barn?»

»Å nej, fäll ä' ja' int de,» svarade flickan med en ton, som om pastorn hade frågat henne något mycket dumt, »hva' ska' ja' ha att va' rädd för, då Jesus tar emot mej... han som älskar mej... älskar mej... å, ja' bir rakt som besynnerlig når ja' tänk' på'et...»

Hon låg nu en stund tyst och orörlig och stirrade framför sig med en leende, drömmande blick, under det hennes läppar alltemellanåt sakta rörde sig. Äfven pastorn satt tyst och betraktade henne, elden i spisen höll nu på att brinna ned, tattarfolket sof därborta, och ljuset från talgdanken, som mor Britta satt på bordet vid sängen, lyste med ett svagt, osäkert sken på den döendes ansikte.

En liten stund förflöt under tystnad, som endast afbröts af det rosslande ljudet från de sjuka lungorna. Gumman vid sängkanten hade ånyo rest sig upp och stod nu lutad öfver bädden och betraktade med ett slags längtansfull nyfikenhet den döende, hvilkens tunga ögonlock så småningom sänktes ned öfver ögonen.

Lucia tycktes nu ha slumrat in; hon låg alldeles orörlig, till och med händerna voro stilla, och ögonen hårdt slutna. Pastorn satt en stund kvar vid bädden, men då Lucia alltjämt sof, reste han sig upp och följde mor Britta bort till stugan, för att få hvila en stund. Han var nu så trött, att det svartnade för ögonen, och benen knappast förmådde bära honom. Han hann också icke mera än kläda af sig och kasta sig ned på bädden, som mor Britta ordnat åt honom, förrän han djupt insomnade. Dessförinnan hade han dock tagit ett löfte af mor Britta, att om Lucia vaknade och önskade tala med honom, skulle han genast väckas.

Men han fick sofva ostörd ända till morgonen, då mor Britta kom in med kaffebrickan och sade honom att Lucia ett par gånger öppnat ögonen och talat litet, men att händer och fötter börjat kallna, så det såg ut som kunde hon inte ha många minuter igen.

Pastorn drack sitt kaffe, som mor Britta ändtligen ville bjuda honom på sängen, klädde sig därefter hastigt och gick bort till köket. Därinne var allt som i går afton då han kom; barnen sprungo omkring, hungriga och bråkiga, moran stod vid spisen och kokade kaffe, och gammelfar satt på bänken och plockade ohyra från sina kläder.

Endast Lucia var förändrad; ögonen hade sjunkit djupt in, läpparna voro blåa, och då pastorn vidrörde hennes panna och händer, kändes de så iskalla, som om fläktar ur grafven slagit honom till

mötes. Dödskampen hade för längesedan börjat, men all fasa, all ångest tycktes vara borta.

Ett mildt, leende uttryck hvilade öfver hennes ansikte, hon rörde allt emellanåt sina läppar, och då pastorn lutade sitt öra mot hennes mun, hörde han hur hon hviskade: »Jesus... Jesus... kom snart... ja' längtar så...» Det var som om ett gränslöst lidande, ett outsägligt, fastän för henne själf dunkelt behof af försoning och frälsning bragt till mognad i hennes döende medvetande denna hela, tillitsfulla kärlek till den Frälsare, hvars namn hon icke förrän nu hade känt...

Det blef ingen svår dödskamp; i djupet af det frätande såret hördes ännu de rosslande andetagen, men uppehållet mellan dem blef allt längre och längre, slutligen upphörde de alldeles, ett par lätta, flämtande suckar öppnade den döendes läppar, och hon insomnade med ett uttryck af oändlig frid öfver det bleka, af lidande härjade ansiktet.

Kvinnorna, som under dödskampen stått vid Lucias säng, snyftade och jämrade sig, men pastorn knäböjde vid bädden och tackade i en innerlig bön Gud, som ifrån lifvets stormar hade bärgat en själ till den himmelska friden...

— — — — — — — — — — — — — — —

Solen hade just gått upp öfver Mansåsarne, då pastor Berndtson anträdde sin hemresa. I den genomskinliga morgonluften framträdde de snöiga topparne med skarpa konturer mot himmelen, de klara fjällsjöarne lågo som speglar, hvilkas djup

med en förvillande likhet återgaf de omgifvande stränderna, i fjärran blånade ett perspektiv af skogar och bergspetsar. Det hvilade öfver den tidiga morgonstunden, hvars ljusa skönhet nyss förjagat nattens skuggor, en stämning af frihet och glädje och jubel, som på ett alldeles särskildt sätt öfverensstämde med pastorns tankar. Därborta i stugan låg den bleka, vissnade hamnen af en lidandets dotter, men anden, den saliga anden, ilade han icke i detta ögonblick, fri som ljuset, till sin Frälsares möte? Det föreföll pastorn, som om hela naturen deltagit i den fröjd som fyllde hans hjärta vid tanken på hur den stackars tattarflickan, den plågade, föraktade, hemlösa varelsen, i detta ögonblick smakade detta outsägbara, som »intet öra hört, intet öga sett» — det låg någonting triumferande i solens uppgång öfver de höga fjällspetsarne, det gick liksom ett ackord af glädje öfver skogar och sjöar, i luften klingade en osynlig kör af ett himmelskt *jubilate*...

»Att dö så,» tänkte pastorn, då han steg i båten och kastade en sista blick bortåt Skamp-Olles stuga, »det är att i sanning kunna säga: 'du död, hvar är din udd, du dödsrike, hvar är din seger?'»

När Vallbo-tomten försvann.

Sägen.

Österut om fjället, midt emot den lilla byn Skre, låg en annan by, Vallbo kallad. Den hade också det snöiga fjället öfver sig, men den låg långt nedanför trädgränsen, så att ville man komma upp i själfva bergstrakterna, måste man först gå igenom en djup, mörk skog.

Folket i Vallbo var styfsint och välmående. Under ett par århundraden hade stugorna gått i arf från far till son, hö och säd funnos alltid rikligt i logen, och uppe på fjället hade bönderna sina egna fäbodar, där får och kor och getter gingo på bete om sommaren. Han tyckte sig också vara någonting, Vallbobonden, han såg med förakt ned på den fattigare befolkningen i trakten, och den gosse, hvilkens håg stod till en flicka i byn »västanfjälls», han gjorde nog klokast i att glömma att han hade ett hjärta, eller ock att för alltid lämna sin fädernebygd.

Det var vid tiotiden en klar höstkväll. På himmelen satt fullmånen och göt sitt sken öfver fjället, så att dess spetsar fingo liksom en kant af silfver. Alltemellanåt kommo små hvitskimrande moln och seglade långsamt fram mellan månen och den glänsande fjällkammen. Nedanför lågo de stora skogarne inhöljda i tätt mörker, och i dalen långt under byn brusade strömmen likt ett pulsslag i naturens stora, djupa tystnad.

I byn hade nästan alla gått till hvila, endast här och där glimmade ett sken från fönstren i stugorna. Men öfver vägen, som gick tvärs igenom byn, föll månljuset klart och lyste på en liten gestalt, knappast fotshög, i röd mössa och hvitt, långt skägg, som med tysta steg smög sig fram längs stugorna.

Det var Vallbo tomte, som i höstkvällen gick omkring och pysslade i byn. Alla här kände honom; till och med barnen hade mångfaldiga gånger om kvällarne sett hans röda hätta skymta fram bakom husknuten. Och alla blefvo så glada då de fingo se tomten, ty de visste att det betydde lycka. De visste att han ville dem väl; sedan många, många år tillbaka hade han bott här i byn, och från far till son kunde man berätta om, hur logarna stodo fulla, hur korna mjölkade, och hur kalfvar och grisar fingo lefva, därför att den lille Vallbotomten drog hit lycka och välmåga. Och om den dagen komme, då tomten försvann, då ingen mera kunde berätta att han sett det lilla gråskägget titta fram på logen eller i stallet, då blefve det sorg och klagan i Vallbo, ty då visste man att andra tider

skulle börja. Också voro alla här måna om att den lille tomten skulle trifvas hos dem; aldrig glömde de att vid jul och påsk sätta ut grötfatet åt honom, aldrig hällde de hett vatten utanför stugudörrarne, ty det visste de att tomten ej tyckte om, och när de ätit gömde de åt tomten en liten bit mat på tallriken. Ja, det hade blifvit en sed här, att aldrig äta så att fat och tallrik blefvo riktigt tomma, och om någon frågade hvarför, blef svaret alltid: »de' ska vara en bit åt tomten också.»

Sakta tassade det lilla gråskägget fram på den månbelysta vägen, öfver hvilken skuggorna från husgaflarne föllo skarpa. De voro gamla bekanta, han och månen där uppe; århundrade efter århundrade hade gått, släktled hade efterträdt släktled, men samma måne satt och lyste öfver det hvita fjället, och alltjämt gick tomten och pysslade sedan alla andra lagt sig.

Försiktigt öppnade han dörren till Lars-Anders ladugård och tittade in; ett sakta råmande hördes därifrån, liksom hade korna drömt i sina bås, på pinnarne sutto hönsen och sofvo med hufvudet under vingarne, och lill-kisse kom jamande och gned sig mot hans ben. Han nickade och strök belåtet sitt skägg där han stod i dörröppningen, genom hvilken månen kastade en smal ljusstrimma öfver ladugårdsgolfvet.

Därefter gick han till grannens, Per-Niklas' stuga, ställde sig på tåspetsarne och tittade in genom rutan. Därinne glödde kolen i spiseln, far låg och sof i den stora sängen, men moran och döttrarna

sutto ännu och spunno vid det svaga skenet. En af dem sjöng sakta:

»Fullmånen glimmar i skyarne
Tyst de ä' uti byarne —
Natten hon kommer förvisst,
Blif när oss, o Herre Krist'!»

Tomten smålog och blåste på rutan.

»Hva' va' det?» sporde moran och såg upp från spinnrocken; »hörde I hur de lät ve fönstret?»

»Fäll va' de tomten, som vill ha nå't å ät',» svarade en af flickorna, i det hon steg upp, lade litet gröt på ett fat och ställde ut det på förstugubron.

»Gud signe den lille mannen,» sade moran, »de har nu allti varit så, att när hösten kom å de begynt' å mörkna, gick han omkring och såg etter att ljusen blef släckt' å allt lugnt å stilla te natten. Vi ska fäll gå te hvila, vi ock!»

Härmed satte hon undan spinnrocken, och inom en stund lågo alla och sofvo i Per-Niklas' stuga.

Den lille tomten kröp försiktigt upp för trappan, tömde gröten i den läderpåse han hade hängande vid bältet och gick vidare.

Så kom han till Mathias och till Jöns och till Nils Månsons och hvad de allt hette, bönderna i Vallbo. Och öfverallt snokade han i båsen och spiltorna, på logen och i källargluggarne, och om han såg att någon af pigorna eller drängarne somnat ifrån talgdanken, så blåste han på rutan, ända tills den sof

vande for upp och trodde att det var husbond' som bultade på. Då blef ljuset släckt, och i stället silade månskenet in genom de små dunkla rutorna.

Men när han sett att allt var stilla och tyst i Vallbo, och att nattens hvila sänkt sig öfver trötta lemmar och sinnen, då lämnade han byn och begaf sig till skogs för att hälsa på en farbror, som bodde på andra sidan fjället. Ty det är endast om nätterna, då människornas ögon äro slutna, som tomtar och vättar och troll äro ute, det är endast månens och stjärnornas sken de kunna fördraga, på dagen försvinna de, och ingen vet hvar deras hemvist är.

Stigen, på hvilken tomten gick, bar brant uppåt genom en skog, som omväxlade med furuträd, vilda, täta busksnår och löfträd, mest aspar. Nu i oktoberkvällen stodo asparna nästan aflöfvade, med månskenet lysande mellan de nakna grenarne, på hvilka här och där hängde ett gult, darrande blad. Men marken var alldeles öfversållad af de nedfallna bladen, som sakta prasslade under tomtens små lätta steg. Ibland klämde skogen ihop sig, så att månskenet knappast kunde smyga in mellan de mörka furorna, men ibland vidgade den sig, och då framträdde månen stor och glänsande öfver fjällets spets och upplyste stigen med de gula höstlöfven och den lille rödhättade mannen, som tassade fram därpå.

Ett förnöjdt småleende glindrade i hans vänliga ögon, och allt emellanåt nickade han och strök sig belåtet om skägget. Han tänkte på Vallbo och hur väl allting var beställdt för bönderna där; hur säden

bärgats utan regn, så att ladorna stodo fulla ända upp till takåsen, hur mor Sissels kor kalfvat och fått så mycket mjölk, att moran aldrig haft så stort förråd af ost och smör i stugan, hur Per-Niklas fått sälja sina föl, hur mor Dordis »purka» fått nio grisar, som allesamman blifvit vid lif. Det lilla gråskägget kände sig så hjärtans glad vid tanken på Vallboböndernas välmåga; han ville dem så väl, ty han tyckte att de voro goda och vänliga och tänkte till det bästa på sådant här småfolk som han. Ty det fanns ju så många som skrattade åt honom och hans släkte, många som kallade den en tok, hvilken trodde på tomtar och älfvor och vittjor och annat småting i skog och mark, många som ej betänkte, att i det fördolda finnas underliga ting, att där väfvas människolifvets öden, där växlas lycka i olycka, glädje i sorg, rikedom i fattigdom. Men ingen vet hvarför det sker; det är *småting* som drifva skytteln i lifvets väf, *småting* som blanda ränning och inslag, *småting* som göra väfven ljus eller mörk . . .

Medan den lille tomten gick där och tänkte på det myckna underliga han såg i lifvet, och blickade upp mot månen, som glänste fram mellan asparnes aflöfvade grenar, märkte han ej ett försåt som låg på vägen, ett giller som Vallbo-bönderna satt ut här för att fånga fåglarne, som sprungo omkring i skogen. Han märkte ingenting, förrän en stor, tung stock plötsligen föll ned öfver hans ena fot och fastnaglade honom vid marken.

Den lille tomten gaf till ett skri, och hans ansikte förvreds ohyggligt. Jämrande böjde han sig ned och försökte lyfta upp stocken, men den var honom för tung, hur mycket han än ansträngde sig lyckades han ej få bort den från sin krossade fot. Icke heller kunde han rycka lös foten, ty det gjorde allt för ondt, och så måste han stå där fängslad timme efter timme i den kalla höstnatten.

Och medan han stod där, och fram emot midnatt tunga moln allt emellanåt drogo öfver månens skifva, så att det blef alldeles mörkt inne i den djupa, vilda skogen, hvars tystnad endast störtes af ett hemlighetsfullt prassel mellan furorna eller ugglans skri i de nakna asparne, tänkte han på fåglarne, orrarne, hjärparne, snöriporna, för hvilka folket här lagt ut sina giller. Han tänkte på hur fria och glada de flögo uppåt fjällväggarne, hur lätta de sprungo fram längs skogsstigarne mellan snår och buskar, och hur så den hemska gillerstocken föll ned på dem, så att de måste stå där hela natten plågade och lemlästade, se hur solen gick upp, höra hur deras vänner och släktingar jublade den nya dagen till mötes, medan deras krossade vinge slog sina sista flämtande slag.

Och så tänkte han på folket där nere, Vallbobönderna, till hvilkas hem han dragit så mycken trefnad och välmåga, tänkte på hur lugnt och godt de nu hvilade, medan han stod här och led alla de kval, som lidits tusen gånger före honom, fastän skogen bevarat hemligheten därom. Och hans ansikte med det långa skägget och de små tindrande

ögonen, som nyss såg så vänligt och belåtet ut, fick ett elakt, hämndgirigt uttryck och han hytte med den knutna handen mot Vallbobyn.

Emellertid började det nu att dagas och bli lif och rörelse i skogen. Det knäppte i buskar och snår, hackspetten smällde mot trädens stammar, här och där hördes ett enstaka jollrande kvitter bland grenarne. Ugglans rop hade för länge sedan tystnat, nattmörkret vek och det ljusnade kring bergsspetsarne. Mer och mer nalkades morgongryningen, den stund då tomtar och vettar och dylikt småfolk måste försvinna. Öfver bergen syntes ett rödt, flammande sken, som för hvarje sekund växte och utbredde sig; två orrar flögo upp ur ett träd och försvunno med ett hvinande sus inne i skogen; från höjderna hördes ljudet af vallflickans toner, där hon gick och ropade på sin hjord.

Den stackars tomten darrade af köld och smärta, och en djup, tung suck häfde hans bröst. Så böjde han sig ned, slet med ett skärande jämmerskri lös sitt ben och lämnade den blödande foten kvar under stocken. På ett ben hoppade han sedan fram till en sten, under hvilken han kröp in och försvann i jorden. Men innan dess reste han sig upp, höjde på sitt gråskäggiga hufvud och, i det hans ansikte förvreds af sorg och smärta, skakade han ännu en gång handen mot Vallbobyn, öfver hvilken solen just nu gick upp, och där tupparne började gala.

Se'n dess har aldrig någon sett till tomten i Vallbo. Det berättas att en bonde hittat den lilla krossade foten under gillerstocken, och invånarne

tro själfva att de med sina snaror dödat den lille mannen, som bragte dem lycka och trefnad. Några påstå sig också om höstkvällarne ha hört suckar och jämmer från den stora stenen bredvid gillerstocken, och två Vallboflickor kommo en afton springande utför skogsstigen och berättade, att de tydligt hört hur det ropade ifrån »tomtestenen»: »aj, min fot, aj, min fot!»

Men nu är det många år sedan folket här uppe hörde eller såg något af Vallbo-tomten, och ifrån byn försvunno trefnad och välmåga allt ifrån den stund, då den lille lemlästade mannen kröp in under stenen.

* * *

Så lydde den sägen jag hörde berättas af Per-Niklas i Vallbo, en gammal from gubbe, den äldste invånaren i byn och sonson till bonden med samma namn, som på den tiden tomten bodde i byn var en rik och mäktig bonde. Vi sutto i dörren till hans stuga och pratade i den vackra septemberkvällen; men stugan såg inte ut som på farfars tid, den var gammal och förfallen, och ladugården midt emot, där fordom alla båsen voro fyllda, och hönsen gingo och plockade kring knutarne, stod tom och öfvergifven.

»Ja, det var en egen historia,» sade jag, då Per-Niklas slutat; »farfar eran, som berättat den, han har väl många gånger sett tomten, han?»

»Måtte fäll de,» svarade Per-Niklas, i det han tog pipan ur munnen och knackade den mot knäet; »tomten å farfarsgubben, di va' nu allt sams, di. Men si, ja' ska säga nå't, å de ä', att nu för tiden så *tror* int' folk på tomtar å tocke'.»

»Nå, men ni själf då, Per-Niklas, tror ni på sådant?» undrade jag.

Per-Niklas drog ett par djupa bloss ur pipan och såg begrundande framför sig.

»Ja' säger som så,» svarade han slutligen, »att ja' bå' tror å int' tror på'et. När ja' sitter så här, å de begynn' på å kvällna, å allting red' sej te natten här i byn, då har ja' nu då många gånger tyckt, att de' lilla gråskägget titt' fram bakom knuten där, å då har ja' tänkt som så: pass på, har ja' tänkt, nu kom' de bättre tider för Vallbo. Men de har de nu int' kommit, förstås,» tillade han med en suck. »Men de må nu var' me den saken hur de vill, så finns de ändå nå't som ä' å ta var' på i hva' ja' nyssens berätta för henne. Å de ä', att där folket ä' hårda mot krakena å int' gör barmhärtighet mot dom, som Gud satt dom till herrar öfver, å int' aktar på kreaturens suckan, där flyr Guds välsignelse. A där Guds välsignelse flyr, där flyr ock trefnad och välmåga. Sir hon, *så* mycke ä' nu sant af hvad ja' förtäljt henne, de må nu var' me de öfriga hur de vill.»

Jag böjde samtyckande mitt hufvud, och vi sutto en stund stillatigande, under det septemberskymningen mer och mer utbredde sig omkring oss. På himmelen började stjärnorna framtindra, allt blef

tyst och stilla i byn, endast nerifrån dalen hörde man forsens skarpa, oroliga brus.

Men öfver fjället midt framför oss uppsteg fullmånen glänsande och klar, och göt en strimma af silfver kring bergets spets, alldeles som den aftonen för många, många år tillbaka, då Vallbo-tomten försvann.

Döds-haugen.

Drömmande tankar vakna i själen, hemlighetsfulla stämningar ur legendens och sagans värld susa genom ens fantasi, då man vandrar öfver de stora ödsliga vidderna häruppe på fjällplatån. Skiftande i kalla, lysande färger utbreda sig myrarnes vågiga ytor åt alla väderstreck; rödglänsande ljung, mörkbruna, flammiga hjortronblad, stora, guldgula klungor af mogna hjortron väfva i aldrig växlande enformighet fjällviddernas brokiga matta. Utåt synkretsen framskymta bergssjöar, likt blåa, skimrande ögon; sträckor af björkträd, af kölden och stormen förkrympta till knotiga missfoster, bilda här och där breda, mörka streck öfver heden; rundt omkring horisonten går en oafbruten kedja af fjäll, hvilkas konturer på himmelen teckna, än kantiga spetsar, än mjuka sluttningar, än tunga, väldiga kummel.

Bland dessa fjäll måste vindarne ha sin hemort, ty aldrig hvila deras väldiga vingeslag öfver de stora

vidderna. När snön yr kring isiga sjöar och stenfrusna myrar, när regnet piskar den genomblötta marken, när solen bränner eller tunga moln packa sig kring bergspetsarne, alltid äro vindarne lösa, ständigt svepa de fram öfver slätten, dåna mot fjällväggarne som aflägsen, mullrande åska, kämpa sitt aldrig afslutade envig med björkarne, de små härdade, knotiga dvärgarne, som ihärdigt spänna sina sista krafter i den hårda lifskampen.

Men när någon gång vindarne lägga sig till ro, då är det som sofve de dödens sömn, ty icke en fläkt förnimmes, icke en rörelse höres nejden rundt. Något af öknens stillhet breder sig då kring myrarne, under det att solen går ned, och ljungen brinner i aftonglöden, och sällsamma, trolska färgspel aflösa hvarandra vid horisonten. Allt buller, all oro är så långt borta, att till och med den sista vibrationen däraf dör bort i ens fantasi; i luften susar liksom ett oändligt requiem öfver människosorg och människoglädje och människosträfvan, naturens stora ensamma tystnad har helt gripit ens ande, och man försjunker däri såsom i en ljuf, hemlighetsfull evighetsdröm.

Så vandrade vi en afton, min vän och jag, öfver myrar och skogssträckor bort till de fjäll, som begränsa västra horisonten och hvilkas närmaste topp vi ämnade försöka att bestiga. Ingen på gästgifvaregården, där vi bodde, visste hvart vi gått; kanske skulle vi, om så varit fallet, blifvit afrådda från att utföra den plan vi nu så energiskt sökte genomföra.

Ännu hade solen ej gått ned, ännu syntes hela det gula klotet öfver bergstopparne, ännu hade det sällsamma färgspel, som följer på solnedgången, ej börjat. Men hastigt närmade sig solskifvan den högsta af topparne, hvilken tycktes liksom höja sig af ifver att få draga den glänsande dagsstjärnan ned i nattens och mörkrets famn, och en växande rodnad utbredde sig mer och mer på västra himlahvalfvet. Det började att se hotande ut med afseende på våra beräkningar att hinna berget före solens nedgång.

Men så var det också liksom någonting förtrolladt med detta berg. I väl ett par timmar hade vi vandrat så här ,och vi tyckte oss ändå icke ha kommit målet närmare, — oändlig bredde sig myren framför oss, och berget tycktes oss allt mer och mer få karakteren af en hägring som flyr.

Vi voro emellertid ändå icke sinnade att vända om; man hade sagt oss, att fjället icke låg mera än en half mil ifrån gästgifvaregården, således var det icke möjligt annat än att vi i själfva verket voro mycket nära dess fot, fastän vi voro offer för en af dessa synvillor, som häruppe så ofta gyckla med vandraren.

Vi fortsatte således ihärdigt att gå vidare, ända tills solen sjunkit bakom fjällspetsarne, utan att vi därför tyckte oss ha minskat afståndet mellan oss och berget.

Den ödsliga, högtidliga stämningen blef ändå skarpare, stillheten och tystnaden om möjligt djupare; ingen af oss talade, tigande vandrade vi framåt,

och båda voro vi så fångna i naturens stillhet, att vi högt sprutto till vid ljudet af en ripas prasslande bland vassen i kärret.

Plötsligen stannade min vän och gaf till ett rop; förskräckt vände jag mig emot henne, hon var då alldeles dödsblek och vacklade, så att jag måste slå armen om hennes lif för att stödja henne.

»Se, se!» utbrast hon och pekade mot berget, det oupphinnliga, som alltjämt tycktes fly oss.

Jag följde med blicken riktningen af hennes hand. Solen hade, som sagdt, just gått ned, men öfver berget, hvars nedre del höljdes i den annalkande aftonskymningen, sköt plötsligen, tvenne gånger med korta mellanrum, ett skarpt, blodrödt sken, som kom själfva toppen att brinna, och dunklet vid bergets fot att framträda underligt tungt och mörkt. En dystert tjusande sagofläkt susade i samma ögonblick öfver heden; det sällsamma röda skenet liknade ej en vanlig aftonrodnad, det tändes plötsligt, häftigt, alldeles som af ett hemlighetsfullt väsen därborta på berget, och i vildmarkens djupa tystnad antog det för vår uppskrämda inbillningskraft karakteren af ett hemskt järtecken, en olycksbådande varsel.

Jag kände att jag blifvit lika blek som min vän; under några ögonblick stodo vi där tysta och orörliga, försjunkna i denna trolska stämning, som tycktes oss liksom vibrera af mystik. Så grep oss plötsligen ödslighetens skrämsel, vi vände oss om och började vår hemvandring, rädda att natten skulle falla på, innan vi hunnit öfver myrarne.

Då vi gått några steg stannade vi och sågo oss tillbaka; skenet hade försvunnit lika hastigt och hemlighetsfullt som det kommit, kvällskymningen utbredde sig mer och mer och höljde hela bergskedjan i sin matta, gråblå slöja.

Klockan närmade sig midnatt, då vi kommo hem till gästgifvaregården; vi voro allt för trötta och sömniga för att vidare orda om dagens tilldragelser, utan klädde blott hastigt af oss och somnade ögonblickligen så snart vi kommit i säng.

Men dagen därpå, då våra krafter blifvit stärkta af åtta timmars sömn och den goda frukost som serverades inne i gästgifvaresalen, började vi ånyo spekulera öfver det sällsamma röda skenet på bergets topp. Vi delgåfvo dock ingen där hemma våra funderingar, utan begåfvo oss strax efter frukosten bort till en gammal gubbe, som bodde några stenkast därifrån och som vi visste väl kände till trakten och hade reda på folksägner och berättelser från fordom.

Gubben tjänade på gästgifvaregården, men han var hela dagen sysselsatt i mejeriet, som låg ett stycke därifrån, på vägen ner till sjön. Här skummade han mjölken, det vill säga skötte den nymodiga maskin, som numera förrättar detta arbete. I öfver fyrtio år hade han bebott denna trakt, varit med om gamla tider, då mjölken skummades med träsked, då stora resvagnar rullade på landsvägarne och förde de resande öfver fjällryggen, då björnar och vargar strökо förbi här på vinterkvällen och tassade i månskenet kring ladugårdens knutar.

Då vi trädde in i mejeristugan, stod gubben där som vanligt i sin röd- och hvitrandiga ylleskjorta och skurade omsorgsfullt separatorn, som nyss hade tjänstgjort. Så snart han fick se oss, nickade han vänligt småleende, torkade af en gammal träbänk och bad oss sitta ned framför elden, som ständigt brann i spisen. Det var kallt och blåsigt ute, och vinddraget spelade in genom de breda väggspringorna, så vi emottogo med tacksamhet gubbens anbud att få sitta och värma oss vid elden.

Sedan vi som inledning pratat litet med gubben och låtit honom beskrifva separatorns konstruktion, berättade vi om vår vandring i går kväll, men knappast hade vi hunnit till beskrifningen på det underliga skenet öfver bergstoppen, förrän gubben tvärt afbröt oss, slog med ena handen mot knäet och utropade:

»Jämmeli då! Har fröknom varit sta å fått se de rö'a skene på Döds-haugen!»

Vi blefvo bägge två så häpna öfver gubbens plötsliga afbrott och underliga ord, att vi icke kommo oss för med något annat än att förskräckta stirra på hvarandra, alldeles som två skrämda barn.

»Nå, hvad betyder det då, hvad är Döds-haugen för något?» utbrusto vi slutligen.

»Döds-haugen, d'ä berget därborta, som ni såg skenet på,» sade gubben och pekade med tummen åt väster till, »ho kallas så, haugen, för de går ett gammalt tal om 'na, att hocken som ser skene å går dit upp, han ä' dödens. Så fäll va' de nu godt att fröknom vände mens tid var.»

Ånyo sågo vi på hvarandra, denna gång småleende; bägge kände vi hur den sagans tjusning, som ingen kan motstå, och som redan därute på heden så lockande kringsväfvat oss, började snärja vår inbillningskraft och jaga en behaglig rysning genom lemmarne.

»Vill då inte far berätta för oss sägnen om Döds-haugen?» undrade vi.

Gubben svarade ej genast; han fortfor att omsorgsfullt skura det lilla blecklock, han höll i handen, och stirrade under tiden framför sig med en drömmande, inåtvänd blick.

»Ja, si d'ä nu int så lätt, int,» sade han slutligen med en suck, »för d'ä nu mångt å myckje å säga om 'na. Myckje unnerligt ä' de me den haugen, de ä' då visst å sant. För många år se'n så va' här en gosse, 'läsare-Johan', dom kalla'n, som geck upp på haugen me kärestan si kvällen före hennas bröllop, å där varst dom dö, bägge två. Men d'ä nu en sak för sej, de,» tillade gubben med ännu en suck.

»Kära far, berätta vidare för oss!» bådo vi enträget.

Gubben fortfor med samma tankfulla uttryck:

»Ja, si, om fröknom ville komma te mej en stund etter middan, så feck ja' tala om en ting, å just som lätta mitt hjärta lite. För de har just som lega' tungt på mej, att ja' int har visa't för nå'n förr.»

Gubbens ord voro icke mycket upplysande, men sedan vi gjort ännu några frågor, på hvilka han

endast gaf korta svar, blef det öfverenskommet, att vi strax efter middagen skulle hälsa på honom i den lilla stuga, som låg midt emot mejeriet, och där han bodde om somrarne. Då, sade han, skulle vi få höra en 'rekti snäll historia' om Döds-haugen.

Det var ej utan stor spänning vi på utsatt tid infunno oss hos gubben; vi voro redan förut nyfikna och undrande, och gubbens ord och hemlighetsfulla beteende hade ännu mera ökat vårt intresse.

Snyggt och trefligt såg det ut i stugan; gubben hade aldrig varit gift, men frånvaron af kvinnlig hand märktes ingenstädes, allt var så rent och fint härinne, golfvet var nyskuradt och granrisbeströdt, eld brann i spisen, och på bordet vid fönstret lågo gubbens bibel och psalmbok.

Sedan han bedt oss sitta ned i pinnsoffan, gick han bort till fönstret, drog ut lådan ur bordet och tog försiktigt fram ett manuskript, gulnadt af tiden och sammanhållet af ett snöre, som var lindadt däromkring flera hvarf och mycket omsorgsfullt ihopknutet.

»Här,» sade gubben och pekade på manuskriptet, »här ska fröknom få vetta sagan om Döds-haugen och läsare-Johan. För många år se'n, väl en femton, tjugu, som ja' kan minnas, bodde här en sommar en student, en fin å lärd kar, som för jämnan höll på å dona me böcker å skriftyg å tocke. Men så varst han just som lite kollrug etter å få komma upp på Döds-haugen; kväll etter kväll geck han ditåt, men han orka nu allri fram, för han var klenn i bröste', må vetta. Så berätta ja' då

för'n allt hva' ja' visste om haugen å Johan å hans käresta, å så skref han upp'et, som fröknom ser de här på papperet. 'De ska stå i en bok,' sa'an, 'för de ä' en snäll historia, å folk kan få godt åf'en,' de sa han nu många gånger. Så en afton geck han då ut, för å komma upp på haugen, må vetta. Ja' ba'n låta bli, om han feck se skene, för ingen som de har gjort, har nå'nsin kommi' lefvande hem, sa' ja'. Men gå, de skulle han, å så geck de så, att dom kom bärande me'n dö, för han hade fått blodstörtning, må vetta. Å allt folket sa, att dom den kvällen hade sett de rö'a skene två gånger fara öfver haugens topp. Så kom då släktingarne å förde studenten härifrån å tog rätt på alla hans grejer. Men si, papperet som han skrifvit, de varst nu glömdt, de, int vett ja' hur, å nu har de lega' här i lådan i femton år, kan vetta. Men mångade gånger har ja' tänkt på hva' han sa, att de va' nå i de, som folk kunde ha godt åf, å då har ja' känt de just som ömt i samvete, att de feck ligga här, just som dödt. Å nu så lämnar ja' de te fröknom, så kanske dom kan göra nå bra me't te sist.»

Vi tackade gubben för hans meddelanden och sedan vi lofvat honom att göra hvad vi kunde, för att studentens önskningar skulle uppfyllas, stoppade vi manuskriptet på oss och begåfvo oss hem för att läsa det. Det var mycket illa skrifvet — vi kunde tydligt däri spåra en sjuklings osäkra hand — ofta voro bokstäfverna nästan omöjliga att uttyda, men icke förty läste vi berättelsen med det djupaste

intresse. Aldrig ha vi lyckats få reda på hvem han var, som upptecknat sägnen om Döds-haugen; gubben, af hvilken vi emottogo manuskriptet, mindes ej hans namn, i boken för resande, som låg därnere i salen, fanns det ej, och som gästgifvaren ej var densamme nu som för femton år sedan, kunde ej heller han förhjälpa oss till någon framgång i våra forskningar.

Så lydde emellertid den okände studentens berättelse.

* * *

Sägnen om Döds-haugen.

Långt tillbaka i tiden, då ännu inga bantåg förde de resande gena vägar öfver fjällen, då posten kom hit endast en gång hvar fjortonde dag med ett eller två väl hoplackade bref, som löstes med skillingar eller plåtar, då inga tidningar bragte kunskap om hvad som timade ute i världen, då tunga resvagnar, lastade med varor från kuststäderna, skramlade öfver gården, då köpmän och bönder, som skulle på marknad, sutto och drucko och spelade i den låga gästgifvaresalen, där kubbarne pyrde i en stor öppen spis, på den tiden ägdes gästgifveriet af en förskräcklig man, som hette Tore Knutson. Hans hjärtas fröjd var att dricka sina gäster fulla, och sin ära satte han i att förpläga dem så länge och så väl, att de till sist föllo under bordet och utan sans och förnuft måste bäras ut ur salen. Och den resande som nykter lämnade Tore Knutson, han fick

alltid, då han kom tillbaka, det sämsta rummet och den sämsta maten och det sämsta bemötandet.

Tore Knutson var änkling sedan några år tillbaka, men han hade en dotter, en blåögd, ljuslockig liten flicka, som bland de grofva, mörka karlarne häruppe i ödemarken liknade en främmande, hvit fågelunge. Modern dog strax efter barnets födelse; hon hann blott att gifva det namnet *Rakel,* och att bedja en bön för den lilla varelse hon nu lämnade ensam, utan skydd och hjälp i världen.

Kanske var det därför — för denna enda böns skull — som lilla Rakel växte upp liksom omgifven af en osynlig skyddsmur. Ingen, vare sig fadern eller hans stallbröder, sade någonsin ett ondt eller hårdt ord åt henne; stilla och tyst gick hon där och lekte med sina stenar och grankottar eller drömde öfver en bilderbok, som hon fått i arf efter modern, och när någon af de druckne männen kommo i hennes väg, var det alltid som om han vaknat så mycket till sans, att han raglade åt sidan, bort från lilla Rakel, för att ej skrämma henne.

Då Rakel var sex år gammal hade hon en gång gått ut på myren för att plocka hjortron, och då hon kom hem, höll hon vid handen en liten gosse, en tum högre än hon själf, som hon hittat förfrusen i ett dike, där han legat hela den långa, kalla höstnatten. Tore Knutsson ville köra bort den besynnerliga, smutsiga varelsen, som icke kunde säga hvad han hette, ja, icke ens tala ordentligt, men då började Rakel gråta, och som just hennes tårar voro den enda sak i världen, vid hvilken Tore Knut-

son fäste något afseende, fick gossen tills vidare stanna kvar på gästgifvaregården.

Men aldrig var det någon som kunde få reda på hvem han var eller hvarifrån han kom. Ännu mera än lilla Rakel liknade han en vilsen fågel, men icke liksom hon, en med fjädrar af guld och klara ögon och ljuflig sångröst, som alla älskade och skyddade, utan en stackars ful ankunge, som fick sparkar och knuffar och slag hvart han kom — utom af sin lilla väninna, af henne som funnit honom därute på myren. Folket påstod att han var en »bortbyting», ty han talade virrigt, i underliga meningar, och han hade sådana stora genomskinliga ögon, med hvilka han ibland brukade se så djupt och länge på karlarne, att de blefvo riktigt besynnerliga till mods vid hans blick.

De lägsta, tarfligaste göromålen på gården måste han förrätta. Då får och getter skulle ut på bete, fick han drifva omkring med dem i iskallt vårregn, som stormen piskade genom hans nötta kläder, så att kroppen blef blodstrimmig, och tänderna skallrade af köld; då ladugården skulle rengöras, fick han bära ut smuts och dynga och hjälpa till att lägga upp gödselhögen; då dryckeslagen i drängstugan voro slut på lördagsnatten, var det Johan som väcktes ur sömnen för att gå ner och städa och skura till söndagen. Men hans förnämsta, hans ständiga göra var att sköta svinen; »svinaherde», det var den egentliga befattning han hade här på gästgifvaregården. Att ge dem mat och vatten, göra ren hoarne, pyssla om de små nyfödda

grisarne, slakta och stycka, allt detta hade så småningom kommit på Johans ansvar. Någon lön fick han aldrig därför, men då hans kläder blefvo utnötta, gaf gästgifvaren honom några af sina äldsta, sämsta och trasigaste, och mat fick han skaffa sig bland kvarlefvorna i köket eller, då han kördes ut därifrån, liksom den förlorade sonen mätta sig med det afskräde, som kastades åt svinen. I ladugården hade han sin bostad, där stod i en vrå en gammal säng med tre ben, som höll på att falla sönder hvarje gång Johan kröp upp i den; litet halm hade han bredt ut på den hårda botten, till att skyla sig hade han ett söndrigt hästtäcke, som ej längre dugde åt djuren, och här sof han sommar och vinter, medan midnattsolen höll skogar och sjöar i vakna drömmar, medan höststormarne suckande drogo kring fjällvidderna, medan kalla decemberstjärnor gnistrade öfver ladugårdstaket, och isiga vindar trängde igenom de breda springorna och kommo den stackars gossen att skaka af köld...

Men trots allt detta var Johan ett solskensbarn; ingen såg honom någonsin ledsen eller nedslagen, ingen hade någonsin hört ett ord af klagan från hans läppar, hur ondt han än fick slita. Han gick för det mesta ensam och drömde och tänkte, talade ibland högt för sig själf, och då han mötte någon hälsade han alltid med en nick och ett vänligt, litet frånvarande leende.

Öfvergifven och föraktad som han var, hade han emellertid en vän på gården, och det var lilla Rakel, hon som räddat hans lif och fört honom hem

till gästgifvaregården. Med ingen trifdes Rakel så väl som med den lille smutsige, underlige Johan. Så ofta hon kunde — och hon hade i allmänhet frihet att göra hvad hon ville, ty fadern var mycket borta, och folket på gården brydde sig ej om henne — så ofta hon kunde smög hon sig ned till ladugården för att leka med Johan.

Ty därnere, i sin lilla håla, hade Johan samlat en mängd skatter, som Rakel värderade högre än alla de leksaker, fadern brukade gifva henne, då han kom hem från marknaden. I ett hörn bodde en lemmel, som Johan en gång funnit ute med krossadt ben, och som han tagit hem och gifvit skydd och vård, tills det lilla djuret blef friskt igen. Nu var det så tamt, att det följde Johan som en hund och hade sitt bo i ett hörn af ladugården, från hvilket man allt emellanåt kunde få höra hur det skällde och fräste och spottade, då någon obehörig nalkades. Så hade han en råtta, som han tämt och uppfostrat, och en hel mängd spindlar, hvilka alla voro hans vänner och som han försåg med flugor och andra insekter. Dessa små djur blefvo äfven Rakels lekkamrater; om kvällarne i skymningen kunde de små barnen sitta inkrupna i en vrå, omgifna af alla sina vänner och sysselsatta med underliga, fantastiska lekar.

»Ser du, alla de här äro mina bröder och systrar, för vi ha samma far,» brukade Johan säga med en hemlighetsfull hviskning.

»Har ni?» undrade Rakel och uppspärrade förvånad ögonen.

»Ja, för *Gud* är allas far!»

Hur visste han det? Hvarifrån hade den besynnerlige lille gossen, som knappast kunde tala ordentligt, fått denna uppenbarelse?

Ja, därom skulle ingen kunnat lämna besked, Men själf berättade han för Rakel, att en gång då han legat öfvergifven och gråtit, därför att alla voro så elaka mot honom och slogo honom, hade någon kommit fram till hans bädd och talat vänliga och tröstande ord till honom.

Det var Gud, det förstod han genast, och sedan dess visste han att han i Gud hade en kärleksrik fader.

»Men har du ingen *riktig* far, som jag har?» frågade lilla Rakel.

Johan sammandrog sina ögonbryn, under det han långsamt skakade på hufvudet, och hans blick fick ett grubblande, fjärrskådande uttryck. Kanske flögo i denna stund dunkla erinringar genom hans själ, kanske arbetade hans tankar med att reda ut minnen af tilldragelser, som försvunno i den första barndomens töckenvärld... Men allt hvad han kunde erinra sig var några elaka människor, som jämt slogo honom... ändlösa, långa färder genom städer, öfver vägar och myrar... och så en kväfd, brännande längtan efter någon att gråta ut hos... någon att älska och bedja till... någon som han kunde gifva sitt hjärta och kalla sin fader...

Allt som Johan växte upp, blef han god vän med alla djuren på gården. Det fanns intet af dem som han ej kände, han talade med dem, han

hade reda på egendomligheterna i hästarnes och kornas och grisarnes lynnen, han pysslade om dem, då de voro sjuka, och uppmuntrade dem, då de sågo nedslagna ut. Men det var icke blott djuren, som blefvo hans vänner; hvarenda växt, hvarje träd var för honom ett lefvande väsen, med hvilket han talade och som han kallade sin bror eller syster. Det fanns liksom ett outtömligt haf af kärlek i hans barnahjärta, ett haf, som, hvar han gick fram, strömmade ut i tusentals små underliga, otämda rännilar... Men själf blef han af befolkningen ansedd för »fnåskig» och fick småningom öknamnet »tok-Johan». Endast lilla Rakel förstod honom; hon delade hans sympatier, hon ingick i hans underliga tankegång, hon lärde sig de små böner han satte ihop och brukade ofta om kvällarne bedja tillsammans med honom.

Då de blefvo äldre, skulle Rakel gå i en liten byskola, som låg en mil från gästgifvaregården, och på hennes enträgna bön fick Johan följa med. Rakel lärde sig fort att stafva; Johan däremot kunde knappast lägga ihop de enklaste ord, då Rakel redan läste innantill hvad som helst.

Men i skolan fick Johan för första gången höra talas om Jesus, världens Frälsare, och liksom en törstig jord uppsuger vårregnet, så emottog hans längtande barnasjäl de frälsningshemligheter, som för så många hjärtan tyckas dunkla, ofattliga gåtor. Då detta ämne kom på tal, hade han ej svårt att fatta och lära; snabbare och lifligare än alla andra kunde han på *sitt* språk berätta allt hvad läraren meddelat ur den heliga skrift. Men aldrig, hur

mycket än läraren arbetade med honom, kunde Johan förmås att använda de ord och uttryckssätt, som förekommo i de läxor han fick ur bibliska historien, och aldrig lärde han sig ett enda katekessvar ordentligt utantill.

Detta blef mycket svårt för honom, då han skulle gå och läsa för prästen. Hela vintern försökte han att lära sig åtminstone de enklaste svaren, men det ville ej gå. Icke blef Johan någonsin skyldig svaret, då hans tur kom att få frågor, men han gaf det på sitt sätt, icke som katekesen föreskref. Och det hjälpte ej att prästen upprepade läxan tio, ja tjugu gånger; lät det i början hoppfullt med Johans svar, så var det visst, att inom ett ögonblick gled han in i sin egen tankegång och glömde alldeles bort hvad prästen förestafvat.

Men det underliga var, att fastän Johan kunde sin katekes sämst af alla barnen, och fastän de ofta skrattade åt honom, då han stakade sig med svaren, sågo de upp till honom med ett slags omedveten vördnad, och Rakel slöt sig trognare än någonsin till sin barndomsvän. Liksom förr under lekarna sutto de äfven nu i vrån nere i stallet, och Johan talade med henne om Jesus och berättade underbara syner och tilldragelser, som kommo hennes ögon att glänsa och läpparne att darra.

»Om natten, ser du,» hviskade han med en drömmande, hemlighetsfull blick, »om natten, då de andra sofva, så att ingen vet om det, då kommer Jesus till alla sjuka och bedröfvade och tröstar dem . . .»

»Hur vet du det?» frågade Rakel och flyttade sig ännu närmare Johan, under det hennes blick allt ifrigare hängde vid hans. »Har du sett det?»

»Ja,» svarade Johan på samma hemlighetsfulla sätt, »lördagsnatten låg jag vaken och hade så ondt i hågen när jag tänkte på hur eländig hon var, Babb-Maja därnere i stugan, och jag bad så mycket att Jesus skulle komma till henne och trösta henne. Och så tittade jag ut genom gluggen här, och stjärnorna voro så stora på himlen, och månen satt där och lyste, och det var ett ljus öfver myren, som när herdarne höllo vakt öfver sin jord, och änglarne syntes dem... Och då fick jag se hur Jesus gick där i månljuset och lyfte på klinkan och gick in till Babb-Maja för att trösta henne.»

»Såg du det — såg du det riktigt?» hviskade Rakel, darrande af ifver.

»Ja,» svarade Johan med samma fjärrskådande, underliga blick, »jag såg honom, jag såg honom... *så* gick han... snedt öfver myren... sakta, så sakta... och månljuset lyste öfver hans hufvud...»

»Har han aldrig kommit till dig då, Johan?» undrade Rakel.

»Jo,» svarade gossen med ännu mera dämpad röst, »en natt, då jag låg här och frös, för det var kallt, så kallt ute, att fönstret i gluggen var bara is, och jag skalf ifrån hufvud till fot, och jag grät, för det var så mörkt och tungt i världen. Då kom Jesus till mig och stod här vid min säng. Och då talade han så till mig: 'Johan, vill du ge mig ditt hjärta?' 'Ja, Herre Jesus,' svarade jag, 'det har

du nu haft i all min tid.' 'Johan,' sade han om igen, 'vill du ge mig ditt hjärta?' Då vardt jag så själaängslig, att han inte trodde mig och sade: 'Ja, Herre, du vet allt, du vet att jag vill.' Men så sade han om igen för tredje gången: 'Johan, vill du bli min lärjunge?' 'Ja,' svarade jag och grät af bara glädje. 'Då skall du aldrig mera frysa och vara hungrig och gråta,' sade Jesus, 'för *jag* skall vara din glädje, och mitt ord skall vara den mat som skall mätta dig.' Och så gick Herren Jesus ifrån mig, men det var som ett stort härlighetens ljus efter honom i hela stallet!»

»Jag vill ock bli hans lärjunge!» utbrast Rakel med ögonen tindrande. »Jag vill också älska honom!»

»Vill du, syster Rakel?» upprepade Johan drömmande, »men då må du lämna din faders ogudaktiga hem, för där finns inte något rum för Jesus och hans kärlek!»

»Jag vill bli din hustru!» fortfor Rakel, »jag vill aldrig gifta mig med någon annan än dig!»

Och så gjorde de tillsammans upp sina framtidsplaner; om Tore Knutson blefve vred på dem och sloge dem, skulle de smyga sig bort ifrån gården och gå ut i den vida världen, som låg bortom berg och myr, om dagarne skulle de vandra och lifnära sig med hjortron och blåbär, och då kvällen kom, skulle de knacka på i stugorna, och så finge de nog härberge, om de både därom i Jesu namn. Och till alla de mötte skulle de tala om Jesus och hans kärlek . . .

Emellertid hade nu den dag kommit, då storförhöret skulle äga rum. Det blef en svår stund för Johan; icke att han ej svarade på frågorna, nej, han gjorde det snabbare och vidlyftigare än något af de andra barnen, men, liksom under lektionerna, på *sitt* sätt, med underliga bilder och liknelser, som kommo barnen att spärra upp ögonen, liksom hade de lyssnat på en saga, och prästen att bekymrad skaka sitt hufvud.

När därför de andra gossarne och flickorna fingo gå hem, höll prästen kvar Johan och meddelade honom, alltjämt med samma bekymrade skakning på hufvudet, att han, Johan, af bristande kristendomskunskap ej kunde få bli delaktig af Herrens heliga nattvard.

Johan svarade ingenting på detta meddelande; han stod där orörlig med mössan mellan händerna och stirrade framför sig med en stel, drömmande blick, som småningom skymdes af uppstigande tårar.

»Min kära gosse,» sade prästen vänligt, »det gör mig hjärtligt ondt om dig, men jag kan ej hjälpa det. Icke *ett* rätt svar har du gifvit under den tid du läst katekesen för mig. Din kristendomskunskap är mycket, mycket klen.»

Då brast tåredimman, som låg öfver Johans blick, och föll ned för kinderna i stora, tunga droppar.

»Nog syns det underligt,» sade han med låg, skälfvande röst, »jag har älskat honom se'n jag var en liten en, och natt och dag har jag drömt om den stund, då jag fick äta hans lekamen och dricka

hans blod och bli riktigt förenad med honom, och nu blir jag förskjuten från hans bord, för att jag inte har lärdom. Inte kan jag katekesen, d'ä då visst och sant, och aldrig lär jag mig den heller, men älska Jesus, *det* gör jag, så jag kan gå i döden för honom!»

Men detta blef den gamle prästen för mycket; en sådan trons kärlek kunde han ej motstå. Han drog häftigt fram sin brokiga näsduk och snöt sig så bullrande han kunde, för att kväfva sin rörelse.

»I Herrens namn, gosse!» ropade han med darrande röst, »jag kan inte hålla dig ifrån Guds bord efter en sådan bekännelse. Det må vara med kunskapen hur det vill, den är skral, det må Gud i himmelen veta, men beredd är du mera än någon af de andra att taga Herrens lekamen och blod. Så kom då i Jesu namn — hvad som här fattas, det får han, som allt mäktar, fylla i med sin nåd!»

Och så fick då »tok-Johan», som han alltjämt kallades, gå »till altars» med de öfriga barnen, trots den bristande »lärdomen».

Alltifrån den dagen inträffade en sällsam förändring med Johan. Det bundna i hans väsen löste sig, han blef frimodig och började tala med andra än Rakel och djuren i ladugården. Men han talade blott i *ett* ämne och till det återkom han ständigt: Jesus och hans kärlek; så snart han samspråkade med någon jämnårig, aflade han alltid därom ett högtidligt vittnesbörd, som han afslutade med frågan: »Hur är det med dig, broder, vet du ännu någonting om den saken?»

I början skrattade blott folket på gården åt honom; »tok-Johan har tagit sig för att predika,» sade de. Men då han blef djärfvare och talade om deras ogudaktiga lif, då vredgades de och svarade honom med hån och elaka ord.

Johan var dock icke den som skrämdes däraf. Frimodigt vittnade och talade han om den Frälsare, som kommit för att förlossa människosläktet från det onda, och hvar han såg att synd och otukt bedrefvos, fruktade han ej att uttala domens och bestraffningens ord, såväl som kärlekens och förlåtelsens. Ja, han aktade icke ens sparkar och slag, och då husbonden en dag i vredesmod hotade honom med länsmannen, i fall han ej slutade upp att predika, svarade han blott helt oförfäradt, att om ej husbonden slutade upp med sitt gudlösa lif, skulle en ljungeld från himmelen slå ned på honom och hans hus och lära honom att känna den heliga gudens vrede.

Tore Knutson stirrade häpen på den talande. Hur vågade svinaherden, fattiglappen, som delade rum med kreaturen, hur vågade han komma med slika fräckheter?

Men Johan blef allt djärfvare och djärfvare. Med bibeln i hand — den enda bok han kunde läsa — vandrade han från stuga till stuga och talade Guds ord. Snart kallades han icke längre »tok-Johan» utan »läsare-Johan».

En lördagsafton, sedan gårdens drängar varit inne hos Tore Knutson och fått ut sina löner, sutto de som vanligt inne i drängstugan med ölstånkor

och brännvinspluntor framför sig. Med regelbundna uppehåll hördes tärningarnes rullande och det smackande ljudet, då de små kortlapparne slogos ut på de nedspillda, smutsiga bordskifvorna.

Mycket folk ifrån trakten häromkring hade ock samlat sig härinne, resande bönder och sockenhandtverkare, som skulle hem till söndagen och som läto hästen pusta ut en stund vid värdshuset, för att själfva titta in i drängstugan och få sig en munter stund därinne.

Det var den store Sven Tvärle, smeden, som lagade alla söndriga åkdon och plogar och nycklar i socknen, en väldig kämpe med tjurnacke, håriga handleder och långt utskjutande framtänder. Det var Breda Bruse, vagnmakaren, som reste omkring och tillverkade fordon åt flere socknars befolkning; det var Nils spelman, den gladaste bland alla glada, gossen som spelade sans och förnuft ur jäntorna häruppe, gossen som med sina toner kom gammalt folk att hoppa och svänga om och skratta i glammande yrsel.

Det var Sten Yrgård, drängen, på hvilken Sven Tvärle slagit ut ögat med ett ölglas och som aldrig talade sanning, och Bengt i Bellinge, han som gick på dagsverke hos Tore Knutson och som svurit, att så länge det på gården fanns en brännvinsplunta att dricka och en vacker flicka att kyssa, skulle aldrig läsare-Johan få sätta sin fot in i drängstugan för att predika, med mindre han ginge in på att dricka, tills skrymteriet vore kramadt ur honom.

Alla dessa karlar sutto nu i drängstugan och läto den ena timmen efter den andra förgå i sus och dus, i stim och oväsen, i spel och drickande. Sommarnatten var ljum och stilla med doft af säd från afmejade åkrar, och bleka, darrande stjärnor öfver bergspetsarne. Nere vid stallet stod en rad kärror och hästar; trötta hängde hästarne sina hufvuden, ingen hade brytt sig om att spänna ifrån dem, och hade icke Johan kommit till dem med litet mat och vatten, skulle de icke fått ens den minsta hötapp, medan de stodo där och klippte med öronen och lyssnade efter husbondens välbekanta steg.

Men midt under stimmet och bullret i drängstugan öppnades plötsligt dörren, och på tröskeln syntes Johans gestalt med det ljushåriga hufvudet, det bleka ansiktet och de gråblå, likt daggdroppar skimrande ögonen.

Öfvermåttan häpen blef Bengt i Bellinge öfver Johans djärfhet, så häpen, att han icke kom sig för att säga något; orörlig satt han där och stirrade med mun och ögon vidöppna. Icke heller de andra sade något, men kort och tärningar fingo ett ögonblicks hvila, och alla vände sig mot Johan med undrande, vredgade eller hånande blickar.

Johan stängde lugnt dörren, gick fram på golfvet, höjde armarne och ropade:

»Bröder och vänner, sluta upp med er syndagärning och hör på mig!»

Ett sorl, likt det dofva morrandet af uppretade hundar, gick genom rummet, men Johan fortsatte, under det hans ögon fingo ett beslöjadt, hemlig-

hetsfullt uttryck, sådant de brukade ha, då han talade:

»Stora, stygga svin ser jag, som ligga och vältra sig i dyn. Då kommer vaktaren, en ung gosse, som Jesus i sin nåd gjort ren och täck, och vaktaren säger: 'Bröder, för ni äro mina bröder, hur stygga ni än se ut, ty vi ha samma fader, bröder, stå upp och två eder rena! För det står ingenstädes skrifvet, att ni skola lefva och dö i en sådan syndens dypöl, det är den grymme husbonden som vill eder ondt, han, som bara ger eder draf att mätta er med och låter eder bo i ett uselt kyffe.' Och svinen gjorde som vaktaren sade, de stodo upp och följde honom till *en*, en underlig en, som tvådde dem och gjorde dem rena. Ni, mina bröder, ni äro svin i människokroppar, och den grymme husbonden, Tore Knutson, han är den som vill hålla er kvar i syndagärningens smuts. Men jag, jag säger eder, att ingenstädes står det skrifvet, att ni skola lefva i synd och skam, för det finns *en*, en underlig en, som vill ha er hvita såsom snö. Och vaktaren, som Gud i sin nåd gjort ren och täck, det är jag, och *den underlige*, det är Jesus, Herren Krist, som vill tvaga er, tvaga er, tvaga er med sitt heliga blod!»

Här höjde han stämman till ett rop, för att öfverrösta det stim, som allt mera växte omkring honom, gick ett steg längre in i rummet, såg på karlarne med sina svärmiska, glänsande ögon och fortsatte därefter med samma hemlighetsfulla tonfall,

som tycktes utöfva en magnetisk, lugnande verkan på åhörarne:

»Arg och led satt djäfvulen på sin tron, men när han fick höra att svinen hade blifvit frälsta från synd och skam, då vardt han så illa vred, att stora tårar sprutade ur ögonen på honom. Då togo alla djäfvulens drängar, alla de som hålla gästgifvaregårdar i landet, och samlade ihop tårarne och slogo dem på kaggar och kallade drycken för *brännvin*. Och folket drack den och berusade sig, och stupade ned i helvetet, den ena efter den andra. Och svinen, mina bröder, som *den underlige* fått frälsa, dem ville de ock förföra med brännvin, men vaktaren, som Gud i sin nåd gjort ren och täck, han tog och vrok ut helvetesdrycken, för att frälsa sina bröders själar . . .»

Härmed sprang Johan fram till ett af borden, strök ned alla glasen, så att de med en rasslande klang sprungo sönder i golfvet eller rullade in i vråarna, och ropade därefter med höjd stämma:

»Kära bröder, älskade bröder, sluta upp med ert yra glam! Syndens pöl, som ni lefver i, det är *helvetet*, i evigheten ska' ni höra tärningarne rulla, och helvetesdrycken ska' bränna er kropp, om ni inte nu slutar! *Den underlige*, den mäktige, han som gör korpen hvit och syndare rena som snö på fjället, han älskar er, han vill frälsa er, han kallar på er, som herden på sina får: kom, kom, ni vilsegångna, kom! I Jesu namn, se hur stor er synd är! Vänd om, vänd om . . . det finns *en*, som inte låter gäcka sig: Gud i himmelen . . . *en*, hvars

vrede snart börjar att bränna: *sonen*, som ni inte vill hylla! Ännu är tid af nåd... ännu är tid af frälsning... det kommer en stund som är bara *domens... domens... domens!...*»

Läsare-Johan var icke den samma nu som då han först började tala; han växte för hvarje ögonblick, växte, så att karlarne omkring honom tycktes krympa ihop till dvärgar. Det drömmande uttrycket hade försvunnit från hans blick; ur de stora, färglösa ögonen utströmmade liksom elektriska ljusflöden, magnetiska, dragande strålar, som under några ögonblick höllo de vilda männen bundna i ett slags trollkrets.

Men då grep Nils spelman sin fiol och började spela en yster polska, och Sven Tvärle slog handen i bordet och svor på, att snart skulle läsare-Johan ligga och bita i gräset, och då brast förtrollningen med ens. Upp störtade karlarne från alla vrår af rummet, bord och stolar smällde i golfvet, och glas flögo i bitar, under det Nils spelmans fiol gnisslade högre och högre, och spelmannen sjöng och skrattade, som om alla hånets andar fått vingar på hans läppar. Med onda ord och hotelser öfverföllo de vilda bestarne Johan, och då detta icke kunde tysta honom, grepo de till knytnäfvar och käppar.

I detsamma slogs dörren häftigt upp, och Tore Knutson kom instörtande, rasande som en ond tjur, morrande som en retad hund, ursinnig som kreaturen, då flugorna stinga och sticka i rötmånadshettan. Någon hade förtäljt honom, att nu höll Johan på att göra alla därinne till läsare, att bränn-

vin ej mera skulle komma att drickas på gästgifvaregården, att i drängstugan skulle prat och skratt tystna, och man i stället sjunga andliga sånger på lördagskvällen.

Men en sådan olycka, den största Tore Knutson kunde tänka sig, den skulle han bli man att förhindra, — han skulle visa att han, Tore Knutson, han och ingen annan, var herre på gården! Och raseriet, de onda tankarne, vinningslystnaden, som suger hans inre, Kristushatet, som borrar sina klor i hans bröst, komma hvitögat att glimma och tänderna att, liksom på ett rofdjur, glänsa under den uppdragna öfverläppen.

Med berserkskraft sätter han sin hand kring Johans nacke och slår honom till golfvet.

»Se så, gossar, hjälp mig nu att göra slut på läsareynglet! Tag i honom, så ska' vi kasta honom någonstädes, där hans vänner i ladugården få svårt att hitta honom.»

Under elaka hånskratt gripa nu karlarne Johan och släpa ut honom. Sven Tvärle, den starke, håller i hans hufvud och sliter honom i håret, Tore Knutson har fattat hans armar, och de andra hjälpa till att skjuta på. Johan själf säger ingenting; hans blick har fått ett ångestfullt uttryck, har gör krampaktiga rörelser för att komma lös, men förgäfves; dessa rörelser besvaras blott med slag och hotelser, och ännu hårdare klämma honom karlarnes järnhänder.

De grymme männen draga honom nu utför trappan, släpa honom bort från gården, långt ut på

en ensam myr. Här kasta de honom till marken, här, där ingen mer än sommarnatten ser deras gärning, ingen hör deras ord, mera än viddernas djupa stillhet, här prygla de den olycklige, prygla hvarje lem med käppar och knytnäfvar och slänga honom sedan, medvetslös, så att till och med den svagaste kvidan tystnat, ned i ett vattenfylldt dike.

Så begifva de sig till värdshuset igen; under vilda krumsprång, hojtande och skrattande, flyga de fram öfver heden, glada i hågen vid tanken på att de gjort en god gärning, och att Tore Knutson nu till lön skall bjuda dem på ett glas nere i drängstugan . . .

Hur länge Johan legat i diket visste han ej, då slutligen en vild smärta, en brännande värk väckte honom till sans igen. Han försökte stiga upp, men han kunde icke röra en lem, han ville höja sitt hufvud, men förmådde ej, endast de tunga ögonlocken orkade han mödosamt lyfta. Det var långt skridet på natten, hvita dimmor sväfvade öfver myren, luften var kall, och vattnet i diket genomisade hans af smärta och feber brännande kropp.

Han slöt ögonen, för att utestänga lifvet och verkligheten och tränga ned i de andedjup, där Jesus skulle tala till honom, där han väntade att få höra den älskades stämma kalla honom till evigt lif.

Men, sällsamt, det var tyst, dödt i hans själ, ingen gudsstämma talade där, intet annat förnam han än sina pulsars vilda slag, intet annat kände han än den outsägliga smärta, som svepte sig kring hans kropp likt en skrud af brännande flammor . . .

Något nytt var det som i denna stund kom in i läsare-Johans själ, något som han aldrig förr känt: ovisshet, tvekan, fruktan. Förgäfves ropade och bad han; Jesus uppenbarade sig ej. Som en blytyngd låg ångesten öfver hans bröst, tankarne flögo omkring i yrsel och kunde ej som förr finna ro vid det kära namnet...

I den tysta, ensamma natten, som hvilade likt en dröm öfver vidderna, kom *lidandet* och uppenbarade honom för första gången sin hemlighet. Jesu stämma talade ånyo i hans själ, men icke blott som den älskande vännen, utan som den fordrande mästaren, hvilken in i de minsta skrymslen af hans väsen riktade sin fråga: »vill du gifva dig helt — vill du *lida in i döden* för min skull?»

Men det friska, det starka, det liffulla i hans unga kropp uppreste sig mot de kval, som brände honom, mot ensamhetens ångest, mot hans själs öfvergifvenhet...

Han sviktade i djupet af sin själ, han sviktade just där Jesus satte själfva spetsen af sin fråga. Lida sådana förskräckliga kval... känna hela sin kropp sönderkrossad... icke kunna röra en lem... isas af nattkylan och dikesvattnet, och ändå brinna af en förtärande hetta... O, han hade aldrig vetat att det fanns sådana kval, att det kunde gifvas en sådan själens öfvergifvenhet, han som ändå fått så mycket hugg och slag, han som så många gånger legat ensam och utstött från människor... Men i natt... i natt... aldrig hade han känt något sådant... Stönande kvidan bröt fram mellan hans

läppar . . . han ropade, han bad, han skrek på hjälp . . . smärtan var alltför ryslig . . . hans gom brände, men han förmådde ej lyfta sin hand till munnen för att lindra sin törst med dikesvattnet . . . yrseln började draga hans tankar omkring i en döfvande hvirfvelvind.

Och underliga, sällsamma bilder stiga upp för honom . . . Jesus är långt, långt borta, hans minnes ljus är liksom släckt, af den kärlek, som varit hans, kommer han ingenting mera ihåg . . . Han, trosvittnet, som nyss stått lugn och oförfärad framför sina förföljare, han börjar att anfäktas af rysliga syner från drängstugan . . . Glasens klang, karlarnes skratt ljuder i hans öron, men han känner icke längre afsky därför, det låter så muntert, så gladt lockande, alldeles som om någon gång på gång ropade i hans öra: »upp, upp . . . du är ung och frisk . . . lifvet är muntert . . . lifvet är gladt . . . lifvet är muntert . . . lifvet är gladt! . . .» Han hör Nils spelmans fiol, smältande, bedjande, öm, liksom ville den säga: »det finns så mycket skönt i lifvet, så många vackra flickor, så många hurtiga gossar, så mycket solsken öfver myrarne, så friska vindar på fjällen . . . dum är du, läsare-Johan, som ligger där och plågas, kom, stackars gosse, jag skall spela bort dina kval, jag skall spela dig in i lifvets glädje och gamman . . .» Han ser drängarnes upphettade ansikten, han hör deras yra prat, skrattande jäntor svänga omkring honom, vagnar med skaror af muntra resande skramla öfver gården, ljudet af deras stämmor dör bort i fjärran och efterlämnar i den klara

höglandsluften en underlig klang af yster lifsglädje . . .

Alla dessa bilder, alla dessa ljud flyga lössläppta omkring i hans hjärna . . . de växa till hetsiga frestelser, de slå ut i flammor af ångestfulla rop, af knotande hädelser. Dystra och förmörkade irra hans blickar omkring heden, Gud har öfvergifvit honom, Herren Krist' har glömt honom, han är i onda makters händer, i satans arga våld . . .

Då lyfter han mödosamt sina trötta ögon uppåt. Oändlig hvälfver sig himmelen öfver hans hufvud; ännu dallrar där liksom ett mörkt skimmer af nattens dunkel, men gryningsljuset kring bergspetsarne växer för hvarje sekund och vidgar rymden till större och större klarhet.

Och under det Johan ligger där och med en trosböns ihärdighet blickar in i detta stora, vida, aldrig slutande, blir det honom i hans ande, som om jorden och all dess strid försvunne, hans tankar stiga högre och högre, det är som närmade de sig Guds hemvist, de grymma frestelserna vika undan, en djup frid, oändlighetens frid, Guds frid sänker sig småningom öfver hans sinne och gjuter sin balsam i hans sår . . .

Till slut falla hans ögon igen, och ett stilla leende breder sig öfver anletsdragen. Och då kommer *han*, den ende barmhärtige, den helande, den stödjande, den oändligt älskande, han som ser hvarje tår som gjutes, som hör hvarje suck af smärta, hvarje skälfning af frestelsepinade hjärtan, han, hvilkens ande, likt vinden, öfverfar hela jordens krets,

för att leta upp sorgen där den gömmer sig som djupast, — i den arla morgonstunden kommer han vandrande öfver den öde myren. Johan ser honom genom de halfslutna ögonlocken, ser hans blida, ljufliga ansikte, känner hans hand på sin panna, hör honom hviska tröstens, förlåtelsens, upprättelsens ord.

Och det blir ett stilla lugn i Johans själ. »Ja, Herre Jesus,» hviskar han med ett lyckligt leende, »jag vill följa dig i lidandet, i döden.» Då öfverger honom frestelsen, och Guds änglar — ljufva, saliga, fridfulla tankar — komma fram och tjäna honom . . .

Emellertid skredo timmarne framåt, och himmelen ljusnade mer och mer. Johan låg alltjämt orörlig kvar i diket, ett par gånger försökte han röra sig, men sjönk så maktlös ned igen. De grymma männen hade släpat honom till ett ställe, där de visste att sällan några vandrare gingo fram; ödslig och tom bredde sig heden omkring honom, långt borta bakom en kulle såg han kanten af värdshusets tak. Det enda ljud han hörde var när ripor och änder började morna sig och plaska i kärret.

Så låg han där halft medvetslös, men när solen steg högre och stack honom i ansiktet, kvicknade han vid och återfick litet krafter. Under sakta kvidan kröp han upp ur diket, men sedan förmådde han ej mera, då han ville resa sig, föll han omkull och förblef sedan liggande. Säkerligen voro alla hans ben krossade eller afbrutna af de hårda slagen.

Men fram emot middagstimmen, då solen stod högt på himmelen och brände på hans kallsvettiga panna, fick han se en gestalt, som hastigt kom gående öfver myren. Hans hjärta började slå af hopp och glädje. »Rakel, Rakel!» ropade han så högt han förmådde. Då stannade vandrerskan, dröjde ett ögonblick liksom lyssnande, så började hon springa och stod inom ett par minuter flämtande vid hans sida.

»Ack, Johan, Johan!» utropade hon, i det hon föll på knä och slog ihop händerna, »så de ha misshandlat dig, de elaka människorna! Och mig sade de, att du hade blifvit skjutsad till staden, för att ligga på sjukhuset. Men jag hade ingen ro i mig, jag tyckte alldeles att du fanns någonstädes här på myren, hela morgonen har jag gått och letat dig ... stackare ... kom nu ... försök att stiga upp, jag skall hjälpa dig, jag!»

Det var som om Rakels vänliga ansikte och glada stämma gifvit Johan nya krafter; med sin lilla väninnas hjälp reste han sig upp, och nu kände han att hans ben icke voro afslagna, att han till och med kunde röra dem, fastän hela kroppen var öm och värkande som ett sår. Rakel hjälpte honom också att gå, han fick stödja sig på henne och på en stör, som hon hittade i diket.

Så gingo de då öfver myren, längs landsvägen; långsamt vandrade de hem, med många uppehåll och under stor möda och smärta för Johan. Då de hunnit fram till stallet, kom vanmakten ånyo öfver honom, och länge låg han orörlig i sin vrå,

utan att veta hvar han befann sig eller hvad som händt.

Men han fick en trogen vårdarinna i sin lilla barndomsvän; hon baddade hans sår, hon gaf honom att äta och dricka och läste för honom ur bibeln.

Då Tore Knutson vaknade från gårdagens rus och fick veta att läsare-Johan hade dristat sig att komma hem igen, skyndade han uppbragt ned till stallet, för att jaga bort den förmätne, men lilla Rakel gick lugnt emot honom och sade:

»Far, ni får ingenting göra åt Johan, för änglar hålla vakt omkring honom, och om ni slår till Johan, måste ni först slå till Guds heliga änglar.»

Tore Knutson svarade ingenting; han skyggade för den lillas allvarliga blick, mumlade någonting, som Rakel ej hörde, och lämnade så stallet. Icke trodde han mycket på de änglar Rakel talat om, men för honom vardt hans lilla flicka med de milda blå ögonen och det ljuslockiga håret den änglavakt, för hvars skull han icke vågade köra bort Johan.

Snart blef emellertid Johan så bra, att han kunde gå uppe, stödd på käppar, och länge dröjde det icke förrän ungdom och styrka segrade, och han som vanligt kunde röra sig igen. Men en liten haltning hade han kvar, och den fick han alltid behålla. Det var ett Jakob-minne, brukade han säga, ett minne efter den underliga, hemska natten, då han låg där ensam på myren och kämpade med de onda tankarna, de mörka frestelsernas skaror . . .

På gästgifvaregården kunde dock Johan ej kvar stanna; det var icke blott hån och skymford, det var stenar och lömska anfall, för hvilka han ständigt var utsatt. Så begaf han sig då en dag, under bittra tårar från Rakel och under ömsesidiga löften att de skulle bli trofasta i sin kärlek till Jesus och till hvarandra, ut på vandring i de närgränsande socknarne. Han gick, som skriften bjuder, utan ränsel, utan bröd, utan penningar, men så mycket rikare på tro och förtröstan. Från stuga till stuga vandrade han och förkunnade ordet och uppmanade till bättring och tro; om nätterna sof han i hölador eller hos kreaturen, och där folket ej i vredesmod körde bort honom, där fick han alltid så mycket att äta, att hans hunger stillades.

Och snart var det icke endast läsare-Johan som gick omkring och predikade; flere af dem som genom honom blefvo väckta, började också vandra omkring från stuga till stuga och tala om, hur Guds ande träffat dem midt i deras syndalopp, och uppmana folket att gå samma ångerns och bättringens väg som de.

Det blef nu en stor andlig rörelse inom socknen, en rörelse som ännu i dag lefver i folkets minne som en förunderlig pingstdagstid. Likt en väldig våg gick väckelsen öfver hela trakten, likt en flamma spred sig den heliga anden från by till by, från stuga till stuga. Superiet minskades, Tore Knutson fick allt färre och färre besök på gästgifvaregården, ungdomen slutade upp att besöka gillen och dansnöjen, och i stugor, där man förut

hört vresiga ord eller lättsinnigt gyckel på Guds dag, där satt far och läste högt ur bibeln, och då sabbatskvällen sänkte sig öfver jorden, var det icke längre fiolens och mungigans toner som störde dess frid, utan andäktiga hjärtan sjöngo jublande om en helgdagskväll med ännu djupare och fullkomligare frid.

Och läsare-Johan blef hatad och älskad såsom alla Jesu stridsmän ha blifvit; hatad med det hat, som vill stena och korsfästa, älskad med den kärlek, som utgjuter alabasterflaskans dyrbara smörjelse, som i stilla förbidan sitter vid Mästarens fötter och lyssnar på de underbara orden om Guds rikes tillkommelse bland människors barn . . .

Endast när det förspordes att Tore Knutson var bortrest, vågade sig Johan till gästgifvaregården för att träffa Rakel. De hade då en bestämd mötesplats nedanför en kulle bakom gästgifvaregården; här kunde ingen se dem, här hade de framför sig den vida, ensliga myren, och långt bort i fjärran Döds-haugens väldiga kummel.

En underlig sägen gick bland folket om »Dödshaugen». I de äldsta tiderna, innan ännu människoboning fanns häruppe, då inga vägar hade banats öfver fjällryggen, då den enda stämma man hörde här var stormens och åskans och bergskredens dån, då regerade trollen enväldigt uppe i fjällvärlden. Ingen människovarelse vågade styra sina steg hit, endast björnen, som ostörd luffade på de smala stigarne, och vargen, hvars tjut afbröt norrskensnätternas tystnad, och fjällripan, som skrattade hemskt

vid midnattsstund, trifdes godt tillsammans med de leda trollen och deras hedniska styggelse. Kom så kristendomens ljus och trängde fram i landet ända upp till de ödsliga fjälltrakterna. Och därmed försvann fruktan för trollen; människor började flytta hit, vägar banades, gårdar anlades, och trollen fingo draga sig allt högre och högre uppåt fjällen, allt längre och längre in i klyftorna. Och under årens lopp blef deras välde öfver människorna mindre; den ena efter den andra jagades ned i underjorden och försvann där för alltid. Till sist fanns det blott kvar ett enda troll, som förskansade sig på Döds-haugen, och honom kunde kristendomen aldrig betvinga, ty han finns kvar där ännu den dag som är. Djupt nere i en håla bor han, men då vreden och Kristushatet anfäkta honom, då kommer han upp på fjället för att förbanna människorna. I handen håller han en fackla, med hvilken han lyser sig nere i underjorden, och från den faller ett blodrödt sken öfver Döds-haugen, och när inbyggarne se det skenet veta de att ofärd och missöden vänta dem. Och aldrig har någon vågat sig upp på haugen den dag skenet varit synligt där, ty alla veta, att då kommer ingen lefvande därifrån . . .

Så lydde sägnen, och den berättade Rakel för Johan en lördagsafton, när Tore Knutson var borta, och de sutto nedanför kullen och betraktade solnedgången bakom Döds-haugen.

Men Johan skakade blott på hufvudet.

»Nej, syster Rakel, så är det inte! Något annat skall du få höra. En afton, då jag gick öfver myren i kvällningen, kom det så många underliga tankar öfver mig. 'Johan,' sade en röst i mitt öra, en stygg röst, som jag nog visste *hvems* det var, 'Johan, du är en stolle. Du är ung och stark, gå till en gård och tag dig tjänst där, och tag dig hustru och gör dig glada da'r medan du är ung. Nu går du från stuga till stuga och ser hur godt folket har det där, men du, du får aldrig ett hem, du, ostadig och flyktig får du vara på jorden, aldrig får du en spiselhärd att sitta vid när du blir gammal och trött...' Si, sådana tankar kunde den lede ge mig in! Och jag tyckte alldeles, att han gick vid min sida, just som en skugga af mig själf, och flåsade alla de stygga tankarne i örat på mig. Det var så ängsligt, så tungt i hjärtat mitt, svetten lackade i pannan på mig, och jag släpade benen och tyckte att jag ville sjunka ned i myren, så bedröfvad var jag öfver att jag inte kunde bli af med de stygga tankarne. Men si, då var där *någon annan*, som ock gick med mig på den andra sidan. Hög var han, mycket högre än jag, och han tog mig vid handen och han sade till mig: 'Johan, har du glömt de orden: Räfvarne ha kulor, och fåglarne ha nästen, men människosonen har intet att luta sitt hufvud emot'? Och så pekade han på Dödshaugen, och si! öfver toppen var där ett så förunderligt rödt och grant sken, och i det skenet såg jag liksom en stad med gyllene portar och allt slags dyrbar sten... 'Herre Jesus, hvad är det?'

ropade jag, liksom ifrån förståndet af glädje. Då svarade Herren: 'Det nya Jerusalem, staden med den fasta grundvalen, staden, där det finns ett hem beredt åt dig, Johan. Ormen, lögnaren från begynnelsen, hviskar stygga ting i ditt öra, men tro honom ej, för hvad som är *härlighet*, det gör han till *förnedring*, och hvad som är *ära*, det gör han till *skam*, och hvad som är *himmelens klarhet*, det gör han till *afgrundens sken*.' Då föll jag på mina knän och vardt liksom död, men Jesus hviskade med en så förunderlig röst, så jag kan aldrig glömma det: 'var trofast intill döden, så skall jag gifva dig lifvets krona.' Och när jag såg upp, var Herren borta, och jag var ensam och allena på myren ... Så, syster Rakel, lyder det rätta talet om Dödshaugen. Ty så är det, att om du ser med Jesu öga, så får du se ljus och klarhet, då får du se det nya Jerusalems härlighet, men trolldomens styggelse förskräcker människorna, när de stöta ifrån sig den gode Mästarens hand ...

Rakel lyssnade med ögonen hängande vid Johan, och hennes hjärta vidgades, så att hans ord strömmade ditin med öfversvallande lif och kraft. Och mer och mer längtade hon att, liksom sin vän, helt få gifva sitt hjärta åt Jesus, att få komma bort från den synd, som omgaf henne, och få ägna hela sitt lif åt Mästarens tjänst. Så tog Johan fram sin bibel, som alltid följde honom, och läste för Rakel och förklarade ordet; men då solen gått ned bakom haugen, skildes de åt, Johan gick bort till stallet och sof där på sin gamla halmbädd, och tidigt

följande morgon, innan ännu solen gått upp, begaf han sig ut på vandring igen. —

Vid den tiden kom en rik engelsman och hans sällskap dit, för att fiska i de djupa fjällsjöarne och jaga älgar och ripor och änder i skogarne och på myrarne rundt omkring. Främlingarne togo in på gästgifvaregården och vistades där en månad, under hvilken de försedde gästgifvarens bord med möra stekar och läckra fiskrätter och skänkte sin hyllning åt den vackra Rakel, som passade upp dem.

Rakel var nu aderton år och fager som en junimorgon i fjällen, då himmelen hvälfver sig blå öfver snöiga bergstoppar, och luften dallrar genomskinlig öfver vidderna. Mellan gästgifvaresalen och köket, som låg på andra sidan gården, ilade hon smärt och rak och lätt som en ungget på bergen, och under den lilla röda lufvan stack hennes guldgula hår fram i ostyriga, rika lockar. Och alltid syntes det bakom fönsterrutorna spejande ögon, som med välbehag iakttogo hur fager och intagande hon var.

Och allt flere och allt dyrbarare blefvo gåfvorna, som för hvarje dag skickades in i Rakels lilla jungfrubur, — ack, den rike engelsmannen, han visste ej, han, hur värdelösa de voro för den lilla flickan med de blå ögonen och det underbara håret, han visste ej, att hennes hjärta icke åtrådde mera än *en* skatt: den som rost och mal ej kunna fördärfva . . .

Men Tore Knutson fröjdade sig så mycket mera i stället; han gnuggade sina händer, vägde smyckena mellan fingrarne, och under det Rakel stod där

med tårar i ögonen och darrande läppar, småmyste han och tänkte i sitt sinne, att en ännu dyrbarare lösen skulle engelsmannen få gifva för Tore Knutsons dotter, den vackra Rakel.

Så en dag, då engelsmannen ätit sin middag, lät han, medan han ännu var kvar i gästgifvaresalen, kalla till sig Tore Knutson. Högrest och stolt med förnäma later satt främlingen vid bordet, trummade med handen mot dess skifva och nickade kort, då gästgifvaren kom in och under upprepade bugningar nalkades sin gäst. Men Tore Knutson log inom sig, ty han anade hvad som skulle komma, och i hans hjärna dansade stora penningsummor och dyrbara smycken en vild hetsjakt om hvarandra.

Efter ett par sekunders tystnad sade engelsmannen, utan att en rörelse visade sig på hans ansikte, utan att se på Tore Knutson och alltjämt trummande på bordskifvan med fingrarne:

»*I will* gifta Rakel.»

Tore Knutson ryckte till och spärrade upp ögonen, liksom hade han ej vågat tro sina sinnens vittnesbörd. Nog hade han haft högtflygande planer, nog hade han tänkt att engelsmannens penningpungar skulle bli betydligt lättade, innan han, Tore Knutson, gåfve honom sin Rakel, men aldrig hade han vågat drömma om ett sådant frieri, drömma om att Rakel så utan köpslående skulle bli en rik och förnäm fru, för hvilken alla måste buga sig. Och buga sig skulle de få göra, icke blott för den förnäma frun, utan ock för hennes fader, gästgifvaren. Tore Knutson rätade upp sig, bröstade sig och såg sig

omkring i salen, liksom hade han väntat att de döda tingen härinne, borden och stolarne och det gamla kopparsticket öfver skänken, skulle visa honom sin vördnad.

Men då Tore ingenting svarade, utan blott skrapade med foten och log, så att hvarje veck i hans ansikte grinade, upprepade engelsmannen med samma orubbliga lugn och under samma trummande på bordet:

»*I will* gifta Rakel.»

»Tackar ödmjukast, master Tomson,» mumlade gästgifvaren, öfverväldigad af förtjusning, »stor ära för en sådan flicka som Rakel, och för mig, hennes far också ... tackar ödmjukast. När befaller master att giftermålet skall ske?»

»Nu ... nu ... *directly* ... *No time to waste. I will* gifta Rakel *directly*.»

»Godt,» svarade Tore Knutson och bugade sig ånyo allt mer och mer upprymd, »låt se, om söndag kan det lysa för första gången, så hålla vi bröllop om fjorton dagar och så är allting klart!»

»*All right*,» sade engelsmannen och nickade belåten. Så tog han upp sin plånbok, lämnade gästgifvaren en sedel och rådbråkade någonting om bröllop och utrustning.

»*All right*,» upprepade Tore Knutson, i det han sneglade på sedeln och gjorde ännu en bugning.

Men då gästgifvaren kom in i Rakels lilla rum och berättade hvad som händt, att engelsmannen, den rike och förnäme master Tomson, friat till

henne, och att om tre veckor skulle deras bröllop stå, då började Rakel bitterligen gråta och bad så vackert att bli förskonad därifrån.

»Kära far!» snyftade hon, »gör med mig hvad ni vill, låt mig få vakta svinen, som läsare-Johan gjorde! Men inte vill jag följa med engelsmannen, nej, inte för alla skatter i världen.»

Men Tore Knutson bara skrattade, skrattade som om Rakel varit den löjligaste lilla skapelse han sett, och upprepade, att om fjorton dagar skulle bröllop stå här på gästgifvaregården mellan master Tomson, den rike engelsmannen, och Rakel, Tore Knutsons vackra dotter. Och så höll han upp penningarne, som engelsmannen gifvit honom, och sade att en grann bruddräkt och pärlor och juveler skulle hon få, så icke hade hon något skäl att gråta och sörja . . .

Därefter förde han den motsträfviga flickan med sig in i salen, och där kysste engelsmannen henne på handen, drog af sig en ring, som han satte på hennes finger och berättade henne, så godt han kunde på sin underliga svenska, att han i England hade en stor egendom, där Rakel skulle blifva husfru, och att då de kommo till London, den stora hufvudstaden, skulle Rakel, iklädd siden och juveler, få visa sin skönhet för prinsar och grefvar, och göra förnäma damer hjärtesjuka af afund.

Men Rakel svarade ingenting; hon stod där tyst med nedslagna ögon och grät bittra tårar, som likt daggdroppar runno utför hennes blomstrande kinder.

Så fortsatte engelsmannen alla de följande dagarne att kyssa henne på handen, gifva henne presenter och berätta om sin egendom och om den hyllning, som väntade henne i London, den stora hufvudstaden.

Men då allt detta ej hjälpte, då dag för dag gick, utan att engelsmannen lyckades få en blick, än mindre ett svar af Rakel, som alltjämt stod där med nedslagna ögon och tårarne sipprande mellan de långa, mörka ögonfransarne, då miste friaren slutligen tålamodet.

Och då tog Tore Knutson den motsträfviga flickan, stängde in henne i hennes rum, låste dörren med nyckel och satte ett galler för fönstret, så att hon ej skulle kunna fly därifrån. Sedan foro han och engelsmannen till närmaste stad, där de köpte tyg till brudklädning och dyrbara guldsmycken, och så begåfvo de sig till prästen i församlingen för att taga ut lysning.

Då detta allt var gjordt, gick Tore Knutson in till sin dotter, lade bredvid henne engelsmannens smycken, bredde ut det glänsande sidentyget öfver en stol och berättade henne, att nu var lysning uttagen, och att om fjorton dagar skulle bröllopet stå.

»Gråt nu icke mera, min lilla docka,» sade Tore Knutson och tog Rakel under hakan, »betrakta all den här grannlåten och tänk på hvilken ära som vederfares både dig och far din!»

Och härmed skyndade sig Tore Knutson ut så fort han kunde, ty han var rädd för att hans lilla

flickas tårar och böner skulle göra honom vek om hjärtat...

I två dagar höll Rakel på att gråta, sucka och bedja Gud om hjälp i sin nöd. Ty inte för allt i världen ville hon följa engelsmannen, nej, inte om han gåfve henne aldrig så många smycken eller hade en aldrig så stor gård att bjuda henne på!... Dock kunde hon ej låta bli att undra, hur den där »gården» såg ut, han hade sagt att där funnos träd, dubbelt så höga som huset här och så täta, att solens strålar aldrig kunde tränga igenom dem. Något sådant hade Rakel aldrig sett, fanns det verkligen sådana träd? Och så undrade hon ibland, om det var sant, att hon hade ett så förunderligt vackert ansikte, och att hon skulle bli ändå vackrare, i fall hon kläddes i sidentyg och juveler? Eller månne han bara gycklade, den där engelsmannen? Vacker som den finaste fröken, hade han sagt, vackrare än någon kvinna han sett! Så dumt! Hade väl någon förr sagt henne att hon var vacker? Hade Johan någonsin ens med ett ord talat därom?...

Så hände det att Rakels tårekälla småningom sinade, att hennes böner blefvo matta, att underliga, främmande tankar trängde sig fram och fingo en sällsam makt öfver henne. Uttröttad satt hon på sängkanten, torkade ögonen och stirrade framför sig med en orolig, grubblande blick. »Ack, om Johan bara visste hur jag har det,» upprepade hon ett par gånger, »om han bara komme hit, skulle han nog frälsa mig!»

På det sättet satt hon timme efter timme framåtböjd, med hufvudet lutadt i handen och blicken stirrande. Småningom kom där dock ett annat uttryck i hennes ögon, långsamt och tvekande flyttade hon blicken till det hvita sidentyget, som alltjämt låg kastadt öfver stolen, där Tore Knutson lagt det. Hon betraktade det länge, såg sig omkring i rummet, snabbt och skyggt, liksom hade hon fruktat att någon skulle spionera på henne, gick så fram till stolen och började nypa i sidentyget och fingra på smyckena, hvilka lågo utbredda däröfver. Så kastade hon ännu en blick omkring sig, tog med en hastig rörelse tyget från stolen och sprang fram till den lilla spegeln, som hängde öfver hennes säng. Här svepte hon omkring sig det mjuka tyget, satte ett smycke kring halsen och på handen en ring af juveler, som blixtrade likt vattendropparne på daggkåpan i den tidiga morgonstunden.

Nu passade frestaren på, nu då hon var ensam och plågad och tvifvelsjuk, och hviskade en mängd förföriska ord i hennes öra. »På många mil finns ej en så vacker flicka som du,» hviskade han, »och när du sätter smycken kring din hals och ring på ditt finger, är ingen prinsessa fagrare än du. Skulle du då hela ditt lif igenom gå gömd här bland fjällen, sedd af ingen? Skulle du ha blifvit så här täck, bara för att bli hustru åt läsare-Johan, han som aldrig ens sett hur fager du är? Aldrig kan Gud ha menat det så, då skulle han ha gjort dig ful, ful och hopkrymt som björkarne på myren,

icke rak och smärt och fager som träden i engelsmannens park!»

Men Rakel blef förskräckt öfver dessa ord, ref af sig smyckena, kastade sidentyget på golfvet och utropade:

»Hvad är all den här grannlåten emot Jesu kärlek, som Johan visade mig? Hvad äro de här smyckena emot kronan, som han lofvat ge mig? 'Var trofast intill döden, så vill jag gifva dig lifvets krona!' Ja, ja, jag *vill* vara trofast, jag vill inte gifta mig med engelsmannen, jag vill inte ha hans smycken, jag bryr mig inte om hans stora gård och hans granna park . . .»

Hon trampade med foten på tyget, sprang fram till fönstret, såg genom gallret upp mot himmelen och försökte bedja.

Men icke heller nu fick hon lugn och visshet i sin själ. Det var förunderligt hvad allt därute på myren i dag hade för ett sprittande, sjudande lif! Gräset på kullarne buktade sig mjukt och smaragdglänsande för fjällvinden, som, fylld af högsommarvärme, drog fram öfver heden; i den djupblå, skimrande luften syntes flockar af fåglar, som än närmade sig gästgifvargården, än försvunno likt små svarta punkter i rymden; insekter surrade, och från ängen stego svaga vällukter upp genom gallret framför Rakels öppna fönster. Då och då kom en ensam liten fågel, pickade mot gallret, alldeles som hade han haft något att säga, och flög så sin väg igen . . .

Och medan Rakel satt där, domnade småningom böneorden på hennes läppar, tankarne blefvo för-

strödda och oroliga, ögonen följde ifrigt fåglarnes flykt genom rymden. Till sist tyckte hon att allt omkring henne fick lif och talade och hviskade; glömd, öfverröstad var den allvarliga, manande stämman i hennes inre, och med brinnande ögon och klappande hjärta satt hon där och lyssnade på de lockande röster, som tycktes henne sorla ute i naturen.

»Rakel,» hviskade viddernas ljumma sommarfläktar och smekte sakta hennes glödande kinder, »Rakel, ensamma, bortglömda fjällblomma! Fjärran ifrån kommer jag, från land, där björkarne stå raka och hvitstammiga, och där bergen äro klädda i grönt. Där har jag susat fram öfver sädesfält, tunga, gula ax har jag böjt, jag har kysst blåklintens fina fjun, insjöns klara böljor har jag krusat. Men aldrig såg jag någon björk så smärt, så fin som din midja, aldrig ett ax så guldgult som ditt hår, aldrig en bölja med ett så blånande skimmer som skimret i din blick!»

Och Rakels kinder glöda i allt högre färger, glöda som fjällens solnedgångar, hennes bröst häfves oroligt, sällsamma, främmande, högmodiga tankar locka blixtar ur hennes ögons djup ...

»Du är den allra vackraste,» sjunger den lilla fågeln, som pickar mot gallret framför hennes fönster, »den allra täckaste, den allra ljufvaste ...»

Bort flyger den lilla fågeln, och Rakel tycker sig höra hur den jublande drillen klingar långt, långt utåt heden: »Den allra täckaste ... den allra ljufvaste! ...»

Då ljuder ännu en gång, svag, slocknande, sorgsen som asparnes sus öfver en graf, den manande rösten:

»Var trofast intill döden, så skall jag gifva dig lifvets krona!»

Men Rakel förhärdade sitt hjärta.

»Nej, svarade hon hårdt, »det finns något som Johan har gömt undan för mig. Om han bara inte det hade gjort, skulle jag nu inte längta så att få se det! Men nu kan jag inte mera hålla honom kär, ty han har ljugit för mig! Han sade alltid: 'Det finns bara Jesus och hans kärlek!' Men det är inte så, ty det finns *något annat* också, Johan har ljugit för mig, han har gömt undan något för mig... han har aldrig, aldrig sagt mig hur vacker jag var...»

»Den allra vackraste, den allra täckaste!» sjöng den lilla fågeln utanför hennes fönster och flög så drillande upp mot skyn...

Och när fadern fram på aftonen kom för att höra, om icke Rakel låtit tämja sig, svarade hon ej längre nej, tårarne voro borta, öfver läpparne låg ett trotsigt leende, och med vidöppna ögon följde hon fadern till gästgifvaresalen, där den rike engelsmannen mötte henne, kysste hennes läppar, kallade henne sin trolofvade och berättade henne, att nästa gång månen lyste så här klart öfver gästgifvaregårdens tak, skulle hon, den rika mrs Tomson, och hennes make vara på väg hem till deras slott i det främmande landet.

Så hade då allt som rörde Rakels giftermål blifvit uppgjordt och bestämdt; dagarne gingo snabbt undan, på gästgifvaregården rustades till bröllop, och ute i bygden spredos stortaliga rykten om all den glans och härlighet, som blifvit Rakels, gästgifvarens lilla flickas, rykten, som kommo Tore Knutsons hjärta att svälla af stolthet, och hans ögon att skjuta ut af högmod och välmåga.

Från Johan hörde Rakel alls ingenting under denna tid. Men då hon blef ensam om kvällarne, då bruset af engelsmannens smicker och skämt, af Tore Knutsons skratt, af klangen från glas och rullande guldmynt och frasande siden domnade af, då uppsteg Johans bild underligt blek och skugglik, ängslande och lockande henne som sorgsna, aflägsna toner, som höstkvällarnes vemodiga sus öfver heden. Då tyckte hon sig ånyo höra hans stämma, då talade han om Jesu kärlek, då berättade han som förr om sina sköna, himmelska uppenbarelser. Men Rakel tillstoppade sina öron, skrattade högt, för att öfverrösta den välbekanta stämman, och förhärdade ännu mera sitt hjärta. Hon *ville* ej minnas Johan, ej lyssna på hans ord, hon hade nu gjort sitt val, hon skulle gå en annan väg än han, en väg, på hvilken man måste kväfva hjärtats tysta hviskningar, nedtysta de trängtande anderopen, en väg, som bar till höjder med solljus och skönhet och all lifvets glädje! På den vägen skulle hon gå — fröjda sig skulle hon, fröjda sig åt all lifvets härlighet! Stackars Johan, han skulle frysa i skuggan och ensamheten, han!...

Och när hon tänkte denna sista tanke började hon snyfta, som om hennes hjärta velat brista, och stallet därnere med den lilla mörka vrån, där Johans bädd brukade stå, och den ödsliga heden med köld och höstregn och en uttröttad vandrare, som gick däröfver, och drängarnes hån och skällsord, och käpprapp, som slungades mot en ensam, värnlös yngling — allt detta steg upp i hennes inbillning och bortsopade de glänsande bilder, hvarmed engelsmannen fyllt den . . .

Emellertid var nu bröllopsdagen bestämd, bruddräkten färdig, och för sista gången hade prästen i kyrkan lyst för master Tomson och Rakel Toredotter.

Aftonen före bröllopet, medan gästabudssalen smyckades till festen, och engelsmannen var ute och jagade med sina vänner, gick Rakel bort till kullen, där hon och Johan brukade stämma möte, satte sig vid dess fot, lutade hufvudet i handen och lät den sorgsna, oroliga blicken irra bort öfver heden.

Länge satt hon så och stirrade framför sig. Väldiga moln sammanpackade sig kring bergspetsarne och bildade underliga skepnader, som, likt spökgestalter ur en saga, i långsamt tåg och ständigt växlande former drogo fram på himmelen. Det ljusröda skimret på Döds-haugens topp blef mer och mer dunkelt, blåsvarta skuggor tycktes inväfvas däri, längs själfva bergskammen framträdde småningom en svafvelgul, skarpt glödande strimma. Rundt omkring mulnade rymden, öfver Rakels hufvud hängde blygrå molnbäddar, en dyster, tryckande

stämning, en plötslig stillhet, som slukade hvarje vildmarkens ljud, bredde sig öfver vidderna och kring fjällspetsarne.

Där hon nu satt, den unga flickan, som i morgon skulle blifva brud åt den man hon ej älskade, där hon nu satt och stirrade på himmelens underliga färger, uppsteg för henne minnet af hvad Johan berättat för henne om hur Jesus tagit honom vid handen, pekat på Döds-haugen och visat honom det nya Jerusalems härlighet.

Men vid denna tanke drog ett bittert leende öfver hennes läppar, och hon skakade trotsigt huf-vudet: hon trodde icke mera på Johans berättelse. Icke var det Jerusalems härlighet som syntes på Döds-haugen, det var bara inbillning och syner af stackars Johan, nej, det var trollet, som svängde sin fackla, trollet, som kom upp för att förbanna människorna och spå dem olycka och död!...

Och stygga, mörka, bittra tankar vakna hos henne. Icke fanns det kärlek i världen, icke älskade Jesus människorna, o nej, det var bara Johan, stackars läsare-Johan, som hittat på något sådant! Å nej, det var nog i stället trollet, som regerade hjärtan och sinnen, ty elaka, stygga voro människorna liksom trollet, och pengar och rikedom och allt som var grant och fint det ville de ha, men hvar fanns den, som brydde sig om de goda och gudfruktiga? At dem skrattade människorna, och sparkade dem och slogo dem med käppar och påkar... Sådana voro alla... alla... Och ve den stackars flicka, som ej hade ett vackert ansikte, aldrig skulle hon

få några fina kläder och smycken att pryda sig med, aldrig skulle hon få höra några ord om kärlek och lycka . . .

Men under det hon tänkte alla dessa bittra tankar, fick hon se hur en skugga, såsom af en vandrare, föll öfver kullen, och hur någon närmade sig stället där hon satt. Det gick liksom ett styng genom hennes hjärta, ty hon anade hvem vandraren var. Långsamt vände hon sig om och höjde på hufvudet; vid hennes sida stod Johan med korslagda armar och betraktade henne med en sorgsen, genomträngande blick. Hon blef så rädd vid hans åsyn, att hon började skälfva i hela kroppen, och rodnad och blekhet växlade på hennes ansikte som skuggorna öfver fjällen vid middagstid. Det föreföll henne som om Johan blifvit en annan än han förr var. Han tycktes henne så förunderligt hög och mäktig, där han stod framför henne, hon tyckte att de ljusgrå ögonen, som brukade blicka så milda och drömmande, nu voro djupa och mörka och tunga af ett förfärande allvar. Som en vred domare, som en Herrens profet stod han framför henne; hon glömde att han var tok-Johan, läsare-Johan, svinaherden, som hon hjälpt och vårdat, hon såg i honom en som skulle förehålla henne hennes synd, och hon darrade ända ned i själens djup . . .

»Hvad har du gjort af din själ, syster Rakel?» frågade nu Johan, och hans röst var lika sträng och allvarlig som den blick, han alltjämt höll fäst på Rakel.

Men vid denna fråga och vid ljudet af Johans röst vaknade ånyo trotsets och högmodets andar inom Rakel. Hon sprang upp och skrattade hånfullt.

»Min själ, den har jag här!» utropade hon och höll gäckande fram sin hand emot Johan, »och den gör jag med hvad jag vill, den skall du inte mera binda, läsare-Johan! För nu vet jag att du bedrog mig, nu vet jag att det finns något i världen, som du aldrig talade om, och det skall jag pröfva på, ser du, någonting som heter att fröjda sig och vara glad och ha roligt . . .»

Men då hon sagt dessa ord, förvreds hennes ansikte på ett besynnerligt sätt, och man kunde icke säga om det var skratt eller gråt, som kom de sista orden att liksom kväfvas i hennes strupe.

»Lilla syster,» sade nu Johan, och strängheten i hans röst gick öfver i ett mildt, sorgset tonfall, och blicken i hans ögon skymdes af tårar, »det *finns* ingen lycka i världen utan Jesus och hans kärlek . . . den som säger annat, han ljuger och han vare förbannad, om han ock kallar sig en ängel från himlen! Minns du, att du lofvade att älska Jesus, att följa honom i lif och död — hvad skall du svara honom, om han nu kommer och säger: Rakel, hvad har du gjort af din första kärlek?»

Då var det som om de hårdnade djupen i Rakels hjärta plötsligen lösts, som om alla kärlekens och längtans källor brustit, hon gaf till ett högt skri, kastade sig på knä, gömde sitt ansikte i händerna och började gråta, svidande, heta tårar,

tårar sådana som man gråter, då lifvets stora, förskräckliga ve, syndakänslan, skuldmedvetandet för första gången borra sina klor in i hjärtat.

»Johan... Johan...» hviskade hon mellan snyftningarne, »jag har sålt min själ, jag har tappat bort mig själf... jag har bedragit Jesus... jag är förlorad... fördömd... hjälp mig... hjälp mig... Ack, Jesus... Jesus... hur skall jag komma till honom igen...»

Och Johan satte sig bredvid henne och började tala tröstens, förlåtelsens, fridens ord. Och medan hon lyssnade på honom, lossades de fjättrar som bundit henne, hennes hjärta blef åter fritt, frestelserna förlorade sin makt öfver henne, de flydde som skrämda spöken vid ljudet af de heliga gudsorden. Långt, långt borta i fjärran, som ett döende eko, försvann bröllopsprakten och all den glans och härlighet, som förfört henne och lockat henne från sin själs brudgum, hon blef ånyo lilla Rakel, som satt vid Johans sida och med törstande ande insöp den himmelska skönhet han visade henne.

Ensamt och tyst var det omkring dem. På gården tycktes alla ha gått till hvila, och öfver myren framför dem bredde sig aftonens stillhet, de stora viddernas djupa, underliga aftonstillhet.

»Syster Rakel,» hviskade Johan hemlighetsfullt i det han pekade mot Döds-haugen, »ser du ljuset därborta? Minns du hvad jag en gång sade dig om det? Minns du att Jesus kom till mig på myren och visade mig det nya Jerusalems härlighet? Min själ längtar dit,» fortfor han, och i hans

blick tändes hänförelsens eld, »jag ser de gyllene portarne, jag ser staden med gator af guld och med trädet som bär tolf skördar... jag vill gå upp på berget... liksom Jesus gjorde, så vill ock jag gå afsides dit upp för att bedja... närmare kommer man Herren där... Vill du följa mig, syster Rakel, vill du följa mig upp på berget, närmare Herren... där skola vi tillsammans bedja dig lös ur syndens garn, där skola vi bedja dig in i Guds rike, du Herrens Jesu lilla vilsekomna lamm!»

»Ja,» hviskade Rakel, utan att taga sina ögon ifrån Johans, hvilkas blick mer och mer liksom insveptes i himmelska drömmars dunkel.

Så började de då att hand i hand vandra öfver myren. Länge gingo de sida vid sida utan att tala. Johan höll alltjämt ögonen fästa på haugens topp, där skenet blef allt mera brinnande, ju svartare molnen rundt omkring sammandrogo sig. Underligt fjärrskådande var ynglingens blick, och på samma gång inåtvänd, liksom hade han betraktat syner, som voro långt borta, men som hans eget inre frammanade åt honom.

Plötsligen syntes i kvällens dunkel det röda skenet, som två gånger, tätt efter hvarandra, alldeles som om någon svängt en fackla, sköt fram öfver Döds-haugens topp. Det brann en sekund på bergets spets, så flög det, likt en blodröd skugga, ned öfver sluttningen och slukades af mörkret...

»Trollet... trollet,» hviskade Rakel, »trollet, som vill oss ondt, trollet, som vill förgöra oss...»

Och hon smög sig darrande intill Johan, under det hennes blickar, skrämda och skygga, hängde vid haugens topp.

»Nej, nej, syster Rakel,» svarade Johan och stödde henne med sin arm, »det är inte så — det finns icke något troll; allt som är styggt och elakt hos människan, allt det som inte känner Gud är det, som funnit på det talet! Den som vandrar med Gud, han ser blott honom i det svartaste mörker och i det blodrödaste sken . . .»

Intet mera talade de sins emellan under vägen. Rakels hjärta var ängsligt och beklämdt, oändlig sträckte sig myren omkring dem, mörkret blef allt tyngre och tyngre, då och då flammade en blixt vid horisonten . . .

Så voro de framme vid Döds-haugen och började bestiga sluttningen. Starka åskknallar ljödo nu i rymden och gåfvo ett väldigt eko i fjällens skrefvor, blåa blixtar skuro genom molnen, ett fruktansvärdt oväder var i annalkande.

»Jag är rädd,» hviskade Rakel, »Johan, hvart skola vi taga vägen?»

»Hvad är du rädd för?» svarade Johan och böjde sig öfver henne, »Gud är oss nära här, han kommer till oss i dundrets ljud och i blixtens ljus, här finns inga människor, ingen som frestar och förför din själ, intet som tränger undan Jesus! Här på fjället finns bara *Gud*, han talar till oss och vi höra hans röst, och Jesus, vår broder, är vid vår sida!»

Rakel svarade ej, hon endast såg på Johan, hennes blick sjönk in i det underliga, strålande skimret, som glänste i hans ögon, och under det hon så betraktade honom och lyssnade på hans ord, smögo sig fläktar af hans brinnande andelif in i hennes själ och förvandlade oron till ett förunderligt stilla lugn . . .

Ned på sina knän föllo de nu båda, och Johan började bedja, bedja att den gode herden ville återföra sitt lilla förlorade lamm, bedja med en stämma, som öfverröstade åskans dån och bruset af stormen och störtregnet, som svepte kring höjderna.

Allt innerligare blefvo den bedjandes böner, allt mera strålade hans ansikte af en öfverjordisk glans, allt mera brunno hans ord af tro och tacksägelse, liksom hade han redan dragit bönhörelsen ned från himmelen. Men väldigare dånade åskan, tätare ljungade blixtarne, allt mera växte stormens dofva brus . . .

»Syster Rakel,» hviskade Johan och lutade sig ned öfver sin lilla barndomsvän, som låg bredvid honom med sammanknäppta händer, och ansiktet upplyst af blixtarnes blåa sken, »om Jesus nu komme och sade: 'vill du ge mig ditt hjärta, Rakel?' — hvad skulle du då svara?»

»Ja,» hviskade Rakel med låg, darrande stämma, »*ja* skulle jag säga, kom Herre Jesus . . . kom.»

»Ja, kom, Herre Jesus, amen!» upprepade Johan högtidligt.

Men nu drunknade alla bönerop i det vilda oväder, som lössläppt brakade öfver fjällen och vid-

derna. Blixt slog in i blixt, knall mullrade i knall, liksom klingor korsas i en strid, liksom dundren ur kanonernas gap sluka hvarandra. Ibland flammade hela himlahvalfvet som ett blåaktigt eldhaf, ibland drog ett nattmörker öfver rymden, och på de svarta molnen hväste skarpa viggar, som i buktande, skälfvande linjer sköto ur molnen ned i jorden; då smattrade åskan, som hade en mängd käppar rasslat mot hvarandra, som hade hundratals pistoler affyrats öfver myren. Ur bergets djup hördes ett oafbrutet doft mullrande; det var ekot af åskknallarne, men för inbillningen ljöd det, som grymtade trollet därinne af vrede, då han hörde det underliga bullret kring sitt slott. Öfver vidderna skummade regnet, myren låg halfdränkt i vatten, skygga kröpo djuren in i sina hålor, ängsligt pepo fåglarne i sina bon bland tufvorna. Alla naturens krafter voro lössläppta, de stora djupen upplåto sina källor...

Då var det som hade hela himlahvalfvet öppnat sig, ett fruktansvärdt brak ljöd genom rymden, och ur det remnade molnet flög ett ljungande, bländande sken.

Läsare-Johan gaf till ett rop och sträckte upp armarne. »Det nya Jerusalem,» hviskade han och störtade död ned med Rakel vid sin sida, bägge två träffade af blixten...

— — — — — — — — — — — — — — —

Intet bröllop firades den dagen på gästgifvaregården; inga glada toner, inga festsånger stego mot rymden, som, klar och solig efter stormarnes och åskans ras, badade de fuktiga myrarne och fjällens

våtglänsande väggar. Men gråt och veklagan drogo sina mörka inslag genom höglandsluftens blåskimrande väfnad, då den unga bruden fördes död hem, för att smyckas i sin hvita dräkt till den sista stora festen . . .

Men bland folket i nejden omkring går ännu den sägnen, att ofärden kom öfver läsare-Johan och Rakel, gästgifvarens dotter, därför att de trotsade trollet och gingo upp på Döds-haugen, då det röda skenet syntes på dess topp . . .

Ack, de fåvitska människorna, de kunna ej fatta, att skenet på Döds-haugen — lifvets hemlighetsfulla fasor, budet från förskräckelsens konung — för ett troende, älskande hjärta ter sig som det nya Jerusalem, de gyllene portarne till den härlighetens stad, hvari de få ingå, som öfvervunnit, som varit trofasta intill döden!

Innehåll.

I. Från den gamla Lennan-bygden.

Kopparådran i Skäckberget 7
Per Persson i Hyla 29
»En arger pojk» 60
Vitterbo-polskan 100

II. Norrut.

Tattar-Lucia 119
När Vallbo-tomten försvann 146
Döds-haugen 157

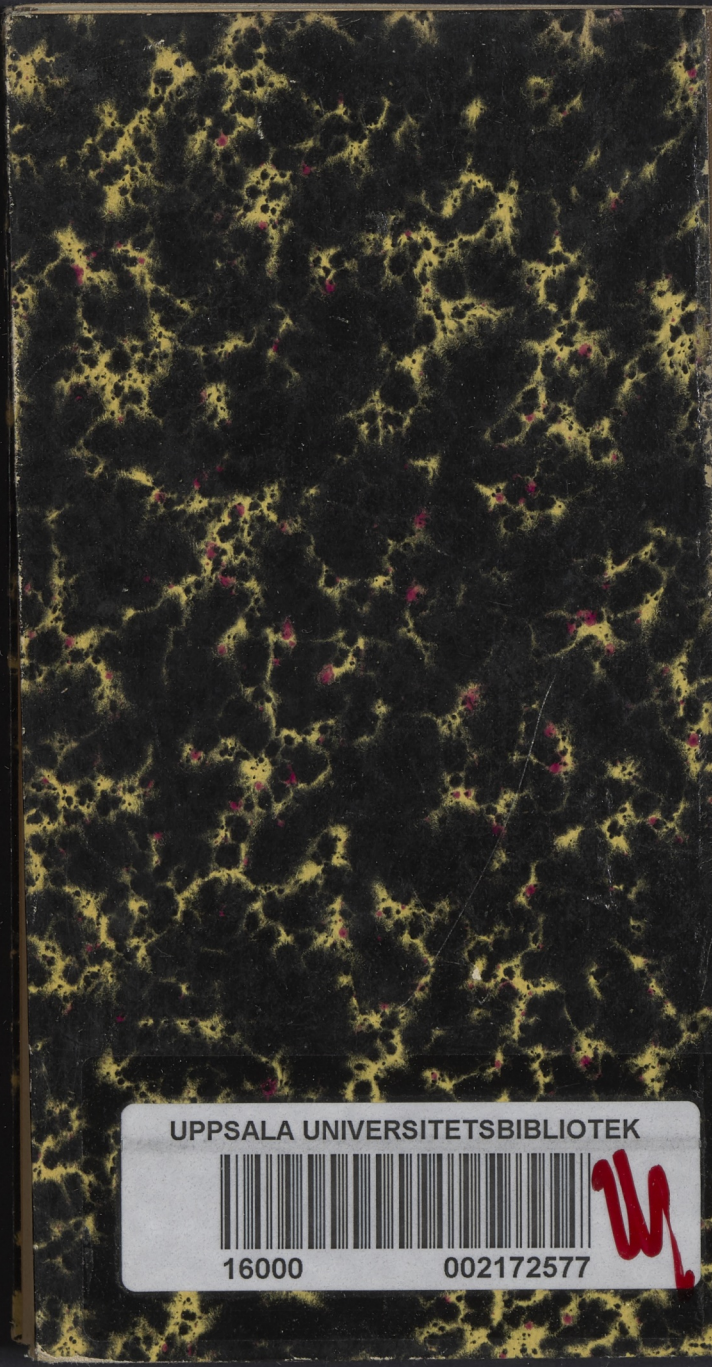
UPPSALA UNIVERSITETSBIBLIOTEK
16000 002172577

ROOS. Från norrskenets land. Sthm 1897.

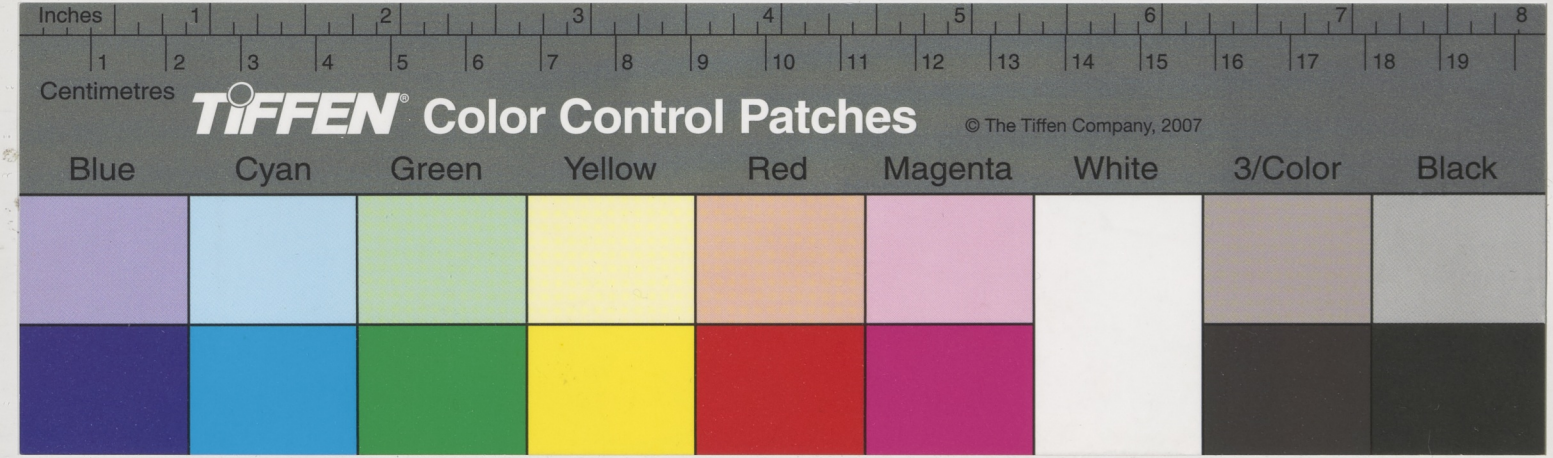
Inches
1
2
3
4
5
6
7
8
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
Centimetres
TIFFEN® Color Control Patches
© The Tiffen Company, 2007
Blue
Cyan
Green
Yellow
Red
Magenta
White
3/Color
Black